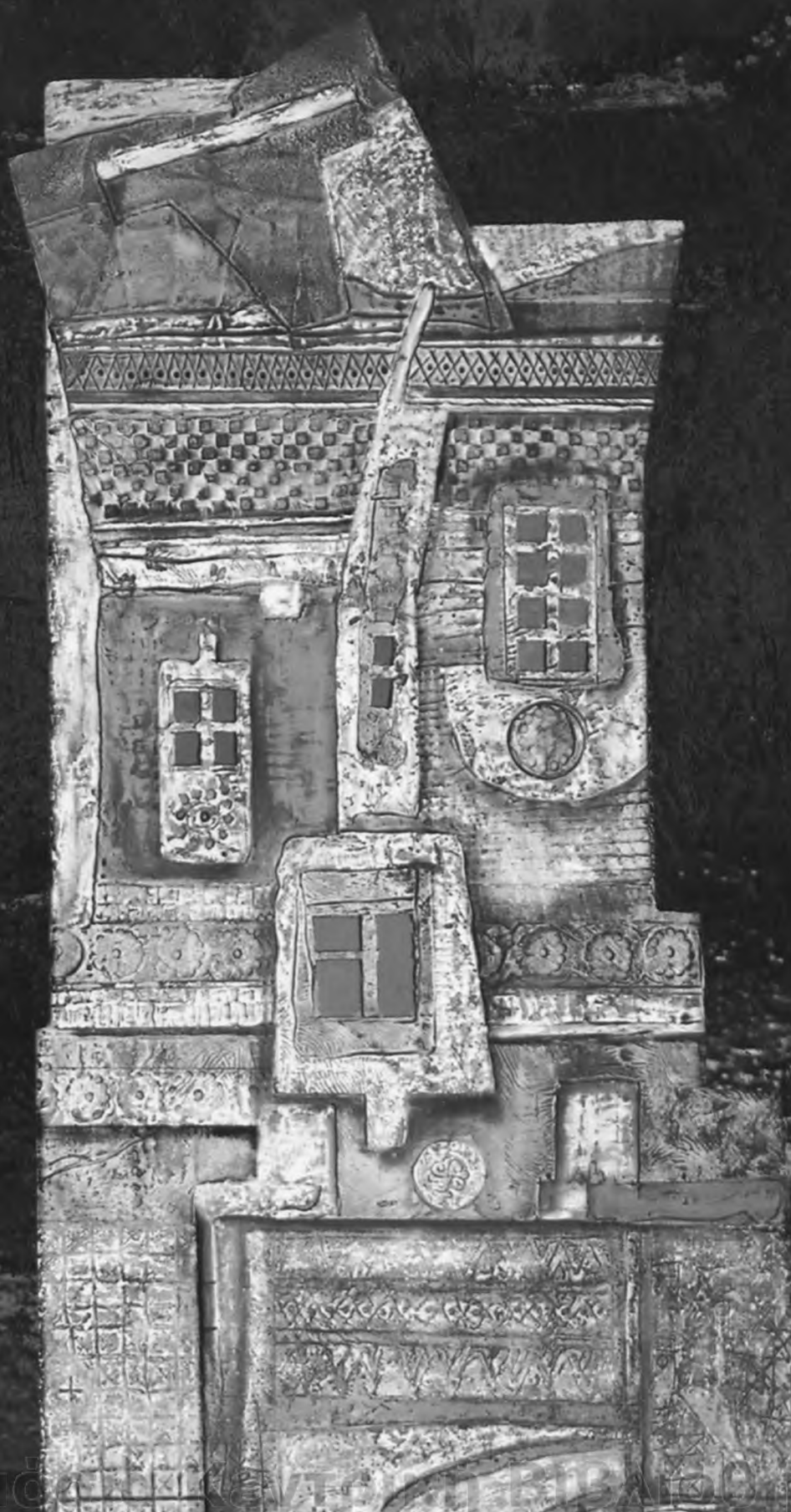

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΑΡΛΑΜΗΣ

NEWARCHITECTURE

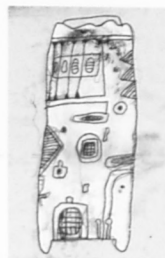
Ανυπόθετος Αρχιτεκτονικός Βερσις

GR VER 01320

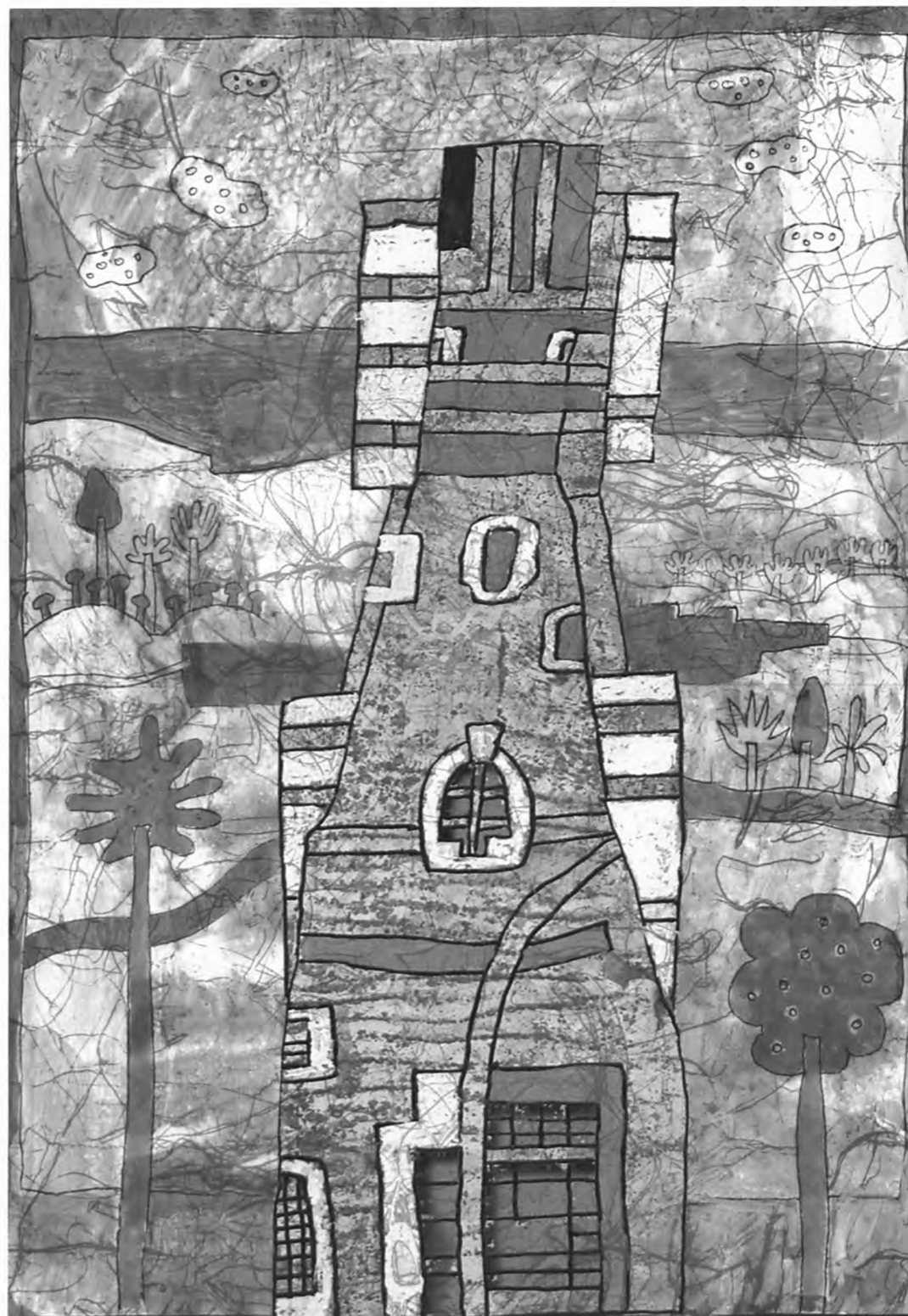
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Αφιερωμένο στη μνήμη της Αγγέλας Ταμβάκη
Επιμελήτριας της Εθνικής Πινακοθήκης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργος για τον Picasso
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΑΡΛΑΜΗΣ

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Πρόλογος
Ανδρέα Παπαδάκη

NEWARCHITECTURE

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ο συγγραφέας εκφράζει τις ιδιαίτερες ευχαριστίες του στην

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΑΡΛΑΜΗΣ

Η πρώτη έκδοση έγινε στη Μεγάλη Βρετανία το 2005 από την
New Architecture Group Limited
16 Grosvenor Place, London SW1X 7HH

ISBN 1 901092 51 9

Πνευματικά δικαιώματα© Ευθύμιος Βαρλάμης. Με επιφύλαξη κάθε νόμιμου δικαιώματος.
Με το παρόν, ο Ευθύμιος Βαρλάμης διεκδικεί το ηθικό του δικαίωμα να αναγνωρίζεται ως ο συγγραφέας του παρόντος έργου.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή ή η αναμετάδοση μέρους αυτής της έκδοσης
με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο, είτε ηλεκτρονικό, είτε μέσω φωτογραφιών, φωτοαντιγράφων,
μαγνητοφώνησης ή τηλεομοιοτυπίας ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, χωρίς τη γραπτή άδεια του Εκδότη.

Τυπώθηκε και βιβλιοδετήθηκε στην ΕΕ

Εξώφυλλο: Πύργος της Μυκόνου, λεπτομέρεια

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Το βιβλίο «ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» του διεθνούς φήμης Έλληνα αρχιτέκτονα, καθηγητή Ευθυμίου Βαρλάμη, μας προσφέρει κάτι που λιγοστεύει δραματικά στην εποχή μας, αλλά που είναι τόσο απαραίτητο για την επιβίωσή μας. Τη φαντασία. Την δημιουργική αυτή ενέργεια που δίνει πνεύμα, που δίνει ζωή σε κάθε τι υλικό και άψυχο.

Η θετική διάθεση, το χιούμορ, η πηγαία ενεργητικότητα αυτού του βιβλίου, από την πρώτη στιγμή κέρδισαν την υποστήριξή μας και όταν είδαμε ότι όλα αυτά τα χαρακτηριστικά ανταποκρίνονται απόλυτα και στον ίδιο τον συγγραφέα, τότε πήραμε αμέσως την απόφαση να συμμετέχουμε και να υποστηρίξουμε την σπουδαία αυτή έκδοση.

Η ETEM, η κορυφαία εταιρεία αρχιτεκτονικών συστημάτων αλουμινίου στην Ελλάδα, θεωρεί χρέος της να προσφέρει στην κοινωνία, στους φίλους, τους συνεργάτες και τους πελάτες της το έργο αυτό του Βαρλάμη, που ανοίγει τους ορίζοντες όχι μόνο της αρχιτεκτονικής, αλλά της ζωής στην σφαιρική της έννοια και αυτό θεωρούμε ότι είναι και σημαντικό και αναγκαίο ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή μας.

Μάρκος Καλλέργης
Διευθύνων Σύμβουλος ETEM

„Τα δημόσια κτίριά μας θα έπρεπε να είναι στην πραγματικότητα σαν αληθινά ποιήματα.

Η εντύπωση που κάνουν στις αισθήσεις μας
θα έπρεπε να προκαλεί στην ψυχή μας αντίστοιχα αισθήματα.”

Etienne-Louis Boullée (1728 - 1799)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Ευθύμιος Βαρλάμης είναι ένας καλλιτέχνης με ευρύτατο φάσμα ενδιαφερόντων, αλλά η βασική ενασχόλησή του με την αρχιτεκτονική, αποτέλεσε τον συνεχή δεσμό ανάμεσα στις πάμπολες δραστηριότητές του.

Στην έκθεσή του Une Cité imaginaire στο Γερμανικό Μουσείο Αρχιτεκτονικής της Φρανκφούρτης, ο τότε Διευθυντής του Μουσείου, Καθηγητής Heinrich Klotz, τον περιέγραψε με ακρίβεια σαν «έναν άκρως ασυνήθιστο και σπάνιο αρχιτέκτονα, ο οποίος όχι μόνον δεν κτίζει απλά, αλλά κάνει και μεγάλη προσπάθεια να παρέχει κίνητρα στους ανθρώπους και βασικά κάνει αυτό που τόσοι πολλοί αρχιτέκτονες επιδιώκουν αλλά δεν καταφέρνουν, βοηθά τους ανθρώπους να αποκτήσουν μεγαλύτερη επίγνωση της αρχιτεκτονικής».

Ο Βαρλάμης επισημαίνει τον κίνδυνο ενός ακαδημαϊσμού που επαναλαμβάνει ακατάπαυστα τον εαυτό του και δεν έχει καμία ζωντανή λειτουργία, δηλαδή μιας αρχιτεκτονικής που μπορεί να είναι γοητευτική και επιβλητική, αλλά η οποία, στην πραγματικότητα καταλήγει σε ένα άδειο κέλυφος χωρίς περιεχόμενο.

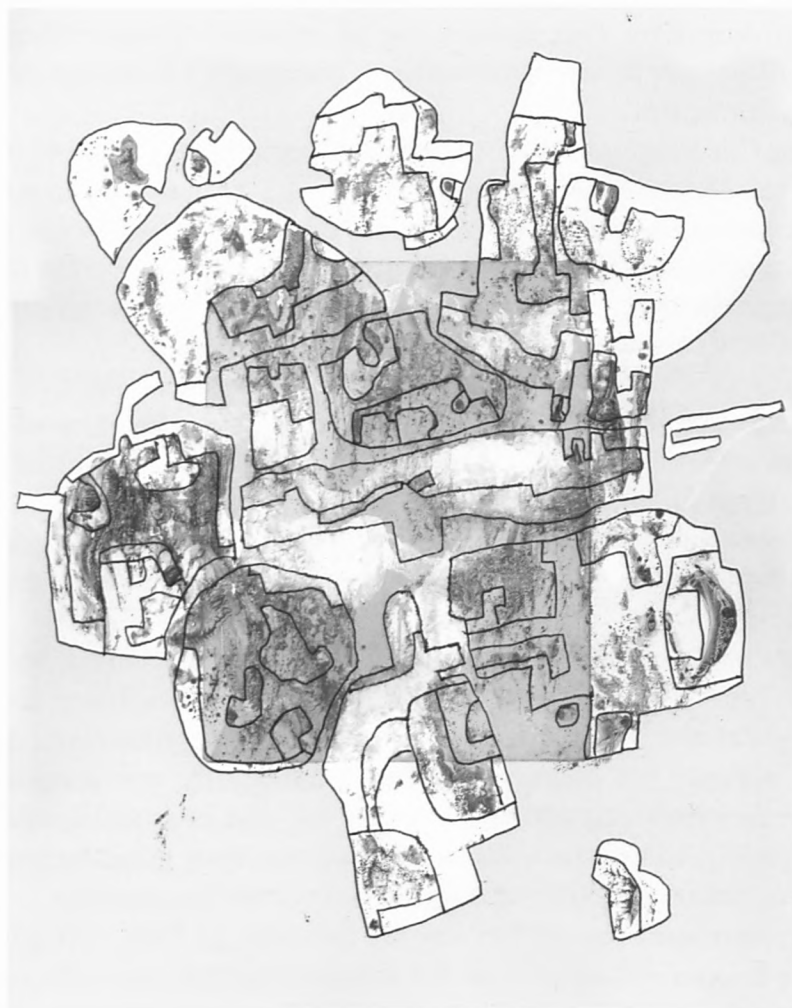
Το βιβλίο του παρουσιάζει εξίσου ενδιαφέρον για δασκάλους, φοιτητές και απλούς ανθρώπους και θα αποτελέσει το έναυσμα για έναν διεπιστημονικό διάλογο μεταξύ της θεωρίας και της πράξης.

Στην πραγματεία του για τον καλλιτέχνη, ο Καθηγητής Wieland Schmied, πρώην Πρόεδρος της Ακαδημίας Καλών Τεχνών του Μονάχου, έγραψε: «Ο Μάκης Βαρλάμης είναι ένας από τους πιο εξαιρετους αρχιτέκτονες που έχω γνωρίσει. Είναι όμως αρχιτέκτονας; Δεν είναι πιο πολύ ένας οραματιστής ονείρων του σύμπαντος, ένας αναμορφωτής του κόσμου, ένας εφευρέτης ουτοπικών πόλεων; Δεν είναι περισσότερο και πριν απ' όλα ένας καλλιτέχνης, ένας γλύπτης, ένας παίκτης των χώρων, των μορφών και των χρωμάτων, ένας χωρο-παίκτης; Ή μήπως είναι όλα αυτά μαζί το ένα δίπλα στο άλλο και συγχρόνως ένα-ένα ξεχωριστά;»

Στη Διεθνή Θερινή Ακαδημία Καλών Τεχνών του Salzburg το 1988, ο Βαρλάμης παρουσίασε για πρώτη φορά τη θεωρία του σχετικά με τον αυτοματισμό και τον αυθόρμητο σχεδιασμό. Η πρακτική του εφαρμογή περιλαμβάνει καλλιτεχνικό σχεδιασμό ως μια δημιουργική διαδικασία των βαθύτερων στρωμάτων, της αταβιστικής μνήμης του ζωντανού ανθρώπινου όντος, ανανεώνοντας έτσι εκ βάθρων τη «νέα κουλτούρα» της εποχής μας. Όλο του το έργο, είτε πρόκειται για αρχιτεκτονική, είτε για ζωγραφική, είτε για γραφικές τέχνες γίνεται για να διευκολύνει, να βαθύνει, να ζεστάνει και να πλουτίσει την ανθρώπινη επικοινωνία. Ως αρχιτέκτονας, τείνει προς το l'espace total, δηλαδή τη σύλληψη και τη δημιουργία ενός καθολικού χώρου, όπου όλες οι τέχνες συνεργάζονται για μια αισθητική αρμονία.

Το έργο του αξίζει να βρει μεγάλη απήχηση. Βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με την εποχή μας και ανταποκρίνεται σε μια ανάγκη που ολοένα αυξάνει, την ανάγκη να υπάρχει στη ζωή ένα δημιουργικό και πνευματικό κομμάτι.

Ανδρέας Παπαδάκης, Λονδίνο

Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Το σπίτι μου

‘Τα σπίτια μου είναι ποιητικά. Τα σπίτια μου είναι γεμάτα σημάδια και σύμβολα. Τα σπίτια μου είναι σαν παράδοξα δημιουργήματα, ανατρεπτικά, μυστηριώδη, μαγεμένα. Είναι χαρούμενα και ζωντά.

Μπορεί κανείς, μέσα από ένα παράθυρο-σύννεφο ή ένα παράθυρο-αστέρι, να έχει μια φανταστική θέα στον κόσμο, στο ατέλειωτο πανόραμα της φύσης.

Τα παράθυρά μου είναι σα μάτια που κλείνουν μέσα τους το ατέλειωτο πανόραμα της φύσης.

Τα σπίτια μου είναι σα σπίτια της φύσης, ανοιχτά και ατέλειωτα.

Τα σπίτια μου είναι φιλικά και παιδιάστικα απλά. Τα παιδιά αισθάνονται ωραία στα σπίτια μου και το ίδιο η γιαγιά κι ο παππούς κι η μαμά κι ο μπαμπάς.

Τα σπίτια μου είναι φτιαγμένα για να ψηλαφιούνται.

Είναι για όλες τις αισθήσεις. Τα σπίτια μου είναι για τους τυφλούς. Οι ρίζες των σπιτιών μου απλώνονται στα πιο βαθιά στρώματα κάτω απ’ την επιφάνεια της γης. Οι διάφανες κεραίες των σπιτιών μου φθάνουν ψηλά, ως τα πιο μακρινά αστέρια του σύμπαντος.

Άνθρωποι απ’ όλο τον κόσμο ζουν στα σπίτια μου. Αφρικανοί, Βόρειο- και Νότιο-Αμερικάνοι, Αυστραλοί, Ασιάτες και Ευρωπαίοι.

Αυτά είναι σπίτια για κάθε κουλτούρα και για όλους όσους θέλουν να διατηρήσουν την παιδικότητά τους.’

Ε. Βαρλάμης

ARCHITECTURE INFORMELL

Εισαγωγή στη Μέθοδο του Αυτοματισμού για την Αρχιτεκτονική Σύνθεση

Το καλοκαίρι του 1988 είχα τη διεύθυνση του Αρχιτεκτονικού Τμήματος της Θερινής Ακαδημίας του Salzburg με γενικό θέμα «Για μια ανθρώπινη και φυσική Αρχιτεκτονική».

Ο ζωγράφος F. Hundertwasser και ο καθηγητής Eibl-Eibesfeld (ο πολύ γνωστός ερευνητής καθηγητής της ανθρώπινης συμπεριφοράς που βιβλία του, όπως «Το Μίσος και η Αγάπη», μεταφράστηκαν και στα ελληνικά) του Max Plank Institute συνεργάστηκαν μαζί μου σ' αυτό το αντικείμενο με ένταση και ενθουσιασμό.

Η Μέθοδος του Αυτοματισμού αναφέρεται κυρίως στην πλαστικότητα της αρχιτεκτονικής, στη διανομή και στη σύνθεση των όγκων, γραμμική ή πολυδιάστατη, που εντοπίζεται και ορίζεται από την αίσθηση της αφής σε συνεργασία με τις άλλες αισθήσεις. Με την αφή ο άνθρωπος αισθάνεται οργανικά τη σωματικότητα της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Καθώς τα χέρια μας γλιστράνε πάνω σε μια σκληρή και γυαλιστερή επιφάνεια ενός γλυπτού έργου του Henry Moore, η αφή μας μεταδίδει έντονα τη μορφολογική ταυτότητα ενός όγκου, την ελαστικότητά του, την αντίστασή του όσο υποχωρεί, τη θερμοκρασία του, τη διάρθρωση της επιφάνειάς του, γυαλιστερή, σκληρή, χνουδωτή, οδοντωτή, πιο έντονα κι άμεσα απ' ό,τι η οπτική εικόνα του έργου.

Κάθε πλαστικό έργο, προϊόν μιας αυτόματης αυθόρμητης συμπεριφοράς διακρίνεται απ' την απουσία της αυστηρής γεωμετρικής έκφρασης, υπογραμμίζεται από μια απαγορευτική διάθεση για ευθείες γραμμές, επίπεδες επιφάνειες και ορθές γωνίες. Κάθε τυχαία μορφή, κάθε τυχαία πέτρα, κάθε τυχαίος όγκος, κάθε καρπός, κόκαλο, σύννεφο, αλλά και ανθρωπομορφολογικά στοιχεία, κάθε μύτη, τα μάτια, τ' αυτιά, το στόμα, τα δάχτυλα, τα βυζιά, τα μπούτια, μπορούν να εκπροσωπήσουν αυθόρμητα μια αρχιτεκτονική ιδέα και μετατρέπονται εύκολα σε αρχιτεκτονικά στοιχεία και σχήματα. Η φύση δεν είναι ωφελμιστική, είναι γεμάτη από επινοητικότητα, απορία, θαυμασμό, αθωότητα, χαρά, εκπλήξεις, καμπύλες και χιούμορ.

Στον ορισμό του αυτόματου σχεδιασμού συμπεριλαμβάνω τα παρακάτω στοιχεία:

Η απτική πλαστικότητα στη μορφή

Η τελική φάση πρέπει να αφήνει να φαίνονται τα στρώματα και τα υλικά που συμμετέχουν στην πλαστικότητα και στη σχηματοποίηση της μορφής. Πρέπει να αποφεύγεται η μανία για μια άψογα τελειοποιημένη έκφραση. Στρώματα, ρωγμές, λάθη, τρύπες, βοηθούν μια δυναμική σχέση, σε αντίθεση με την άψογη, φινιρισμένη, τέλεια μορφή, η δράση της οποίας είναι μονόπλευρη και μονότονη.

Τα σημεία, τα σύμβολα, οι σημειολογικές πληροφορίες όπως τα προηγούμενα τυχαία σημεία αποκαλύπτουν ένα αφηρημένο τόπο, έτσι σημεία με συμβολικό χαρακτήρα – κυκλικές τρύπες, μάτια, στόμα, - φερόμενες και φέρουσες δυνάμεις, οριζόντιες και κάθετες, έτσι και τα σημειολογικά στοιχεία ενός πολιτισμού έχουν μια τοπολογική και ψυχοκοινωνική σύνθεση (τ' ασημένια χέρια, τ' ασημένια πόδια, τ' αφιερώματα στις εικόνες και στις εκκλησίες, τα κυκλαδίτικα ειδώλια, οι ψάθινες καρέκλες).

Τα σημεία αυτά έχουν την ιδιότητα ιδεογραμμμάτων και είναι καθοριστικά για την αισθητική και ιστορική διάθεση (η δωρική κολώνα, τα τόξα, οι θόλοι) καθώς συμβάλουν στην οργάνωση ενός μετα-συστήματος με ιστορικό χαρακτήρα.

Τα λυρικά και ποιητικά στοιχεία

Τα ποιητικά στοιχεία έχουν συνήθως μια εικονογραφία που ανατρέπει το λειτουργικό ορθολογισμό. Ένα σπίτι με σύννεφα στη θέση των συνηθισμένων παράθυρων δείχνει έντονα τη διάθεση και το ύφος για μια ποιητική μεταφορά.

Ένα σπίτι που δε σκεπάζεται με την κλασσική πυραμιδοειδή σκεπή αλλά στον τελευταίο όροφο καταλήγει σε μια σκάλα που οδηγεί στο άπειρο, με ξόανα, με αγάλματα, με προεκτάσεις και όργανα που δε δηλώνουν γνωστές λειτουργίες, ένα σπίτι που μ' αυτό τον τρόπο εκμυστηρεύεται τη σφοδρή του επιθυμία για ένα ανοιχτό διάλογο με τον ουρανό, γίνεται φορέας μιας ποιητικής διάθεσης. Ένα δέντρο που ξεπροβάλλει ορμητικά από ένα παράθυρο, ένα τυχαίο κενό σ' ένα λειτουργικό σύστημα δε φέρνει μόνο την αίσθηση του απρόοπτου και της εκπλήξης, αλλά και μια έντονη λυρική μουσικότητα.

Τα τυχαία ίχνη, ο άνεμος, η φωτιά, το νερό, ο ήλιος, αρχιτεκτονούν λογής-λογής φαινόμενα. Τα ίχνη τους, ζωντανά ντοκουμέντα, που επιβεβαιώνουν μια άλλη δύναμη, ένα άλλο ρυθμό, μια άλλη κρυφή αρχιτεκτονική που ακουμπά πολύτιμα μυστικά στα βράχια, τα βουνά, την έρημο, σ' ένα κορμό καμένο από κεραυνό.

Τα ίχνη μια τυχαίας επέμβασης σ' ένα αρχιτεκτονικό έργο διασταυρώνουν ένα σύστημα και το εμποδίζουν να έχει μια ολοκληρωτική έκφραση. Η διασταύρωση μιας ανεξέλεγκτης

αφηρημένης δομής μ' ένα εικονογραφικό σύστημα που έχει ολοκληρωτική τάση, έχει μια συγγένεια με τη μέθοδο του μοντάζ και τη μέθοδο του κολάζ. Μεθόδους που επιτρέπουν μια άνετη και εύκολη χρήση στοιχείων που δε φαίνεται να έχουν καμιά ορθολογική συνοχή.

Τα στοιχεία αυτά έχουν κοινή προέλευση τη σουρεαλιστική τοπογραφία του ονείρου, της παιδικής φαντασίας, όπου τα αντικείμενα έχουν μια μετέωρη μεταφυσική υπόσταση. Έτσι μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα ο όρος του αυτοματισμού που αναφέρω, η σύλληψη του οποίου αλλά κι η έκφρασή του ανάγονται σε πράξεις πέρα απ' την ορθολογιστική δομή. Δηλαδή ο αυθόρμητος σχεδιασμός του αυτοματισμού έχει την ιδιότητα κάθε δημιουργικής αντίδρασης που ορίζεται από την «εν συναγεμώ» δράση όλων των αισθήσεων.

Τα χρώματα. Αντικείμενα και χώροι κυριευμένοι απ' τη μαγική ευγλωττία τους χαρακτηρίζονται από μια ρευστότητα που πηγάζει από το ειδικό φαινόμενο που ονομάζουμε χρώμα.

Χρωματισμός, ή ένα χρώμα, είναι στην ουσία μια διαδικασία που εμφανίζεται ανάμεσα σε μια ύλη και στο φως. Το γεγονός ότι ο άνθρωπος δεν έχει ισχυρή χρωματική μνήμη, όπως απέδειξαν πολλά πειράματα και έρευνες, εξηγεί αυτή τη ρευστότητα, η οποία σε διαδικασία επαναλαμβάνεται κάθε φορά απ' την αρχή ανάμεσα στο υλικό αντικείμενο, στον εκάστοτε στιγμιαίο φωτισμό, αλλά και στην ανάλογη συναισθηματική κατάσταση του παρατηρητή. Έτσι η διαδικασία της χρωματικής αίσθησης έχει μια αστάθεια και μια αέναη μεταβλητικότητα (ενδιαφέροντα τα πειράματα που έκανε ο Josef Albers σε Αμερικανικά πανεπιστήμια).

Το χρωματικό σύνολο μετατρέπει μια αδρανή επιφάνεια σ' ένα ζωντανό φορέα αισθησιακών ερεθισμών και ειδήσεων. Αν πάρουμε υπόψη μας ότι η αισθησιακή αντίληψη του περιβάλλοντος έχει για τα παιδιά αυτή τη ρευστότητα που αναφέρω, τότε θα γίνει αντιληπτή η μανία και η κακία της αρχιτεκτονικής πρακτικής να αποφεύγει τους χρωματισμούς.

Γενικά μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο χώρος των χρωμάτων είναι χώρος των αισθήσεων και των ψυχοσωματικών σχέσεων (βλέπε την πολυχρωμία της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής και τους έντονους χρωματισμούς στη λαϊκή μας αρχιτεκτονική). Η εμφάνιση των χρωματισμών σε χώρους του άμεσου περιβάλλοντος της πόλης, σε σπίτια, σε τοίχους, στους δρόμους, δε φέρνει μόνο μια εύθυμη χαλαρότητα, αλλά ερεθίζει την αισθησιακή μας ικανότητα να αντιληφθούμε και να κατανοήσουμε τα φαινόμενα του περιβάλλοντος μέσα από το πρίσμα συναισθηματικών σχέσεων και όχι κάτω από τη μονοτονία και τη «μιξέρια» της μονοχρωματικής οπτικής κατηγορίας.

Ο χώρος και η έννοια του συνόλου.

Το κλειστό περίκεντρο σχήμα.

Τα σύνθετα συγκροτήματα.

Στατική και δυναμική αίσθηση του χώρου.

Η αίσθηση της ανοιχτής υποδοχής.

Είναι πολύ ενδιαφέρον να εξετάσουμε την έννοια του συνόλου σ' ένα πολεοδομικό οργανισμό, αλλά παράλληλα να σταθούμε προσεκτικά και ερευνητικά σ' αυτά που οι αισθήσεις και τα αισθήματά μας καταγράφουν όταν μπαίνουμε σ' ένα δομημένο χώρο, τα σύνορα του οποίου είναι φανερά και συγκεκριμένα. Αυτό το αίσθημα που έχουμε όταν μπαίνουμε στον αρχαιολογικό χώρο των Μυκηνών, στις εγκαταστάσεις της Κνωσού, όταν μπαίνουμε σ' ένα μικρό χωριό της Σαντορίνης, όταν περνάμε την είσοδο ενός ελληνικού μοναστηριού. Σε κάθε χώρο που ανάφερα, έχουμε έντονη την αίσθηση ενός συνόλου, του ιδεατού και φυσικού τόπου ενός συνόλου. Το περίκεντρο σχήμα ενός ελληνικού μοναστηριού μας μεταφέρει επίσης έντονα αυτή την αίσθηση ενός συνόλου από ετερογενείς αρχιτεκτονικούς χώρους και λειτουργίες.

Ίσως δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η επίσημη αρχιτεκτονική στην οικοδομική της πρακτική αποφεύγει να χρησιμοποιήσει έντονους χρωματισμούς και καταλήγει στους γνωστούς τόνους γκρι και μπεζ παστέλ. Τα έντονα χρώματα στην αρχιτεκτονική και ιδιαίτερα σ' ένα χώρο που προορίζεται για παιδιά, είναι για μένα απαραίτητα για να συμβάλλουν στην αισθηματική σχέση και κίνηση. Τα χρώματα εκφράζουν αισθήματα και καταστάσεις, ζεστό – κρύο, ανοιχτό – σκούρο, μακρινό – κοντινό, επιφάνεια – βάθος.

Η διείδυση των παιδιών σ' έναν πολύχρωμο λαβύρινθο με διαφοροποιημένες επιφάνειες από διάφορα φυσικά υλικά συνοδεύεται με μια διαδικασία μεταβίβασης από την ύλη στο άυλο, από το σώμα στη μετέωρη πνευματικότητα του χρώματος. Έτσι οι επιφάνειες παίζουν ένα διαλεκτικό παιχνίδι. Μικρές ή μεγάλες στενές λωρίδες, γραμμές, σημεία, ζωντανεύουν με τα χρώματα.

Ευθύμιος Βαρλάμης

**ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ**

Το να γραφεί ένα βιβλίο για την Ποιητική Αρχιτεκτονική μοιάζει με μια περιπέτεια γεμάτη κινδύνους κι εκπλήξεις. Γι' αυτό θα προσπαθήσω να αποφύγω τα αφηρημένα και θεωρητικά, όπως θα έγραφα κι έναν οδηγό μαγειρικής. Δηλαδή σε βιβλίο μαγειρικής μιας εξωτικής κουζίνας, που οι συνταγές του, για να φτάσουν στο αποκορύφωμά τους, απαιτούν και τη δημιουργική συνδρομή του μάγειρα. Σε μια φανταστική προετοιμασία ενός γεύματος, όπου όλα τα συστατικά, όπως και τα διαφορετικά υλικά, είναι προκαθορισμένα με ακρίβεια, αλλά για να πετύχει ένα καλό φαγητό χρειάζονται και μάγια και περισσότερο απ' όλα φαντασία και δημιουργικότητα. Κάθε άνθρωπος έχει την εμπειρία ότι και το πιο απλό φαγητό μπορεί να μετατραπεί σε θαυμάσια σπεσιαλιτέ με την προσωπική επέμβαση αυτού που μαγειρεύει.

Κι εδώ πρέπει ακόμη να τονίσω ότι δεν παίζει κανένα σημαντικό ρόλο αν κάποιος έχει ανώτερη μόρφωση ή αν έχει μέση παιδεία ή αν θεωρεί τον εαυτό του απλοϊκό. Ανεξάρτητα απ' όλα αυτά πρέπει να γνωρίζουμε ότι κάθε άνθρωπος έχει μέσα του τεράστιες πανάρχαιες γνώσεις. Όλα μας τα κύτταρα έχουν ρουφήξει σε σφουγγάρια μέσα τους όλες τις πληροφορίες που μας προσφέρει το ορατό και το αόρατο σύμπαν.

Το φαινόμενο της ποίησης λοιπόν δεν προϋποθέτει καμιά απολύτως ειδική επιστημονική γνώση. Το μόνο που χρειάζεται ένας άνθρωπος είναι μια ζωντανή διάθεση. Επίσης δεν είναι μειονεκτήματα το κέφι και το χιούμορ. Όλοι γνωρίζουμε τη διαφορά ανάμεσα στον πεζό λόγο, π.χ. με τη μορφή ενός μυθιστορήματος και στην ποίηση, τη λυρική ποίηση με τη μορφή ενός ποιήματος ή ενός τραγουδιού. Κατά κανόνα γράφουμε όλοι σε πεζό λόγο κι αυτό το βιβλίο θέλω να το γράψω πεζά, παρ' όλο που πάντα αισθάνομαι την ανάγκη να ξεπεράσω αυτή τη μορφή και να γράφω ελεύθερα και ανεύθυνα.

Κι αυτό δε σημαίνει ότι η ποίηση είναι παντελώς ελεύθερη και δεν έχει δομή ή δεν έχει κανόνες. Γενικά όμως η ποίηση, όταν μνηθεί κάποιος στο μυστήριό της, είναι πιο εύκολη, πιο απλή, πιο άμεση, δε χρειάζεται ούτε εξηγήσεις, ούτε λειτουργίες και στην ουσία ούτε τη λογική, γιατί η ποίηση είναι η γλώσσα της ψυχής. Γιατί η ποίηση μεταφέρει αυτό το σπάνιο πνεύμα που πηγάζει απ' την ψυχή και την καρδιά κι όχι από τις γνώσεις και το νου.

Το ποιητικό στοιχείο αναγνωρίζεται αμέσως, εντοπίζεται εύκολα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί άμεσα. Σ' όλα τα μη ευθύγραμμα, σ' όλα τα μη γεωμετρικά, σ' όλα τα στραβά, σ' όλα τα τυχαία, τα απαρατήρητα, τα ασημαντα, τα άμεσα, τα ατέλειωτα, τα παράλογα, σ' όλα τα ασύλληπτα, περιέχεται μεγάλη ποσότητα ποιητικής ουσίας. Κι ακόμη σ' όλα τα οργανικά, τα φυσιολογικά, τα άγνωστα, τα πολύχρωμα, σ' όλα τα ζώντα και ζωντανά, σ' όλα τα ανόργανα, σ' όλα, όσα δεν άγγιξε ο άνθρωπος, σ' όλα τα αρχέγονα, σ' όλα τα άγρια, σ' όλα όσα προϋπήρξαν, σ' όλα τα απαρατήρητα.

Αρκετά υλικά λοιπόν. Μ' ένα τέτοιο πλήθος υλικών γίνεται κατανοητή η αισιοδοξία μου. Πόσο απλουστεύονται τα πράγματα όταν υπάρχουν τόσα συστατικά και υλικά. Έτσι μπορούμε επίσης να καταλάβουμε καλύτερα γιατί μόνο λίγα σπίτια στον κόσμο και λίγα κτίσματα είναι φτιαγμένα με ποιητικό τρόπο. Κι αυτό, όπως εξήγησα και προηγουμένως, οφείλεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι υποβιβάζουν τα υλικά σε γεωμετρικές μορφές και λογικές λειτουργίες.

Έτσι δεν πρέπει να παραξενευόμαστε που τα περισσότερα σπίτια και τα μεγάλα κτίρια μοιάζουν με φυλακές και γίνονται μονότονα, βουβά, δίχως χιούμορ, δίχως σχέσεις, δίχως αγάπη. Όλα τα Πανεπιστήμια κι όλες οι Ακαδημίες του κόσμου βγάζουν μηχανικούς ειδικευμένους στο φουνξιοναλισμό, στη λογική και οπωσδήποτε στον «πεζό λόγο». Δεν είναι σε θέση να εκφράσουν ούτε το παραμικρό ίχνος ποίησης.

Τώρα καταλαβαίνετε καλύτερα γιατί πρέπει να γράψω αυτό το εγχειρίδιο, γεγονός που αυτό καθ' αυτό εμφανίζεται σαν ένα παράδοξο. Προσέξτε λοιπόν! Αυτό το μικρό βιβλίο είναι το πιο μικρό, το πιο ανοιχτό Πανεπιστήμιο του κόσμου!

Αλλά μπορεί ένα βιβλίο να είναι ένα Πανεπιστήμιο; Ένα Πανεπιστήμιο απαιτεί συνήθως ένα σημαντικό κτίριο με αίθουσες, αμφιθέατρα και καθηγητές. Αυτό το μικρό Πανεπιστήμιο δε χρειάζεται ούτε αίθουσες, ούτε καθηγητές, ούτε εξετάσεις ή εγγραφές. Το μικρό μου Βιβλίο-Πανεπιστήμιο τους δέχεται όλους. Τις μεγαλύτερες ελπίδες του τις εναποθέτει στους μάγειρες, στους κουρείς, στους χωρικούς, στους ταξιτζήδες, στους τροχονόμους και στους

Αυτό το βιβλίο είναι γραμμένο για τους ερασιτέχνες και πιο ειδικά για όλους αυτούς που θέλουν ν' ανακαλύψουν τη δημιουργική ενέργεια της ποίησης, να τη διευρύνουν και να την επικοινωνήσουν. Δεν πρόκειται για ένα πρακτικό οδηγό όπου ο κάθε αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει όταν ενδιαφέρεται να κάνει δυνατά τα αδύνατα και να φτάσει σε μια σφαιρική έκφραση. Και φυσικά οι συνταγές κι οι συμβουλές μου δεν είναι «σα φάρμακο για κάθε ασθένεια». Απαιτείται πάντοτε ο συνδυασμός με την προσωπική διαίσθηση και συναίσθηση. Αυτή η προσωπική διαίσθηση παίζει τον πιο σημαντικό ρόλο κι αυτό είναι το πρώτο βήμα για ν' ανακαλύψει κανείς την προσωπική του ποίηση.

1η Άσκηση

Κλείσε τα μάτια σου και δες και πες μας, διηγήσου μας τι βλέπεις; Τι προτιμάς; Θέλεις να μας παρουσιάσεις τον ονειρικό σου χώρο; Ποια υλικά χρησιμοποιείς; Γυαλιστερές μαρμάρινες πλάκες; Ατσάλι, αλουμίνιο και γυαλί και βαριές κουρτίνες, αναμμένο τζάκι και κεριά, έπιπλα design και παράξενα φωτιστικά;

Μαρίνα

Εμένα το σπίτι μου θα είναι μια σοφίτα με μια χαμηλή ξύλινη πόρτα που θα μοιράζεται σε δυο επίπεδα, το πρώτο θα είναι πιο ψηλό και μετά θα κατεβαίνει 2-3 σκαλάκια. Θα υπάρχουν πολλές εσοχές όπου θα είναι κρεβάτια ή γραφεία και πολλά παράθυρα με διάφορα μεγέθη, μεγάλα και μικρά με περβάζια για να κάθεται να βλέπεις τη θέα. Το πάτωμα θα είναι πέτρινο και το ταβάνι ξύλινο.

Στο πάτωμα θάχει πολλά μαξιλάρια με πολλά χρώματα κυρίως κόκκινα. Στις πέτρες του τοίχου θα έχει ανοίγματα για να μπαίνουν δίσκοι κασέτες, βιβλία ή ο,τιδήποτε άλλο. Τα παράθυρα θα παίζουν με το φως, θα βλέπεις ουρανό και θάλασσα, θα έχω πολλά λουλούδια μέσα κι έξω για να μυρίζει ο χώρος. Θα δίνει την αίσθηση ενός ενιαίου χώρου με αλληλένδετες πολλές λειτουργίες, ένας χώρος που μοιράζεται σε πολλές εσοχές, πολυεδρικός...

Γιώργος

Θέλω ένα χώρο απόλυτα τετράγωνο όπως θα μπαίνει μέσα, πολύ ψηλό για να έχει απ' την οροφή κρεμασμένο ένα πολύ ωραίο πολυέλαιο με κεριά και μια

αλυσίδα για να ανεβοκατεβαίνει. Δεξιά και αριστερά θα υπάρχουν δυο μπρούντζινα μανουάλια, με κίτρινα κεριά. Η πόρτα της εισόδου θα είναι σιδερένια, όπως στα κελιά, που ανοιγοκλείνει με το χαρακτηριστικό θόρυβο της κλειδαριάς.

Απέναντι απ' την είσοδο ένας γυάλινος τοίχος θα μπορεί να ανοίγει, να σηκώνεται όπως οι πόρτες των γκαράζ και να βλέπεις απέναντι τη θάλασσα στο ίδιο επίπεδο με το σπίτι. Δεξιά και αριστερά ο γυάλινος τοίχος τελειώνει σε δυο γυάλινες στήλες γεμάτες πολύχρωμες μπίλιες για να περνάει το φως και να κάνει παιγνίδια με τα χρώματά τους.

Απ' έξω θα έχει μόνο φοίνικες. Μέσα θα υπάρχει ένα μικρό τετράγωνο κελί, σαν κλουβί, περίπου ένα τετραγωνικό μέτρο με σιδερένια κάγκελα-βέργες, που φθάνουν ως την οροφή - ένας χώρος προσωπικός για συγκέντρωση με μια καρέκλα μόνο που απομονώνεται οπτικά με μια βελούδινη κουρτίνα.

Καλό είναι αυτές τις περιγραφές και τις αφηγήσεις να τις καταγράφετε σε μαγνητόφωνο. Ακούστε λοιπόν αυτούς τους αφηγηματικούς φωνητικούς χώρους με κλειστά μάτια. Αυτό θα είναι η πρώτη σας εμπειρία μ' αυτούς τους παράξενους χώρους. Τώρα έχετε αρχίσει την σειρά των πνευματικών ασκήσεων. Οι ασκήσεις αυτές, με κλειστά μάτια, μπορούν να συνεχίζονται ατέλειωτα. Περάστε μέσα από ανείπωτες χωρικές συνέχειες, γεμάτες χρώματα και φως, συνεχώς καινούργιες, όλο εκπλήξεις και εξάρσεις.

Ακόμη καλύτερα τις ασκήσεις αυτές να τις κάνετε μαζί με φίλους, γεγονός που προσφέρει την ευκαιρία για πολλή διασκέδαση.

Έχει πλάκα η ιστορία! Ο καθένας μπορεί να ξεπερνά τον άλλο σε ποιότητα στο περιεχόμενο και γενναιοδωρία στα υλικά, μια και δε στοιχίζουν τίποτε. Χρησιμοποίησε, αν θέλεις, άφθονο χρυσάφι και κρύσταλλα και πολύτιμες πέτρες, βάλε ακριβά υφάσματα, γουναρικά και βελούδα, κάνε ερωτική ή ασκητική σκηνοθεσία. Σκηνοθεσία της εσωτερικής γνώσης, της πίστης, της αυτοσυγκέντρωσης, της μεταμόρφωσης, της θείκης λάμψης, της απειρίας του σύμπαντος. Μ' αυτές τις ασκήσεις διαπερνάμε τα σκληρά υλικά και ξεπερνάμε τα όρια των λειτουργιών, της στατικής και της δομής των υλικών.

φουρνάρηδες. Δηλαδή ελπίζει σ' αυτούς που μέινανε ανοιχτοί και θέλουν ακόμη να ελπίζουν, να πιστεύουν, να αγαπούν, να μαθαίνουν.

Μια λοιπόν και πρόκειται για ένα Πανεπιστήμιο-Εγχειρίδιο, δηλαδή του χεριού, είναι καιρός να χειροπιαστούμε και ν' αρχίσουμε με το Αλφαβητάριο. Το Αλφαβητάριο της Ποίησης. Προσοχή, η ποιητική αρχιτεκτονική βρίσκει τη μεγαλύτερη τελειότητά της στους χώρους της φαντασίας και του οράματος. Όλα διαδραματίζονται στο μικρό μας σκοτεινό θάλαμο. Τ' αφήνουμε όλα να εκτυλίσσονται στο μυαλό μας όπως σ' ένα θέατρο.

Παρ' όλα αυτά εμείς θέλουμε να κτίσουμε σπίτια. Να κτίσουμε ένα σπίτι φανταστικό και ονειρεμένο. Ένα ποιητικό σπίτι. Ένα σπίτι με ποιητικό περιεχόμενο κι εμφάνιση. Για να σχεδιάσουμε ένα ποιητικό σπίτι απαιτούνται πάλι ασκήσεις στο χώρο, να βρούμε τις γραμμές που θα μετατρέψουν τις ιδέες σε εικόνες. Ο δρόμος μπορεί να μη φαίνεται τόσο εύκολος αλλά η διαδικασία έχει πλάκα.

Άσε μας λοιπόν να παίζουμε. Να βρούμε το παιγνίδι των γραμμών που σχηματίζει ποιητικά πρόσωπα στα σπίτια. Κάθε σπίτι έχει το δικό του πρόσωπο κι υπάρχουν πλήθος τέτοια πρόσωπα. Αλλά το πρόσωπο ενός σπιτιού δεν είναι ένα ανθρώπινο πρόσωπο. Ένα πρόσωπο σπιτιού δεν έχει ούτε μέτωπο, ούτε μύτη, ούτε στόμα, ούτε μάτια, κι ας λέμε καμιά φορά ότι τα παράθυρα είναι τα μάτια του σπιτιού. Ένα σπίτι είναι μια φωλιά, είναι εξ ίσου καταφύγιο κι ελεύθερος χώρος, ένας τόπος για ζωή, για αναπαραγωγή, για ύπνο, για όνειρα.

Ένα σπίτι είναι μια σκοπιά, ένας χαρούμενος πύργος, ένα ζιγκουράτ, μικρό και μεγάλο, ανοιχτό σ' όλες τις κατευθύνσεις του ορίζοντα. Ένα σπίτι είναι ένα σπίτι του ήλιου, ένα σπίτι του Θεού, ένα σπίτι του ποιητή, όπως το έλεγα πάντα.

Μόνο οι ποιητές επιτρέπεται να κατέχουν σπίτια. Τα σπίτια για ποιητές επιτρέπεται να κτίζονται μόνο από ποιητές αρχιτέκτονες που στην ουσία είναι ταξιτζήδες που ξέρουν να παίζουν και σκάκι. Ένα σπίτι ποιητή είναι ένα όμορφο σπίτι. Η πόλη των ποιητών έχει πολλά όμορφα σπίτια που σχηματίζουν σύνολα, ανάλογα με τους ήχους και τα χρώματα των μεγάλων μουσικών και των μεγάλων ζωγράφων. Το σπίτι του ποιητή πρέπει να είναι ζωγραφισμένο. Ένα ζωγραφισμένο σπίτι ξεχωρίζει με τα χρώματα και την ομορφιά του. Η ζωγραφισμένη αρχιτεκτονική είναι πολύχρωμη κι όμορφη, η ζωγραφισμένη αρχιτεκτονική είναι ρομαντική και υπερβολική, γεμάτη παραδόσεις και ιστορίες των κατοίκων, των λυρικών ποιητών και του λαού. Ένα ζωγραφισμένο σπίτι είναι σαν ένα σκηνικό που υπακούει σε άλλους νόμους και κανόνες. Η ζωγραφική απαιτεί χρώματα και σχήματα. Εμπρός λοιπόν, ας αρχίσουμε!

«Η ευθεία είναι άθνη», έλεγε ο φίλος μου ο Hundertwasser και πόσο δίκαιο είχε. Η φύση δε γνωρίζει καμιά γεωμετρία και καμιά αφηρημένη ευθεία. Παντού επικρατούν οι διακυμάνσεις κι οι αποκλίσεις. Αυτές οι αποκλίσεις είναι για μας ο καλύτερος στόχος των ασκήσεων και δεν αναφέρομαι στις καλλιτεχνίζουσες γραμμές, αυτές τις πλαστικές και εύκαμπτες διακυμάνσεις αλλά Picasso.

Όχι, οι γραμμές μας πρέπει να είναι φροντισμένες και ακριβείς, σαν αυλάκια του αγρού, γεμάτα πέτρες και εμπόδια. Οι γραμμές μας ακολουθούν την ανάσα και την εσωτερική αναγκαιότητα. Είναι γεμάτες πνεύμα, γράφονται με το πνεύμα όταν συγκεντρώνουμε τις αισθήσεις μας σ' αυτόν τον άμεσο στόχο χωρίς να πλέσουμε το νου και τις γνώσεις, παρά περισσότερο αφήνουμε το χέρι να κινείται σα σειсмоγράφος της παμπάλαιας μνήμης μας, της μνήμης των κυττάρων, που κρατά μέσα της ανόθευτη την εξέλιξη της ζωής, των συμβάντων, των κόσμων, ασφαλισμένη, αιώνια.

Να το πω πιο απλά: Μακριά απ' την ωφελμιστική σκέψη. Αυτή δε θα σε οδηγήσει ποτέ στο στόχο. Πιο πολύ διάλεξε το «ανόητο» παιχνίδι, τη δημιουργική έκσταση κι αυτά θα οδηγήσουν στο ποθούμενο αποτέλεσμα. Μόνο έτσι μπορούν να γραφούν τα αόρατα και τα ασύλληπτα, όλα όσα βρίσκονται πίσω απ' τα φειδωλά είδωλα της στιγμιαίας καταγραφής της πραγματικότητας. Γιατί μια πραγματικότητα περιέχει μέσα της κι άλλες πραγματικότητες κι άλλους κόσμους κι άλλους ορίζοντες.

Μια γραμμή είναι μια χαρακιά, ένα αυλάκι, ένα εμπόδιο που μας οδηγεί σε σχέδια, σε ιδεογράμματα, σε χωρικά σύμβολα, σε σύμβολα του χρόνου, σε μορφές και ιδέες. Οι γραμμές λοιπόν είναι απαραίτητες αν θέλουμε να φθάσουμε στα λημέρια της ποίησης. Ένα σχεδιασμένο σπίτι είναι ένα σπίτι-ιδέα, ένα ιδεόγραμμα, ένας σταθμός της φαντασίας κι όχι αισθητικός

αυτοσκοπός. Οι πρώτοι Χριστιανοί χάραζαν στην άμμο ή στον τοίχο ένα ψάρι για να καταγράψουν την πίστη τους. Αν χάραζαν κι ένα πουλάκι που φιλούσε το ψάρι τότε θα είχαμε μια ωραία ποιητική άσκηση. (Η βαριά τραγική σοβαρότητα της εκκλησιαστικής λειτουργίας θα έπαιρνε μια πιο χαρούμενη διάσταση, ανάλογη προς το μήνυμα του Ευαγγελίου.)

Είμαστε γεννημένοι στο σύμπαν. Κάποιοι φιλόσοφοι μιλάνε ότι «μας πέταξαν» αλλά εγώ δε συνάντησα ως τώρα καμιά μάνα να πετά το παιδί της.

Δε βαριέσαι! Δε θέλω να κάνω και μεγάλη κριτική στους υπαρξιστές.

Το σπίτι μου. Το σπίτι. Το αρχέγονο σπίτι. Το σπίτι του αρχιτέκτονα. Το σπίτι του ζωγράφου. Πιστεύω να γίνεται κατανοητό ότι δεν αναφέρομαι σ' ένα κτισμένο σπίτι.

Η πρώτη μας κατοικία είναι η κοιλιά της μάνας μας. Τι θέλεις! Σαν κάθε μωσχάρι, σαν κάθε πρόβατο μεγαλώνουμε στην κοιλιά εννιά μήνες, λίγο λιγότερο, λίγο παραπάνω. Αλλά πιο μπροστά πρέπει δυο σώματα αγαπημένα, ένας άνδρας και μια γυναίκα, να χαϊδευτούν, ν' αγκαλιαστούν και να ενωθούν. Ο φαλλός πρέπει να μπει μέσα στη μήτρα και ν' αφήσει τα σπέρματα, κι αν είναι η κατάλληλη στιγμή τότε έχουμε μια κανονική σύλληψη.

Μα φυσικά τα ξέρετε όλα αυτά. Παρ' όλα αυτά όμως είναι ενδιαφέρον να υπενθυμίζουμε αυτούς τους «μηχανικούς» μηχανισμούς της συνουσίας, γιατί μόνο μ' αυτή την εύφορη σύνδεση μπορεί να δημιουργηθεί μια ύπαρξη.

Και εδώ μου έρχεται στο μυαλό αυτή η θαυμάσια περιγραφή του Αριστοφάνη: «Παλιότερα οι άνθρωποι είχαν εκατοντάδες χέρια και πόδια και κατρακυλούσαν εδώ κι εκεί σα σφαίρα. Κι ύστερα, έλεγε, χωρίστηκαν οι σφαίρες κι αποσπάστηκαν απ' αυτές ζευγάρια ανθρώπων, ενώμενοι ο ένας στην πλάτη του άλλου. Και μετά τα ζευγάρια χωρίστηκαν σε απλά άτομα και κάθε άτομο διάλεξε το δρόμο του. Η κατάληξη του Αριστοφάνη είναι πολύ αστεία. Σε κάθε χωριστό άτομο έμεινε πολύ ζωντανή η μνήμη κι ο πόθος της σύνδεσης με το χωρισμένο σύντροφο και το ομαδικό κύτταρο της σφαίρας. Ο Αριστοφάνης ξεκαρδίζεται στα γέλια όταν περιγράφει τις πωσώπлатες συνδέσεις ανδρών με άνδρες και γυναικών με γυναίκες και εξηγεί έτσι γιατί υπάρχουν ομοφυλόφιλοι άνδρες και λεσβίες γυναίκες.

Ο Ηράκλειτος τον 6ο αιώνα καταλήγει στο περίφημο «τά πάντα ρει». Μ' αυτό το περισήμαντο ρητό ο Ηράκλειτος αναφέρεται, όπως κι ο Δημόκριτος, στη μοριακή και ατομική δομή του μικρόκοσμου και του μακρόκοσμου. Όταν όλα ρέουν, που σημαίνει ότι τα πάντα βρίσκονται σε κίνηση, σημαίνει ακόμη ότι και τα στερεά υλικά με πυκνή ή χαλαρή δομή βρίσκονται σε κίνηση, δηλαδή όλες οι μορφές αλλάζουν, μεταβάλλονται συνέχεια.

Μόνο στην αφηρημένη γεωμετρία υπάρχουν πραγματικά τετράγωνα, πραγματικές πυραμίδες και πραγματικοί κύλινδροι. Κι εδώ βρίσκεται το μεγαλύτερο λάθος του ανθρώπου, που πιστεύει ότι μπορεί να υλοποιήσει γεωμετρικές μορφές. Πάντα θα εμφανίζονται σοβαρές διακυμάνσεις που εξηγούνται απ' αυτή τη μεταβολή από μια αρχική χρονική μονάδα σε μια επόμενη. Τα βουνά κινούνται και μετακινούνται. Οι πεδιάδες συστέλλονται και διαστέλλονται.

Οι γεωμετρικές μορφές είναι αντιληπτές σαν ιδέες, αλλά παρ' όλα αυτά είναι μονότονες κι επιθετικές. Οι γεωμετρικές ιδέες δεν έχουν συνδετικές δομές, εσοχές και προεξοχές, όπως μας διδάσκει η μορφολογία των κυττάρων. Έτσι οι γεωμετρικές μορφές είναι παθητικές κι απωθητικές, μια και μόνο με την απομόνωσή τους μπορούν να εμφανιστούν.

Αυτές οι σκέψεις κορυφώνονται στο σύστημα των άμορφων μορφών όπως τις γνωρίζουμε από τη θεωρία του χάους. Επίσης τα Φράκταλς μας δείχνουν μια άλλη μαθηματική δομή μορφών που αλλάζουν συνεχώς περιγράμματα και πυκνότητα όπως είναι τα σύννεφα, τα νερά, τα φυτά, οι γαλαξίες και τα αστέρια του μακρόκοσμου.

Γι' αυτό είναι αυτονόητο πια ότι πρέπει να αποφεύγουμε τις κλειστές, μονολιθικές μορφές ή να τις διαπερνάμε και να τις διασταυρώνουμε μ' ένα τέτοιο τρόπο, ώστε στο τέλος να καταλήγουν σα σφουγγάρια, γεμάτες τρύπες κι ανεξήγητες μικροεπιφάνειες και μικροσώματα, γεμάτες εσοχές και προεξοχές. Αυτή είναι μια πολύ πρακτική μέθοδος για να μπορέσουμε ν' αποφεύγουμε μια κλειστή γεωμετρική δομή.

Η Ποίηση στην Τέχνη

Γι' αυτό λοιπόν όλα τα μεγάλα σώματα ή οι μεγάλες επιφάνειες πρέπει να τέμνονται, να μοι-

2η Άσκηση

Ζωγράφισε μια γαλάζια πατάτα. Σχεδίασε τις καμπύλες της προσεκτικά. Τα μάτια της πατάτας είναι παράθυρα και πόρτες. Ζωγράφισε κατακόρυφες κι οριζόντιες αυλακώσεις, κόγχες και προεξοχές. Κατόπιν ζωγράφισε ένα σπίτι-πιπεριά, ένα σπίτι-πεπόνι, ένα σπίτι-μανιτάρι, ένα σπίτι-μπανάνο. Διάλεξε ένα συνηθισμένο μικρό βότσαλο ή καλύτερα περισσότερα μικρά πετραδάκια και σχεδιάσέ τα. Μια και οι μορφές τους είναι σχετικά απλές δεν είναι δύσκολο να τα σχεδιάσεις. Κάνε φωτοτυπίες σε σμίκρυνση ή μεγέθυνση. Αυτό ήταν μόνο η αρχή.

Πάρε μια κόλα χαρτί σε μέγεθος Α4 ή Α3, τσαλάκωσέ το μέσα στα χέρια σου και σφίξ' το σε μια μικρή μπάλα. Βούτηξε τη χάρτινη μπάλα σ' ένα πιάτο με γαλάζιο χρώμα και ξεδίπλωσε το χαρτί. Η επιφάνεια του χαρτιού έγινε τώρα, πιο εκλεπτυσμένη, πιο ζωντανή και φαίνεται πιο ενδιαφέρουσα. Κι ένα μισοκαμμένο χαρτί ή ένα κιτρινωμένο και καπνισμένο από τη φλόγα του κεριού περιέχει κι αυτό το ερέθισμα για ποίηση και δημιουργία.

Ή δοκίμασε το επόμενο πείραμα. Σ' ένα ορθογώνιο ταψάκι ρίξε νερό. Διέλυσε σε νέφτι λίγη λαδομπογιά και πρόσθεσ' τα κι αυτά στο νερό του ταψιού. Πιο πολύ νέφτι και λιγότερο λαδομπογιά. Το χρώμα επιπλέει στο νερό και σχηματίζει ακανόνιστα σχήματα που αλλάζουν όταν ανακατεύεις τα υγρά μ' ένα μολύβι σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Με μια απλή επαφή του χαρτιού στην επιφάνεια έχεις την πιο απλή μέθοδο εκτύπωσης. Το χαρτί παίρνει μια ενδιαφέρουσα επιφάνεια με σχήματα και χρώμα σα δέρμα φιδιού.

Η επανάληψη με διαφορετικά χρώματα και ουσίες φέρνει αξιοθαύμαστα αποτελέσματα.

Η επόμενη άσκηση γίνεται με μία συνηθισμένη ραπτομηχανή. Πέρασε το χαρτί απ' τη μηχανή και γέμισε το τρύπερ χωρίς να χρησιμοποιήσεις κλωστή. Στην πίσω πλευρά του χαρτιού, εκεί που εξέχουν οι τρύπες, τρίψε μ' ένα γυαλόχαρτο.

Όλες αυτές οι προετοιμασίες είναι απαραίτητες για ν' αρχίσουμε τις ασκήσεις του σχεδίου μ' ένα συνηθισμένο σχολικό στυλό με κόκκινη, μπλε, ή μαύρη μελάνη. Θα ακολουθήσουν πολλές ασκήσεις για να μάθεις να τραβάς απλές γραμμές. Για προσπάθησε να τραβήξεις μια ευθεία γραμμή. Θα καταλάβεις πολύ γρήγορα ότι ο στόχος αυτός είναι αδύνατος. Δε μπορούμε να σχεδιάσουμε ευθείες γραμμές γιατί είμαστε ζωντανοί οργανισμοί και σαν ζωντανοί εξαρτόμαστε από τις διακυμάνσεις της αναπνοής, της πίεσης και της ψυχολογικής μας διάθεσης. Έτσι, απ' αυτή τη σκοπιά, είναι ενδιαφέρον που δε μπορούμε να τραβήξουμε μια ευθεία γραμμή χωρίς χάρακα ή τρίγωνο, όπως απαιτεί η γεωμετρία. Οι ζωντανοί άνθρωποι αφήνουν ζωντανά ίχνη, ζωντανές γραμμές, όπου διακρίνονται διαφορετικά πάχη, κατευθύνσεις και ροές.

ράζονται σε μικρούς τόπους σκορπισμένους σε πολλές κατευθύνσεις. Το αποτέλεσμα είναι ενδιαφέρον. Αυτές οι μονολιθικές μορφές ζωντανεύουν σιγά-σιγά κι αρχίζουν μια αόρατη κίνηση. Στην κίνηση ακολουθεί ένταση, μια ένταση όμως που εκλεπτύνει την ύλη για ν' απορροφήσει τη ζωή. Αυτό φαίνεται για παράδειγμα στα φυτά, στα δέντρα, στα λουλούδια αλλά και στα ζώα και στους ανθρώπους.

Το να αναζητάμε ποιητικά έργα στην ιστορία της τέχνης ή να ψάχνουμε ποιητικά στίγια, θα μας γεμίσει πολύ γρήγορα απογοήτευση. Ούτε στη ζωγραφική, ούτε στη γλυπτική και περισσότερο, ούτε στην αρχιτεκτονική, μπορούμε να βρούμε κάτι το αντίστοιχο.

Ως επί το πλείστον η ποίηση είναι κρυμμένη και καμουφλαρισμένη. Αυθόρμητα έρχονται στον μου καλλιτέχνες που επιμένουν και προβάλλουν το ποιητικό στοιχείο στα έργα τους. Για παράδειγμα ο Marc Chagall επανέρχεται πάντα με τις λυρικές του συνθέσεις. Κι αν καμιά φορά του λείπει η ομοιοκαταληξία, συμπληρώνει την εικόνα μ' ένα μπουκέτο αγριολουλούδα. Κι ο Paul Klee είναι ένας ποιητής κι ο Hundertwasser ένας μάστορας της ποίησης.

Αλλά ας μείνουμε λίγο στον Klee. Τα πουλιά του, τα γραμμικά του ανθρώπια, οι απαλές χρωματικές του συνθέσεις, είναι γεμάτες λυρισμό και ποιητική διάθεση ενός παιδιού.

Αυτούς που δε θαυμάζω είναι οι καλλιτέχνες που αρκούνται στα στερεότυπα αναγνωρίσιμα σχέδια, αυτούς που προσπαθούν πάντα να αναγνωρίζονται αμέσως και γρήγορα, να αναγνωρίζουμε τη μάρκα τους, το στυλ τους, σαν τα έργα της τελευταίας περιόδου του Jan Dubuffet, όπου είναι φανερά τα αναγνωρίσιμα σινιάλα. «Α! Dubuffet!», λέμε. Εμένα θα μου άρεσε να είχα δυσκολίες ν' αναγνωρίσω ένα Dubuffet, γιατί έτσι θα είχα λόγο να προσέξω πιο πολύ το έργο και να ψάξω τα ίχνη του, τα ίχνη της ποίησης.

Οι σουρεαλιστές των αυστηρών μορφών είναι τσαρλατάνοι. Ακόμη κι όταν αυτοί είναι καλοί ζωγράφοι, στην πραγματικότητα δεν ενδιαφέρονται για την ποίηση του τυχαίου. Πρόκειται για μονότονους σοφιστές, για πανούργους «εικονολόγους», δηλαδή για πολυλογάδες, γιατί πολύ γρήγορα ανακαλύπτουμε την πλεκτάνη και τότε χάνουν εντελώς το ενδιαφέρον.

Έτσι, ούτε ένας Magritte, ούτε ένας Delvaux, μ' απασχόλησαν ιδιαίτερα. Μου θυμίζουν τους μονιμοποιημένους υπάλληλους, που επαναλαμβάνουν συνέχεια το ίδιο πρόγραμμα περιμένοντας να βρουν αφελείς θεατές που θα ξεγελαστούν από τα οπτικά τρυκ των έργων τους. Στο Max Ernst βλέπει κανείς τη διαφορά. Βλέπει τον αδιάκοπο αγώνα του να βρει καινούργιες οπτικές κατευθύνσεις. Σ' αυτόν έχω το αίσθημα ότι κι ο ίδιος διασκεδάει με τα έργα του κι έχω την εντύπωση ότι συχνά θα ξεκαρδίζεται στα γέλια μπροστά στους πίνακες του.

Ο Εικοστός Αιώνας

Ας γυρίσουμε όμως πίσω στην αρχιτεκτονική ψάχνοντας για την ποίηση. Αυτή η αναζήτηση γίνεται πραγματικά περιπετειώδης και μοιάζει σαν αστυνομική υπόθεση όπου δε μπορεί να εντοπιστεί ούτε πτώμα, ούτε δράστης, ούτε πράξη. Μένει μόνο ένα αίσθημα αναμονής ενός μη ευχάριστου γεγονότος.

Ο 20ος αιώνας είναι γεμάτος από θεατρικές χειρονομίες σημαντικών επαναστατών. Εκτός από μερικές εξαιρέσεις, ό,τι έχει κτιστεί, κτίστηκε στον «πεζό λόγο». Καμιά ανάσα, κανένα ίχνος από ποίηση. Οι πόλεμοι και τα ολοκληρωτικά καθεστώτα έχουν μεγάλη ευθύνη γι' αυτό. Ήταν ένας αιώνας που σημαδεύτηκε από τον κυνισμό και την υπεροψία της δικτατορίας. Ένας αιώνας των ισχυρών. Γιατί βέβαια έπρεπε πια να αναδιαταχθούν οι μάζες στη μαζική κοινωνία απ' την ιδεολογική σύνδεση στη σχεδιασμένη εντατικοποίηση του καταναλωτισμού, του υποχρεωτικού καταναλωτισμού.

Σήμερα όλα είναι ξεπερασμένα. Ξεπερασμένος κι ο ψευτοουμανισμός κι οι κοινωνικοί αγώνες προς όφελος των προλεταρίων και των προσφύγων. Οι νεκροί ξεχάστηκαν γρήγορα, δίχως πένθος και μνημόσυνα. Λίγοι ποιητές που κλαψούριζαν, χάσανε τη φωνή τους. Έμεινε μόνο ένα ελεεινό αποτέλεσμα ενός αβέβαιου, ακαθόριστου, αφηρημένου πένθους της λεγόμενης avantgarde. Ένα συνεχές ουρλιαχτό που βρίζει τα πάντα, ό,τι αξίες και μνήμες άφησαν πίσω τους σαν ερείπια οι πόλεμοι. Ευτυχώς υπήρξαν και μερικές οάσεις στη γη που δεν τις άγγιξε η λέπρα και τα επακόλουθα του πολέμου.

Και τις περισσότερες φορές παραβλέπουμε τ' αρνητικά επακόλουθα που πρέπει να φορτω-

θούν στις επόμενες γενιές. Χωρίς προσανατολισμό, χωρίς θετική συμπαράσταση στη ζωή, δίχως καλοσύνη, δίχως κοινωνική συνοχή και σκέψη. Ακόμη χειρότερη είναι η ωμότητα. Ασυγκράτητη, φέρνει στο κέντρο της ανθρώπινης κοινωνίας το χείμαρρο του υλισμού που παρασέρνει και καταστρέφει τα πάντα. Σήμερα υποφέρουμε κάτω απ' αυτόν τον καταγιασμό, απ' τα οδυνηρά επακόλουθα που καταλήγουν στην απανταχού έλλειψη του πνεύματος.

Η ποίηση είναι σε διωγμό. Φτώχεια και πείνα, οικολογικές καταστροφές, κρίσιμες μεταβολές στο κλίμα της γης, απειλούν το μέλλον μας. Μια λυσσασμένη βιομηχανία ανοίγει στο διαπασών τις μηχανές της και καταφέρει να παραλύσει τα πάντα. Να παραλύσουν όλα από την ασυδοσία του καταναλωτισμού και της απέραντης ηδονής της ταχύτητας.

Όλοι οι τόποι κι οι πόλεις που επέζησαν από τις βόμβες του πολέμου, απειλούνται τώρα με εξαφάνιση από πολύ μεγαλύτερους κινδύνους. Οι τόποι έχασαν τη συμπαντική τους ισορροπία ανάμεσα στη γη και στον ουρανό. Όλες οι μέγα-πόλεις, όλες οι σούπερ μεγα-πόλεις του κόσμου είναι ενταγμένες μέσα σ' ένα πυκνό δίκτυο που καθορίζεται από τους ρυθμούς της εναέριας κυκλοφορίας και των αεροδιαδρόμων. Τα ιστορικά λείψανα γίνονται θέαμα, κατάλληλο για ωριαίες τουριστικές επισκέψεις με άνετα λεωφορεία και ξενάγηση σε όλες τις γλώσσες.

Ο κόσμος μας κατάντησε πια έρμαιο ενός αυτόνομου, λυσσασμένου, δράκου που σφιχταγκάλιασε σιγά-σιγά όλη τη γη με τις ασυγκράτητες δρακοσιδηροτροχιές, δρακοαερογραμμές, δρακοαυτοκινητόδρομους.

Αυτά είναι τα γεγονότα νεαρέ μου. Και τώρα λοιπόν θέλουμε με την αόρατη ποιητική αρχιτεκτονική να σταματήσουμε το δράκο, να τον δαμάσουμε και να τον εξημερώσουμε. Αλλά αυτή η αποστολή δεν είναι τόσο απελπιστική όσο θα νόμιζε κάποιος.

Πάντα υπάρχουν απρόσμενες συνέργιες που φέρνουν ελπίδα. Ένας μέγα-δράκος κάποτε θα καταρρεύσει κάτω από το ίδιο το βάρος του.

Αυτό είναι το ένα. Το άλλο θα προέλθει από την ενέργεια του χάους, όπως το έχει υποστηρίξει η θεωρία του χάους. Μια κι οι ενέργειες, όπως κι οι μέγα-ενέργειες, βρίσκονται σε μια κατάσταση αστάθειας, εξαρτώνται από ασήμαντα, απαρατήρητα, μικρά φαινόμενα που μπορούν να δράσουν καταλυτικά. Το παράδειγμα του χτύπου των φτερών μιας πεταλούδας που μπορεί να προκαλέσει την κατάλληλη στιγμή πλημμύρες και κοσμικές καταστροφές, είναι πασίγνωστο.

Και κάπως έτσι πρέπει να δούμε και τη λειτουργία των ποιητικών σπιτιών. Σαν πεταλούδες θα πετάξουν με φανταστικά πολύχρωμα φτερά και θα φέρουν στο μέγα-δράκο ζαλάδα και θα φρενάρουν λίγο την ταχύτητά του. Κι αυτό το θέαμα που προκαλούν οι φανταστικές πεταλούδες θα τον ζαλίζει και θα τον μαγέψει, ώστε να σκεφθεί ν' αποκτήσει κι αυτός πολύχρωμα φτερά για να πετάξει.

Πραγματικά μια τέτοια γιγάντια δρακοπεταλούδα θα ήταν ασφαλώς διασκεδαστική.

Ας αφήσουμε όμως τα' αστεία. Πάντα υπάρχει ελπίδα. Dum spiro spero – όσο ανασαίνω ελπίζω. Παρ' όλα αυτά, αυτό δεν σκοπεύει να θέσει υπό ερώτηση τη σημασία του ρασιοναλισμού, του φουνξιοναλισμού, του υλισμού. Επειδή αυτό σίγουρα θα ξεγελιόταν από τη διανοητική λογική και θ' άνοιγε διάλογο με το ρασιοναλισμό.

Όχι αυτό δε βγάζει κανένα νόημα. Εγώ πιστεύω ότι είναι σκόπιμο αυτό το αυτόνομο πεταλούδόσπιτο να το αφήσουμε να πετάξει σ' ένα παράλληλο επίπεδο. Σ' ένα ασύμπτωτο ζωτικό χώρο, που ακολουθεί τους δικούς του εσωτερικούς κανόνες, έχει στη διάθεσή του δικό του φως, συγκεντρωμένο απ' την ατέλειωτη πηγή του ήλιου, του φωτός της πνευματικότητας.

Η πνευματικότητα δεν είναι κανένας τόπος διαφυγής. Πολύ περισσότερο δεν είναι μια όαση που ανθίζει όταν ο ζωτικός χώρος της ζωής κινδυνεύει, όταν η ζωή στενεύει κι απειλείται.

Η πνευματικότητα δεν είναι επίσης καμιά κατάσταση σαν τη Νιρβάνα, αλλά μια αναγεννητική πηγή που το νερό της αναζωογονεί σημαντικά την ελπίδα, την πίστη, το ρομαντισμό, την ποίηση. Αυτή είναι το γόνιμο έδαφος των άυλων ονείρων, η ουσία των ιδεών. Οι ιδέες μάλιστα οδηγούν άμεσα στην ποίηση, όταν αυτές έχουν οπωσδήποτε ελευθερωθεί από το υλικό φορτίο και ενεργοποιούν μια άλλη μορφή φωτεινής ενέργειας, διαφορετική από εκείνη που

παράγουν τα υδροηλεκτρικά και τα ατομικά εργοστάσια. Αυτή η νέα ενεργειακή πηγή, που είναι κρυμμένη στο εσωτερικό της ανθρώπινης ύπαρξης, είναι διανοητική και πνευματική κι έχει στη διάθεσή της μεγάλες συγκεντρώσεις ψυχοκινητικών δράσεων.

Η Ψυχοκίνηση δεν είναι καμιά εσωτεριστική, παραφουσκωμένη, χαριτωμένη έννοια, αλλά είναι φαινόμενο της υπέρβασης της ύλης μέσω του πνεύματος, μέσω της θέλησης και του ασυνήθιστου διαλογισμού. Η ποίηση είναι μια ψυχοκινητική ουσία που είναι σε θέση, σε συνδυασμό με την πίστη, να μετακινήσει βουνά, να σηκώσει από τα θεμέλια κτίρια και να τ' αφήσει να αιωρούνται κάμποσα μέτρα ψηλά.

Αυτή την ικανότητα την κατέχουν μυημένοι χωροποιοί. Οι χωροποιοί είναι μαέστροι των χώρων, των ζωπικών χώρων. Αυτοί είναι εφοδιασμένοι με ξεχωριστό ταλέντο και έχουν μια σύνθετη κατάρτιση σε καλλιτεχνικές κατευθύνσεις, προπαντός στη μουσική και στο χορό, στη ζωγραφική και τη γλυπτική και στο σπουδαιότατο κλάδο της ποιητικής αρχιτεκτονικής. Για να γίνει κανείς χωροποιός χρειάζεται μεγάλη υπομονή, πολύς χρόνος και μια χαρούμενη καρδιά. Ένας χωροποιός είναι επίσης ένας καλός ραβδοσκόπος, ένας εξασκημένος γεωμάντης, ένας καλός οικονομολόγος μανάτζερ, που εστιάζει τα συμφέροντα του συνόλου σε μια απερίγραπτη δυναμική και βάζει τους κατάλληλους στόχους. Εάν αυτή η ισορροπία ανάμεσα στο άτομο και στην κοινότητα κατανοηθεί ακριβώς και εφαρμοστεί κατάλληλα, έχει σαν αποτέλεσμα οικονομικά οφέλη.

Αυτό δεν είναι πολύπλοκο. Όταν το άτομο παίρνει θέση που ευνοεί τις ανάγκες και τις αναγκαιότητες του συνόλου, τότε μπορεί να είναι σίγουρο ότι έχει κάθε δυνατή προστασία. Προστασία κι ενθουσιασμό. Εν τούτοις αν κάποιος θέλει να τις κατονομάσει αυτές τις προσδοκίες, τις ελπίδες και τα όνειρα και να τις μετατρέψει σε σχεδιασμό, θα πρέπει να διατηρεί πάντα τον εαυτό του εσωτερικά ταπεινό, να λιγοστεύσει την ιδιαίτερη σημασία του εαυτού του και πάνω απ' όλα να παραιτηθεί από κάθε λειτουργική και διανοητική αξιολόγηση. Έτσι, κάθε άνθρωπος, απαλλάγμένος απ' αυτούς τους περιορισμούς, μπορεί να μιλήσει τη γλώσσα της καρδιάς και να φέρει το πνεύμα της αγάπης. Κι έτσι αυτός βρίσκει άμεση πρόσβαση στις καρδιές των ανθρώπων της κοινότητας.

Να είσαι σε επαγρύπνηση και να διακρίνεις πολύ συνετά ανάμεσα στην απατηλή γλώσσα και στη λογική. Το ζωντανό γνωρίζει μονάχα μια μοναδική λογική. Η λογική της ζωής είναι εντελώς απλή. Είναι η λογική των θηλαστικών. Τα θηλαστικά δεν ξεγελούνται σε πανεπιστήμια για ν' ανακαλύψουν κάτι χρήσιμο. Αυτά μένουν προστατευτικά κοντά στα μικρά τους και μαζί τους προχωρούν μέσα στην περιοχή τους. Η λογική τους είναι απτική. Τα χάρδια δεν χρειάζεται να επιδεικνύονται, πόσο μάλλον να δικαιολογούνται διανοητικά. Εμείς οι άνθρωποι διαθέτουμε όλοι την ίδια λογική με τα ίδια επακόλουθα αποτελέσματα για την ευτυχία και τη λύπη, την πείνα, την απώλεια και τον πόνο.

Η μόρφωση, να η μόρφωση, μπορεί να αποτελεί ένα εμπόδιο για τη λογική της ζωής.

Η μόρφωση πρέπει να προστατεύει τα ένστικτα ή για να το πω καλύτερα τη διανοητική νόηση κι επιπλέον να συνεισφέρει στην ανακάλυψη της ανεκτικότητας και με συνεχείς αναζητήσεις να τοποθετεί καινούργιες δομές, ώστε να μπορεί ν' αντιδράσει στις συνεχείς αλλαγές στην κοινωνία, στην οικονομία, στην προστασία της φύσης και στην τέχνη.

Πρώτη απόπειρα να καθορίσουμε ένα Ποιητικό Σπίτι.

Για το σκοπό αυτό σας προσκαλώ σ' ένα ταξίδι αναψυχής που θα κάνουμε μαζί στους χώρους της λαϊκής αρχιτεκτονικής, στους πραγματικούς προδρόμους της κρατικής αρχιτεκτονικής. Εμείς δεν πρέπει να εξαπατηθούμε καθόλου. Η έννοια αρχιτεκτονική χρησιμοποιείται κυρίως για οικοδομήματα που πρέπει να προβάλουν το κράτος. Συνήθως αυτά είναι γεμάτα με σύμβολα της ισχύος και ψεύτικα στολίδια. Το περιεχόμενό τους είναι ένα μεγάλο μηδενικό. Περιεχόμενο: κενό.

Όλα τα οικοδομήματα που αντιπροσωπεύουν την κρατική αρχιτεκτονική δε μπορούν να χαρακτηριστούν σαν κανένα ανώνυμο κτίσμα. Η ανώνυμη αρχιτεκτονική, που είναι κτισμένη με γραφικότητα και λιτή μαστοριά, έχει ενδιαφέρον για τουριστικούς σκοπούς αλλά είναι άχρηστη για τους κύκλους της υψηλής κουλτούρας, αφού μάλιστα αυτή δεν είναι κατάλληλη

για παρουσίαση. Η αρχιτεκτονική της παρουσίας, όπως και κάθε τι που χαρακτηρίζεται σαν αρχιτεκτονική, ευρίσκεται σε πλήρη αλληλεξάρτηση με πολιτικές τοποθετήσεις. Κάθε οικοδόμημα συνεπώς συγκρίνεται κι αποτιμάται η σημασία κι η ισχύς του απ' τη θέση του στην πολιτική ιεράρχηση. Αυτό το βλέπει κανείς κατ' εξοχήν στα νεοκλασικά παραδείγματα του 19ου αιώνα που προβάλλονται πολύ φανερά σ' όλο τον κόσμο.

Δείτε εσείς αστοί! Το κράτος θεμελιώνει συμβολικά μνημεία της παράδοσης της ισχύος απ' τους φεουδάρχες στους αριστοκράτες, απ' τους αριστοκράτες στους αστούς, στους προλετάριους. Απ' τους προλετάριους στον τρίτο και στον τέταρτο κόσμο. Απ' τους άνδρες στις γυναίκες και απ' τις γυναίκες στα παιδιά. Αυτή η παράδοση της ισχύος δε γίνεται ποτέ ειρηνικά αλλά πάντα συνοδεύεται από εκμετάλλευση, εξάρτηση και προσβολές.

Όμως εμείς σ' αυτό το ταξίδι μας στον κόσμο της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής θέλουμε να ψάξουμε και να δούμε με τα μάτια μας ποιητικές εντυπώσεις που αναφέρονται στην ξεχωριστή αισθαντικότητα των προκρατικών πολιτισμών. Αυτοί οι πρώτοι κτίστες αγωνίστηκαν με τα απλούστερα μέσα, με πέτρες και πηλό, με ξύλο και καλάμι, να κτίσουν τα προστατευτικά κελύφη, έως ότου με το πέρασμα των χρόνων κατάφεραν να εξουσιάσουν την προστασία των πνευμάτων.

Το σπίτι χρειαζόταν μαγικές δυνάμεις για να υποδεχθεί τη ζωή. Τότε άρχισαν οι οικοδόμοι να εμπλουτίζουν τα σπίτια που έκτιζαν με σύμβολα κι αυτό εξελίχθηκε τόσο, που και το ίδιο το σπίτι γινόταν ένα σύμβολο. Οι οικοδόμοι ανύψωσαν και ξεπέρασαν την ύλη. Από τότε άρχισαν να σχηματίζουν μια μαγική μορφή, ένα ξόανο, ανύψωσαν ένα τοτέμ για να προστατευτούν από το κακό κι έτσι αυτοί δεν ήταν και πολύ μακριά από την ποιητικότητα.

Όμως αυτή η προπονητική κατάσταση μπορεί να τελειώσει παραπλανητικά και να καταλήξει σε γραφικά, ζωγραφικά φολκλόρ κι αυτό δεν είναι καθόλου ικανοποιητικό. Σ' αυτό το κρίσιμο σημείο είναι αναγκαίο το πνευματικό στοιχείο, το δημιουργικό, το οποίο δεν περιορίζεται πια στην επιβίωσή μας αλλά αναζητεί το Λόγο, την γνώση και το Θεό και δέχεται το σύμπαν και την ανθρωπότητα ως σύνολο και τοποθετεί καθαρά και ξάστερα νέα σύμβολα που συνοδεύουν τους ανθρώπους σ' όλα τα στάδια της ανάπτυξης..

Τα Ποιητικά σπίτια δεν τα βγάζουν πέρα χωρίς φαντασία. Τα σπίτια των ανθρώπων είναι απλοϊκά κι ανιαρά. Όλα είναι τόσο τακτοποιημένα και καθαρά. Το ποιητικό στοιχείο είναι εντελώς περιττό για τους ανθρώπους που διαθέτουν μόνο μια ωφελμιστική σκέψη. Τα ποιητικά σπίτια είναι είναι για ανθρώπους που κατοικούν στα άστρα, που δεν έχουν ποτέ βιώσει ανθρώπινα προβλήματα. Σπίτια για διαπλανητικούς ταξιδιώτες, με ιδιαίτερο εικονογραφικό κόσμο και εικονιστική γλώσσα, ακατάληπτα για τους γήινους.

Ένα ποιητικό σπίτι δε χρειάζεται καμιά αλληγορική έκφραση, καθόλου μάτια, καμιά μύτη, κανένα χείλος, απολύτως κανένα πρόσωπο. Ένα αστερόσπιτο έχει χίλια μικρά κρυσταλλάκια στο σώμα του. Αυτά λαμποκοπούν κι αντανακλούν ένα εκατομμύριο κόκκινα, πράσινα και γαλάζια χρώματα μέσα στους τοίχους. Μια φοινικιά ξεπροβάλλει απ' τη στέγη και στην κύρια είσοδο αναβλύζει μια ακτίνα νερού σαν οριζόντια πηγή.

Όπως ήδη είπα, αυτό εντοπίζεται στο ζωηρό πνεύμα, που αντιδρά ακατάπαυστα σε μια βασική μορφή με μια αντίστοιχη παρεκτροπή. Οι λογικές συνέπειες θα εξουδετερωθούν και οι αρχές θα επαναπροσδιοριστούν εκ νέου και την ίδια στιγμή θ' απορριφθούν. Τίποτα δεν είναι αδύνατο, τίποτα δεν είναι κατάλληλο. Το μορφοποιήσιμο θα πάρει μορφή με άμορφο στερεό πλάσμα. Όμως παρακαλώ μην ξεχνάτε, οι κατασκευές δεν είναι αναγκαίες, αυτές είναι σκελετοί και ανοησίες. Χώρος και σώμα, σωματικές μορφές, στρογγυλές κι ανυπόληπτες, διασταλτές, μαλακές και σκληρές σαν τα φράκταλς των σύννεφων, χαοτικές κι απροσδιόριστες.

Αναλογίζομαι πάντα το ότι η ποιητικότητα χρειάζεται ένα ιδιαίτερο είδος ουσίας. Πάρτε σαν παράδειγμα μια τοιχλόφουσκα. Μπορεί να είναι μεγάλη ή μικρή, να έχει τη μορφή μιάς μπάλας ή ενός σωλήνα, ή μπορεί να επιμηκυνθεί. Αν αυτό θα μπορούσε να είναι ένα ζωντανό, τότε θα είχε μια προσωπικότητα, μια οντότητα. Τώρα επιθυμώ αυτή η οντότητα να κάθεται χαλαρά και νωθρά. Την επόμενη στιγμή ήδη αυτή στέκεται και παρουσιάζεται: Φίλοι, είμαι ένα «Άλιεν» που μπορεί να πάρει μορφή, είμαι μια οντότητα.

Η κατανόηση μιας οντότητας χρειάζεται εξαιρετική συγκέντρωση και επιδεξιότητα. Έχε υπόψη σου ότι εμείς δε θέλουμε να κτίσουμε ένα σπίτι αλλά ένα ασυνήθιστο αντικείμενο

Ένα κοινό χαρακτηριστικό υπάρχει σ' όλα αυτά τα σπίτια των λαϊκών μαστόρων σ' όλο τον κόσμο. Αυτά κρύβουν τη διανοητική τους προτεραιότητα μέσα στον παράγοντα του χρόνου. Τα πιο πολλά, αν όχι όλα, αφήνουν να προκύπτει το κτίσιμο στο χώρο και στα βάθη του χρόνου. Κάθε κορμός από δέντρο, κάθε πέτρα, κάθε πλίσθος απαιτεί χρόνο, πολύ χρόνο κι ανθρωπίνη, διανοητική εξουσία. Αυτά διαθέτουν μια μεγάλη ένταση η οποία με την προσωπική παρεμβολή αφήνει πίσω της ένα πλήθος ίχνη, ένα πλήθος ιστορίες.

Καμιά φορά απορούμε και θαυμάζουμε για τις χωρικές λύσεις που δίνουν, για τα αποτελέσματα στο χώρο, για ανεξήγητες μορφές, για επισφαλή αναγκαία υλικά μέσα, για καταστάσεις που αφηγούνται ένα πνευματικό προηγούμενο και ιστορίες που πραγματεύονται από δεισιδαιμονίες ως θρησκευτικά έθιμα που έχουν περιπέσει εντελώς σε λήθη. Ατέλειωτα παραδείγματα ενός φανερού, μη λογικού οικοδομικού παρελθόντος που είναι μπερδεμένα με μύθους και παραδόσεις.

Όμως πίσω από κάθε τόσο ανεξήγητο οικοδομικό "λάθος" υπάρχει πάντα μια απλή εξήγηση. Μια σπουδαιότερη αιτία που μας παραπλέμπει, σε μια άγνωστη σε μας, πολυπλοκότητα. Ο μικρόκοσμος της καθημερινής ζωής στη φύση, το κτίσιμο με φυσικά υλικά, είναι ένας ατέλειωτος σύνθετος κόσμος γεμάτος εκπλήξεις και θαυμασμό, γεμάτος δυσκολίες που προσδίνουν στην εργασία στο χώρο και στο χρόνο μια ποιότητα ζωής γεμάτη από δημιουργική δραστηριότητα. Επίσης οι τεχνικές οικοδομικές λύσεις κι οι ιδέες για τις στατικές λύσεις είναι πολυποικίλες.

Εν τούτοις σπανίζουν τα ανώνυμα σπι-
τια που είναι εφοδιασμένα με ποιητικό
περιεχόμενο. Εγώ συγκλίνω στο να
αποδώσω αυτές τις ελλείψεις της ποί-
ησης στην πλούσια βιοματική δημι-
ουργία. Τι θα χρειαζόταν να συμπλη-
ρώσει η ποίηση, αν η ευτυχία για τους
σχεδόν απλοϊκούς ανθρώπους βιώνε-
ται με το παραπάνω. Εγώ δε νομίζω
όμως ότι το να είναι κανείς απλοϊκός,
αυτό τον υποβιβάζει. Αυτό είναι μέσα
στη φύση της εμπειρίας της ζωής ότι
«ο φτωχός τω πνεύματι», όπως το
διατύπωσε αυτό ο Χριστός, σημαίνει
κάτι πολύ διαφορετικό από ηλίθιος ή
εντελώς παράλογος.

Όχι, εδώ αυτό απευθύνεται στον εγκέφαλο των θηλαστικών, που πάντα μας υπενθυμίζει να βάζουμε σε δράση τη θαλπωρή, την άνεση, την επαφή, για το πλησίασμα στους άλλους, προπαγόντος για να φροντίσουμε τα παιδιά και να φανερώσουμε ένα αίσθημα γι' αυτό, γιατί είναι καλύτερα να αγκαλιάζουμε κάποιον από το να θέλουμε να του αποδεικνύουμε κάτι με επιφανειακά λόγια.

Στα παλιά σπίτια συναντούσα πάντα την καλή διάθεση, την οικειότητα, την ασφάλεια. Όμως το ποιητικό στοιχείο αποσυρόταν όλο και βαθύτερα και γινόταν αόρατο. Όσο διασκεδαστική κι αν είναι αυτή η εκδρομή μας στο παρελθόν, δεν είναι παρά μια παρά-καμψη απ' τον σκοπό μας.

στο χώρο που δε θέλει τίποτε περισσότερο, παρά να ξεφύγει απ' τη μονοτονία της ανθρώπινης παράστασης και να αφήσει ανιγματικές σειρές εικόνων που περιέχουν χιούμορ, κέφι, ποίηση και ρομαντισμό. Αυτή τη μη δυνάμενη να παρασταθεί ανιγματική ουσία διάλεξα για να την κατοικήσω και να πλέξω τα όνειρά μου, για να την εγκαταλείψω την ίδια στιγμή για άλλες, για επόμενες και γειτονικές, που περιφέρονται δειλά εδώ κι εκεί.

Όταν εμείς τώρα φθάσουμε μέχρι το σημείο, ώστε αυτή η οντότητα-κατοικία να μπορούσε επίσης να πει κάτι, να μπορούσε να στείλει κάτι πνευματώδες, ένα έξυπνο μήνυμα, αυτό θα ήταν το αποκορύφωμα που θα φέρει την πλήρη ικανοποίηση και τη διέγερση και την επί μακρόν ποθητή προσδοκία.

[illegible]

Αυτόματος Σχεδιασμός

Επιστρέφουμε τώρα στις αργές γραμμές, στις αληθινές μας ασκήσεις. Θα σας θέσω ανοιχτά στα επόμενα κεφάλαια το συνολικό μου πρόγραμμα προετοιμασίας, ώστε σιγά-σιγά, βήμα-βήμα, να πετύχουμε αυτό που εγώ ονομάζω αυτόματο σχεδιασμό.

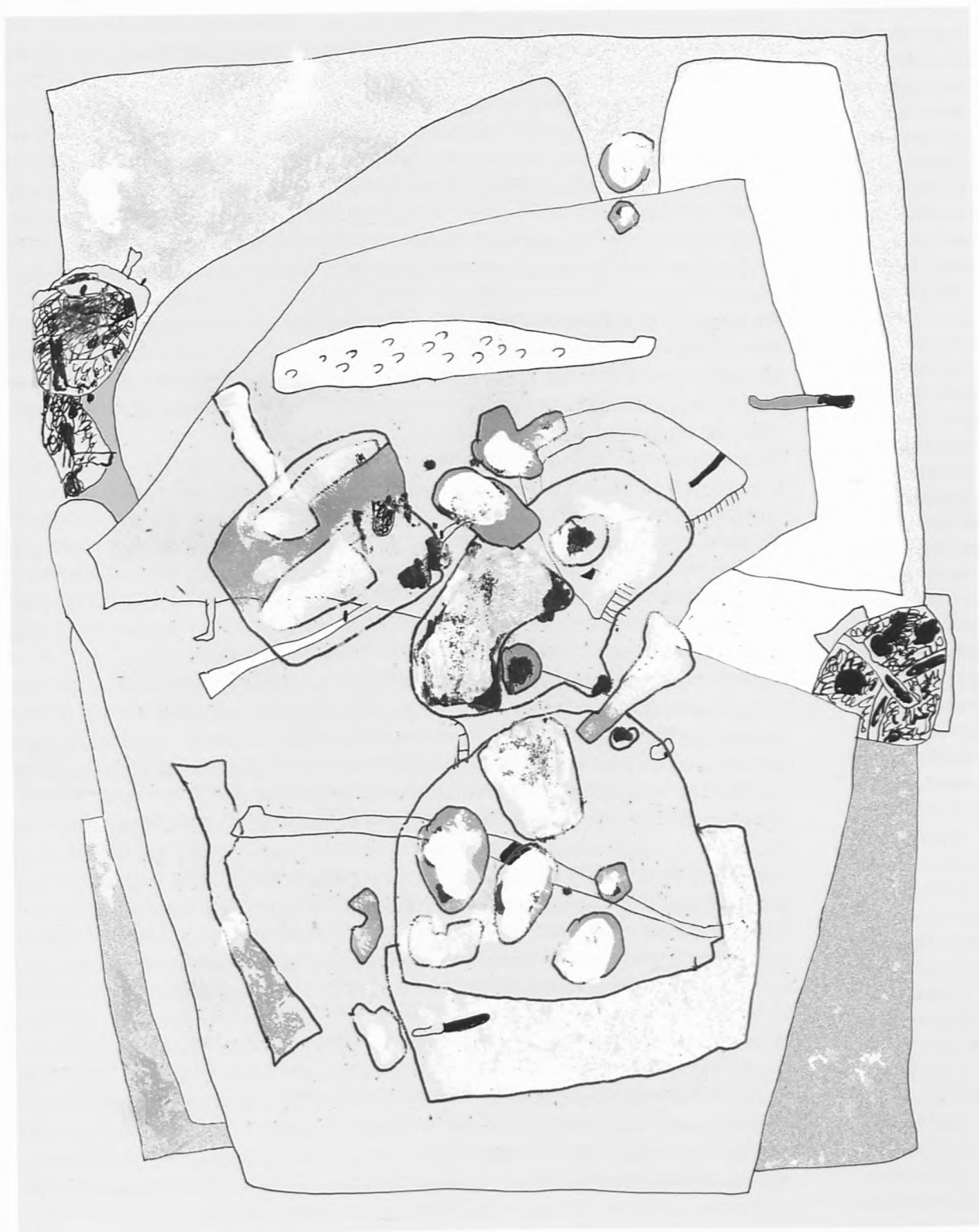
Σ' αυτή την πορεία του αυτοματισμού, πρωταρχικά λαμβάνω υπ' όψη το συντελεστή της σύμπτωσης, χωρίς την οποία η εμπειρία δεν είναι τόσο διασκεδαστική και έντονη. Φαινόμενα συμπτώσεων μπορεί επίσης να προκαλέσει κάποιος, χωρίς να μπορέσουν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα. Αυτή η προκαλούμενη σύμπτωση είναι στην ουσία ένας εξωτερικός συντελεστής που μπορεί να μας προσφέρει κάτω από περιστάσεις ένα πλήθος καινούργιες καταστάσεις.

Όταν εμείς σε μια κλειστή γραμμική μορφή θέλουμε να προσθέσουμε νέες γραμμές μικρότερες, τότε αυτό θα μας έδινε μερικές εναλλακτικές μορφές. Κοντά σ' αυτό μπορούμε, τυχαία, να προσθέσουμε περιφερόμενες μικρές μορφές που έχουν τραβηχτεί σιγά. Αν κάνω μάλιστα μερικές χρωματικές κηλίδες σ' αυτό το σχήμα, ρισκάρω την πιθανότητα ενός full house όπως λένε στο πόκερ. Η δυναμική προκύπτει ουσιαστικά μέσα απ' τη σχέση κατανομής, μέσα απ' την πορεία και την κατεύθυνση των μικρότερων μερών μεταξύ τους και προς το σύνολο. Ένα είναι όμως σημαντικό. Η εξελικτική διαδικασία πρέπει να διατηρείται με διαφάνεια και προπαντός απαλλαγμένη από οποιαδήποτε ηθελημένη κατεύθυνση.

Στην αδιάσπαστή μας σύνθεση υπάρχουν πολλές μη σκόπιμες γραμμές και διαμορφώσεις. Όλοι οι ασφαλιστροσφωμένοι δρόμοι γνωρίζουν ένα πλήθος αποτυπώματα βατράχων πάνω τους. Τα σχισίματα, που δεν είναι εσχεμμένα, συχνά μας δίνουν πολλά ενδιαφέροντα σχήματα. Το πρώτο χιόνι δημιουργεί όμορφα στρογγυλεμένα σχέδια, σαν παζλ, προτού τα καλύψει όλα με ένα ομοιόμορφο λευκό σκέπασμα. Σκουληκοφαγωμένα σχέδια σε παλιά ξύλα είναι σαν γραφιστικά έργα μεγάλων μαστόρων. Παλιά φθαρμένα κομμάτια σοβά διαθέτουν μια μαγική ελκτική δύναμη. Βραχύωδη τοιχώματα γεμάτα με στρογγυλές ανοικτόχρωμες κηλίδες από λειχήνες, διαγράφουν ολόκληρες συνοικίες, χωριά και πόλεις.

Πολλές ανόργανες και οργανικές οντότητες διαθέτουν αυτή την ανιγματοειδή εικαστική γλώσσα. Οι δομές τους αποκαλύπτουν την DNA-γλώσσα του χάους. Ένα σφουγγάρι είναι ένα μαγευτικό μαλακό σώμα, ελαφρύ και εύκαμπτο, με πολλά ανοίγματα και στο εσωτερικό του ένα πλήθος διαδρόμους και κάμαρες. Ένας υγρός σβώλος από χαρτί υγιείας μεταβάλλεται ανάλογα με την πίεση της ποσότητας του νερού. Πτυχωσεις τοιχωμάτων και όπες αέρα βρίσκονται παντού. Επίσης ένα σπασμένο κομμάτι σπιτικό ψωμί με μια κόρα σκασμένη εξωτερικά αποτελεί ένα χρυσωρυχείο. Ένα ρόδι ανοίγεται σ' ένα φανταστικό τοπίο όταν το χωρίζει κανείς με επιτηδειότητα σε περισσότερα κομμάτια χωρίς να το κόψει με μαχαίρι. Τότε ζούμε αληθινές εκπλήξεις. Καμιά φορά οι χυμώδεις ρουμπινένιοι κρύσταλλοι σωριάζονται στην παχύτερη καιτρινωπή εσωτερική φλούδα. Η ασπριδερή, σχεδόν διάφανη, μεμβράνη καλύπτει μια άμορφη αποικία ροδιών, που εκτείνεται σε μια τυχαία μορφή.

Θα μπορούσα ακόμη να απαριθμήσω όλα όσα διαθέτουν μια ακανόνιστη δομή και μορφή.

Μυστικός τόπος
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αυτό το σπίτι-ον μαζεύεται σαν ένα σκαθάρι που κατακυλάει και φωτίζει τη νύχτα σαν πυγολαμπίδα. Κι ακόμη αυτό διαθέτει λεπτές κεραίες, όπως τα σαλιγκάρια, που μπορούν να βγαίνουν πλευρικά με πολύ δύναμη. Όταν κάποια φορά ανοίξει ένα παράθυρο, τότε πετούν από μέσα προς τα πάνω υπέροχες, πολύχρωμες, γιγάντιες πεταλούδες, με πολλά μέτρα μακριά βελούδινα φτερά, με δυο όψεις, συμπαγή και διάφανα συγχρόνως. Πίσω από το πάρα πολύ μικρό παράθυρο αιωρείται ένα μικρότερο αγγελούδι, μεγάλο όσο ένα μικρό κολύμπρι και ψάλλει με την ανεπαίσθητη, ψιθυριστή, αέρινη φωνή του.

Το γεγονός όμως, ότι συνδυάζονται μαζί τόσα αδύνατα πράγματα, δημιουργεί μεγάλο κέφι. Το σπίτι-ον υφίσταται πολλαπλές μεταμορφώσεις. Αυτό το αδιόρατο ελαστικό κέλυφος μπορεί να ανασκηκνέται και να μετατρέπεται σ' ένα δαφνόδεντρο. Μισό-μισό. Μένει μισό κέλυφος και μισό γίνεται δέντρο. Ο κορμός του καταλήγει σε λυγισμένα αλλά σταθερά κελύφη, όπου ανευρίσκεται η είσοδος αλλά κι η έξοδος. Όταν το λαστιχοδαφνόδεντρο τεντώνεται όρθιο, τότε επίσης ξυπνούν τα δελφινόσπιτα και τα αστακόσπιτα και τεντώνονται κάθετα προς τα πάνω.

Τα αστακόσπιτα τώρα ονομάζονται έτσι γιατί αυτά είναι κόκκινα σαν καβούρια κι έχουν ένα σκληρό τσόφλι. Αυτά είναι πολύ διασκεδαστικά. Απερίγραπτα διασκεδαστικά και παροτρύνουν κάθε άνθρωπο στην ευθυμία. Πρόκειται επιπλέον για τα συνεχώς χαρούμενα όντα, που πάντοτε είναι ευδιάθετα και ποτέ δεν εκδηλώνουν στα σοβαρά τάση απογοήτευσης. Εσείς θα ρωτάτε τώρα, με τι να μοιάζουν στην πραγματικότητα αυτοί οι μικροί κλόουν της αρχιτεκτονικής. Όμως ξέρετε ότι δεν μπορώ ακόμη να τους περιγράψω με μεγάλη ακρίβεια, παρ' ότι εγώ προσπάθησα με πολύ κόπο. Όμως υπολογίζω στην εξωστρεφή παραστατική σας ικανότητα, χάρη στην οποία μπορώ κάπως να αισθανόμαι ανακουφισμένος απ' αυτό το πολύπλοκο ζήτημα.

Πορώδη κομμάτια ασβεστόλιθου, κιμωλίες, κομμάτια πέτρας, σχήματα από βουνά, σκουριασμένη λαμαρίνα, μύδια και ασπόνδυλα θαλασσινά. Κυδώνια, κομμάτια από φελλό, καρύδια, φλούδες από φιστίκια, φυτικά υπολείμματα, κονδύλους, έλικες, κούφους κορμούς, ξερά κλαδιά. Όλα παρατίθενται έτοιμα σ' αυτό το παράξενο αρχείο των χαοτικών θέλγητρων, σε κάθε περίπτωση χωρίς ιδιαίτερα γεωμετρικά χαρακτηριστικά. Υλικά, που εξυπηρετούν σαν βασικά συστατικά την παρακινούμενη φαντασία.

Ένα όμως πρέπει πάντα να λαμβάνετε υπόψη. Τα ποιητικά σπίτια δεν είναι παρανοϊκά αυτάρεσκα δημιουργήματα. Πολύ περισσότερο αυτά δέχονται επίδραση από το θείκο δημιουργό, είναι σε διάλογο και έτσι και μόνο έτσι αυτά μπορούν να διατηρούν την παντοπινά επίκαιρη φρεσκάδα τους. Γιατί αυτά εξασφαλίζουν πάντα αυτή την ανείπωτη στιγμή της βαθιάς αίσθησης των ζωντανών για τον ακατάληπτο Θεό, που ο ίδιος είναι η αστείρευτη πηγή της αγάπης. Τα σύμβολα της αγάπης. Ωστε έτσι τα ποιητικά σπίτια γίνονται επίσης σύμβολα της ταπεινότητας, της μετριοφροσύνης και γι' αυτό επίσης κήρυκες της εσωτερικής χαράς.

Κατά βάση αυτά είναι τα αληθινά έργα τέχνης της αρχιτεκτονικής εφ' όσον αυτά ζουν στο φανταστικό κόσμο των ιδεών. Μη διανοηθείτε συνεπώς ποτέ να μεταφέρετε στον πραγματικό κόσμο οποιαδήποτε ποίηση. Εσείς έτσι θ' αποτύχετε σ' αυτή την προσπάθεια, γιατί η απογυμνωμένη παρουσία των υλικών σκεπάζει όλα τα πνευματικά. Πέτρες, ατσάλι, γυαλί και ξύλο αφήνουν παγωμένα τα πάντα.

Το ίδιο συμβαίνει κι όταν θέλετε να κάνετε ένα υλικό γλυπτό. Δεν μπορείτε να εμφυσήσετε σ' αυτό ζωή. Μάλιστα ο Tinguely είναι κατά βάση αποτυχημένος στις μηχανές του, γιατί η απογυμνωμένη κινητική ασυναρτησία είναι στερημένη από κάθε πνευματικό περιεχόμενο. Λείπει σ' αυτές η ιερότητα της στιγμής, η απούλικοποίηση των πνευματικών. Από την άλλη πλευρά εγώ μπορώ να οραματιστώ μια συμβίωση ανάμεσα στα χαρούμενα τέρατα του Tinguely και ένα επικλινές κτίσμα του Frank Gehry, αν με κάποιο τρόπο μια χαρούμενη μηχανή, στη στέγη μιας συναγωγής σχεδιασμένης από τον Gehry, αποτελεί μέρος της λειτουργικής έκβασης.

Κάπως έτσι θα μπορούσε, στην ιερή στιγμή της μετατροπής από οίνο σε αίμα, να συνεισφέρει πολύ ωραία σ' αυτό μια κινητική συνεργία και ασφαλώς πολύ καλύτερα από τους μακρόσυρτους νεκρούς τόνους του εκκλησιαστικού οργάνου. Αντιλαμβάνομαι ότι το να προτείνω κάτι τέτοιο σημαίνει ότι ανακατεύομαι στα δραματουργικά στάδια της θρησκευτικής πράξης. Αλλά όλοι έχουμε το δικαίωμα της γνώμης.

Από την άλλη πλευρά εν τούτοις είναι χώροι, χωρικές μορφές, θεμελιώδη υλικά της ζωής στο χώρο για διαλογισμό και παράκληση, δοξολογία και προσευχή, που μέσα από ακόμα κι ένα τόσο μικρό ηλεκτρικό καλώδιο, ή μέσα από μια πρίζα, πολύ περισσότερο μέσα από μια γυμνή λάμπα ο χώρος παραμορφώνεται και χάνει την κοσμική του σύνδεση.

Δυστυχώς αυτό είναι έτσι. Ένας διανοούμενος άνθρωπος θα έθετε τουλάχιστο, με κάποιο τρόπο, την ερώτηση: Πως συνδέονται οι αιώνες, ποια ήταν τα σπουδαιότερα πνευματικά προτομές στο δέκατο ένατο αιώνα, τι παρέλαβε, απέρριψε, ανανέωσε, ή επινόησε σαν καινούργιο ο εικοστός αιώνας;

Ο νεοκλασικισμός παρέμεινε μια αξιολύπητη προσπάθεια να μεταφερθεί το πνεύμα της αρχαιότητας στη νέα εποχή. Η αληθινή εκδημοκρατικοποίηση μιας χώρας δε μπορεί να επιτευχθεί με προσόψεις και αρχαιοπρεπή γυαλιστερά ρούχα. Η ορμή της προλεταριακής επανάστασης έδειξε επαρκώς ότι όλοι πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία της ανάπτυξης και της ευημερίας. Αν η αντίληψη της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς κατανοηθεί σωστά σα δομή, σα σύλληψη για το μέλλον, τότε επίσης δεν αποτελεί πια μια διαρκή απειλή ο επίφοβος κίνδυνος απ' τη διαμορφούμενη παγκοσμιοποίηση.

Ένα πρέπει όμως πάντα να τονίζω. Όλες αυτές οι μελέτες να μην είναι έγκυρες αλλά αυτές δεν πρέπει να παραβλέπουν τον πόθο μας για καινούργιες ιδέες. Αυτοί οι μεγα-δεινόσαυροι θα καταρρεύσουν απ' το ίδιο το βάρος τους και θα μείνουν στον τόπο. Εμείς όμως θέλουμε ν' αφήνουμε να πετάνε ακατάπαυστα πάντα νέες πολύχρωμες ιδέες-πεταλούδες με φωτεινά χρώματα, ποιητικά σπίτια της εσωτερικής αντίστασης απέναντι στον απελευθερωμένο

υλισμό, απέναντι στον αλαζονικό ηδονισμό, απέναντι στη μονοτονία της δικτατορίας της πεζότητας.

Αυτή η στρατηγική μου δε στοχεύει να σπαταλήσει το δημιουργικό δυναμικό απέναντι σ' ένα πανίσχυρο αντίπαλο. Αυτός ο αντίπαλος όμως δεν έχει κατά βάση, ακόμη κι όταν αισθάνεται αυτός περισσότερο ισχυρός, καμιά τύχη απέναντι στο πνεύμα της καρδιάς, απέναντι στην πίστη της αγάπης. Αναλογίσου λοιπόν πόσες πόλεις, κτισμένες με μεγαλοπρέπεια, σκορπίστηκαν και θάφτηκαν στην έρημο, μετατράπηκαν σε άγονες εκτάσεις, χωρίς να καταστραφούν από κάποια πολεμική δράση. Πόσα βασίλεια χάθηκαν, γιατί αυτά αγνόησαν την αληθινή δύναμη της πίστης, τη λαχτάρα των ανθρώπων.

Φυσικά όλα αυτά δε γίνονται απ' τη μια μέρα στην άλλη. Εμείς χρειαζόμαστε χρόνο. Χρόνο για να ζήσουμε, για να ανασάνουμε. Αυτή είναι βασική προϋπόθεση για την προκοπή της ζωής, που απεναντίας χωρίς αγάπη δε μπορεί να συνεχίσει να υπάρχει. Να ξέρετε, σας το λέω, εγώ δεν είμαι κανένας ευσυγκίνητος φορτισμένος ρομαντικός, που καταφεύγει σε ουτοπίες. Στην πραγματικότητα είμαι ένας σιωπηλός αγωνιστής, ένας ιπποτικός Σαμουράι, που αντιλαμβάνεται τον αγώνα με τη μορφή της παθητικής αντίστασης του Ghandi. Τον αγώνα απέναντι στην άνεσή μας, απέναντι στην πεζότητά μας, απέναντι στη δική μας αλαζονεία και αυταρέσκεια. Πρόκειται λοιπόν για την αυτοπειθαρχία, για την προπόνηση της ασκήτειας, που ανταμείβεται με την ανίχνευση της ποίησης.

Το Σπίτι

Ένα σπίτι δεν πρέπει οπωσδήποτε να διαθέτει μορφή σπιτιού, άρα είναι καλύτερα να μιλήσουμε για μια κατοικία, που μπορεί να είναι πολύ πιο ελαστική και πιο ευμετάβλητη. Επίσης, από τη γλωσσολογική σκοπιά, η αντίληψη της κατοικίας κατευθύνεται οριζόντια, σε αντίθεση προς την έννοια σπίτι που είναι κάθετη και κυρίαρχη. Σ' αυτή τη διαφορά φαίνεται επίσης ο πολιτιστικός μονοπολισμός της αρχιτεκτονικής ιστορίας, που στη ουσία απλά αγνοεί τις μορφές κατοικίας των νομάδων και των λεγόμενων πρωτόγονων λαών.

Οι μορφές κατοικίας, κατά την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας, είναι πάντα τοποθετημένες σε μια πυκνή ή χαλαρή συνεκτική δομή. Ο τύπος της μονοκατοικίας είναι μια παρακμαϊκή μορφή που εμφανίζεται στο σύγχρονο δυτικό πολιτισμό κι έχει σαν αποτέλεσμα τεράστια προβλήματα. Αυτή η εξέλιξη είναι επικίνδυνη για την κοινωνία και σε τελευταία ανάλυση και για το κάθε άτομο, αφού αυτή είναι συνδεδεμένη με τεράστια απώλεια του τοπίου, απώλεια της ελεύθερης φύσης, χάσιμο ενέργειας κι αυξημένη κοινωνική απομόνωση, που προκαλούν κατάθλιψη κι εξασθένηση της ανοσίας.

Η παράσταση μιας μορφής κατοικίας που εκτείνεται οριζόντια είναι σχετικά απλή. Ενώστε τα χέρια σας, σαν να φτιάχνετε μια χιονόμπαλα. Ανάμεσα στις παλάμες σας προκύπτει ένας ενδιαφέρων χώρος, με μαλακά στρογγυλεμένα εσωτερικά τοιχώματα εφοδιασμένα με κατασκευαστικά στοιχεία. Τα ανοίγματα μπορεί να είναι παράθυρα, πόρτες, φωταγωγοί. Αυτός ο πρώτος χώρος των χεριών μπορεί κατόπιν να εκληφθεί σαν μια μονόχωρη κατοικία.

Όμως κάθε μονόχωρη κατοικία διαθέτει ένα ευαίσθητο δίκτυο επαφών με την επόμενη μονόχωρη κατοικία. Αυτές οι μονόχωρες κατοικίες μπορούν να εφάπτονται ή μια στην άλλη σχηματίζοντας δακτύλιο κι είναι αυτονόητο ότι μπορούν να έχουν διαφορετικά μεγέθη και σχήματα. Επίσης είναι δυνατό να σκεφθούμε μια περαιτέρω ανάπτυξη γραμμικά, όπως κατά μήκος της όχθης ενός ποταμού κι ακόμη σαν μια σινοικία, είτε διασκορπισμένη, είτε κατά μήκος ενός δρόμου. Μια μονόχωρη κατοικία δε σημαίνει ότι έχει μόνο ένα χώρο στη διάθεσή της. Αυτός ο ενιαίος χώρος διαθέτει περισσότερες χωρικές κάψουλες, μοιρασμένες κάθετα και οριζόντια, σαν εσοχές και διαδρομές.

Ένα μονόχωρο σπίτι μπορεί να εκτείνεται τόσο οριζόντια όσο και κάθετα, έτσι όπως αυτό επίσης προσαρμόζεται στη διαμόρφωση της επιφάνειας της γης και τα ρήγματα.

Μια μονόχωρη κατοικία είναι ένας πολυσύνθετος χωρικός οργανισμός, ένα ζωντανό εσωτερικό γλυπτό, που μας προσφέρει πάντα καινούργιους βιωματικούς σταθμούς. Η κύρια λειτουργία της μονόχωρης κατοικίας αναφέρεται σε μια πνευματική διάσταση. Σ' αυτή πρέπει

Θέλω να σου δείξω κάτι. Θα γνωρίζεις ήδη τα σχέδια του Antoine Saint-Exupery με το καπέλο και το φίδι στο Μικρό Πρίγκηπα. Εγώ θα σου δείξω κάτι παρόμοιο. Είναι αυτό ένα πρόσωπο ή ένα κομμάτι τυφί, ή ένα σπίτι;

Και τότε προσθέτω ένα ζευγάρι πόδια και σημειώνω ένα μάτι. Το πράγμα μπορεί λοιπόν να βλέπει; ή τουλάχιστον αυτό λέει: «Κοίτα, εγώ είμαι λοιπόν ένα πλάσμα, σαν ένα είδος πουλιού, που μπορεί να βλέπει ή θέλει να βλέπει. Όμως επίσης οποιαδήποτε Χ μορφή, έτσι μια ή έτσι μία ... είναι μια οντότητα. Κοίταξε ... δεν είναι ... γουστόζικο, το ότι σε κάθε χαστικά σχηματισμένη μορφή επιφάνειας μεταφέρεται μια οντότητα γεμάτη μυστικά; Ούτως ή άλλως αυτά τα μικρά, ελαχιστότατα, όντα είναι διασκεδαστικά και άγρυπνα. Αυτά μας διηγούνται την ιστορία τους, μια πραγματικά παράξενη ιστορία που είναι χαραγμένη βαθιά στο αρχείο της μνήμης μας. Και μόνοι εμείς μόνον μπορούμε να την ξαναδομήσουμε με λίγο κόπο και να ανακαλύψουμε τι επιτέλους θέλουν αυτά, από πού προέρχονται και προς τα πού πηγαίνουν. Με ακριβέστερη παρατήρηση αυτά εμφανίζονται σ' εμάς σαν πνεύματα, που καταφεύγουν σε μια μορφή, για να εξαφανιστούν την επόμενη στιγμή και πάλι να επανέλθουν.

Τυφλός σχεδιασμός

Μια απ' τις απλούστερες τεχνικές είναι αυτή που ονομάζω «τυφλό σχεδιασμό». Επίσης σας συνιστώ και την «τυφλή ζωγραφική». Αυτή γίνεται καλύτερα όταν δέσετε τα μάτια σας μ' ένα επίδεσμο, τότε μπορείτε να αρχίσετε.

Σχεδιάστε απλά ό,τι θέλετε. Τραβήξτε γραμμές, σχεδιάστε κλειστά σχήματα, αλλά διακόπτετε πάντα απ' την αρχή την πορεία για να εμποδίσετε τη δυνατότητα να αποτυπωθεί από μνήμης, μέσω της κίνησης του χεριού, ένας παραστατικός πίνακας και να προάγετε έτσι το πραγματικό αποτέλεσμα του αυτοματισμού. Με έτοιμες τοποθετημένες χρωματικές αποχρώσεις και πινέλα μπορείτε να εξασφαλίσετε ένα πλήθος από ακούσια αποτελέσματα. Όλα τα μη ηθελήμενα, τα ακούσια, είναι δημιουργικά έργα. Περάστε μερικές ώρες μ' αυτό και εργασθείτε ταυτόχρονα σε περισσότερα φύλλα.

Χωρίς τη σκοπιμότητα της παράστασης είναι πραγματικά διασκεδαστικό να σχεδιάζετε. Επίσης αν σχεδιάσετε έτσι ένα πρόσωπο, ένα χέρι, ή ακόμη και μια κυρία, ή ένα γάιδαρο, όλα χάνουν τη σταθερή τακτοποιημένη μορφή τους. Τα μάτια πέφτουν έξω απ' το κεφάλι, το στόμα μαζεύεται και τα χέρια μοιάζουν σαν ένα διακλαδισμένο κλαδί. Το τυφλά σχεδιασμένο είναι ευτυχισμένο κι απροσδόκητα ωραία αρμονικά μοιρασμένο, σαν να πραγματοποιήθηκε από ένα τρίτο μάτι. Η κατανομή των μικρών επιφανειών, οι γραμμές, οι σωματικές μορφές, έχουν μια μαστόρικη χάρη και συχνά αυτές φθάνουν κλασικά μεγέθη.

Πιστεύω ότι ο Picasso κι ο Jean Cocteau συχνά σχεδίαζαν τυφλά, όπως επίσης ο Frederick Kiesler κι ο Hans Arp. Τα σχεδιαστικά αποτελέσματα έχουν κάτι το αθώο, το αδέξιο. Αυτές οι αδέξιες δραστηριές μορφές είναι σαν ευρήματα, σαν κομμάτια χρησμών, σαν κουρέλια λέξεων, σαν κατάλοιπα χαμένων μορφών. Το να συλλάβεις χαμένες μορφές είναι μια επιτυχία, γιατί εκεί η ακανόνιστη αστάθεια της κατάστασής τους ξυπνά το πνεύμα για να τις αποκρυπτογραφήσει ή για να τις διαμορφώσει πλήρως. Αυτά είναι τα πρώτα δομικά υλικά για να μπορέσουμε να σηκώσουμε έναν πύργο και πάνω στον πύργο έναν κήπο με δέντρα και νάνους και γιγάντιες πεταλούδες και να πετούν και να αιωρούνται αγγελούδια, μικρά σα μέλισσες, μαζεμένα σ' ένα πολύ μεγάλο σμήνος.

Ο άνθρωπος να ζει και να βιώνει τη ζωή, να προάγει τη συμβίωση και να τοποθετεί τη δική του ζωή σε μια συνολική προοπτική, σε μια διαρκή εξάσκηση και πειθαρχία απέναντι στην υλιστική τάση της καλοπέρασης.

Αυτή η μονόχωρη κατοικία είναι μια αρχέγονη κάψουλα χωροχρόνου. Αυτή μας συνδέει με τη γη και τον ουρανό. Η ατμόσφαιρά της είναι γεμάτη από μια έντονη, δραστική χρονική ουσία. Ένας χώρος προετοιμασίας, ένας χώρος διαλογισμού, ένας χώρος ευχαρίστησης, ένας χώρος αέναης δημιουργικής κατάστασης. Αυτή η μονόχωρη κατοικία διαθέτει διαφορετικούς φωτεινούς και χρωματικούς χώρους που είναι εφοδιασμένοι με διαφορετικά χρώματα και μυρωδιές. Μια μικρή ξύλινη κάψουλα ευωδιάζει πεύκο και πατημένα φύλλα δάφνης. Μια βαθυκύανη εσοχή, ένας ανοιχτόχρωμος φωτεινός κωνικός εσωτερικός χώρος, μια πιο σκοτεινή έξοδος, όλα σε επαφή και συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Εμείς θέλουμε όμως να εξετάσουμε από λίγο πιο κοντά και κάπως διαφοροποιημένα τη λειτουργία του πνευματικού. Οι παραδοσιακές καθιερωμένες λειτουργίες του δυτικού σπιτιού είναι όλες γνώστες. Αυτές εξυπηρετούν κατά βάση μια συστηματοποιημένη εμπειρική τάξη, που έχει πολύ εχθρική προδιάθεση απέναντι σε κάθε μορφή πνευματικότητας, θρησκευτικότητας και δημιουργικής πράξης.

Άρα είναι ανάγκη να ξανασκεφθούμε στα σοβαρά όλες αυτές τις παραδοσιακές μορφές και να τις θέσουμε υπό ερώτηση. Όλα αυτά τα χρηστά σενάρια με τα ψευτοαστικά, μικροφουδαρχικά τους αιτήματα πρέπει να τα εξετάσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια για τη σημασία και την πραγματική τους αναγκαιότητα. Η μονόχωρή μας κατοικία δε χρειάζεται τίποτε απ' αυτά και στην ουσία βολεύεται δίχως ιδιαίτερη επίπλωση. Ο αρχιτέκτονας της μονόχωρης κατοικίας επαγρυπνά για το πνευματικό. Είναι ανστηρός κι απορρίπτει όλα, όσα αποβλέπουν σε άχρηστες παρουσιάσεις, στην ιεραρχία και στη σπατάλη.

Με μια τέτοια, ασκητικά δραστήρια, εσωτερική χωρική εγκατάσταση, είναι ευκολότερο να επαναφέρουμε τις ουσιαστικές λειτουργίες της ζωής. Να διατηρούμε το σώμα και το πνεύμα σε κατάσταση έντασης. Κάθε κίνηση στα διαφορετικά χωρικά διαμερίσματα αφιερώνεται στη σωματική εξάσκηση μέσα από διαδρόμους που κάνουν μασάζ στα ανακλαστικά κέντρα και σωματικές επαφές που ενεργοποιούνται μέσα από απτικούς ερεθισμούς με σκοπό να αναζητούν τους ιδιαίτερους τόπους της μονόχωρης κατοικίας για την πνευματική συγκέντρωση και τη δημιουργική επαγρύπνηση, να τους προσδιορίζουν πάντα εκ νέου και να τους ανακαλύπτουν πάντα εξ αρχής.

Η επόμενη σπουδαία λειτουργία στη ζωή των ανθρώπων είναι η συνάντηση κι η ζωή με άλλους ανθρώπους. Η μονόχωρη κατοικία απαιτεί την ποιοτική διόρθωση της συνάντησης. Εγώ έχω στο νου μου φυσικά πάντα την πνευματική συνάντηση και την πλήρη σεβασμού προσέγγιση των ανθρώπων μεταξύ τους. Μια πνευματική συνάντηση προϋποθέτει μια εξισωμένη, ιδιαίτερα προσωπική, τελική κατάσταση. Για να συναντήσουμε έναν άνθρωπο χρειάζεται μια εσωτερική προετοιμασία, χρειάζεται να διαθέτουμε καινούργιους διευρυμένους χώρους παιγνιδιού για να μπορούμε να υποδεχόμαστε τους άλλους και ταυτόχρονα να μπορούμε να εισχωρούμε στο βάθος του άλλου προσώπου.

Η μονόχωρη κατοικία προσφέρει πραγματικές διεξόδους απέναντι στις μέχρι τώρα μορφές συνάντησης. Η σεξουαλική ένωση του άνδρα και της γυναίκας, η αμοιβαία εισχώρηση του ενός στον άλλο έχει το σκοπό της καρποφορίας και έτσι τη δημιουργία μιας νέας ζωής. Η μονόχωρη κατοικία μεταφέρει το ένστικτο σε πνευματική ένωση των ανθρώπων, έτσι ώστε να επιτρέπει να προκύπτουν νέες ιδέες, να αποκαλύπτει νέες διεξόδους, νέες μορφές της επιβίωσης, νέους χώρους παιγνιδιού της δημιουργικής διαμορφωτικής δύναμης.

Ένα Ποιητικό Σπίτι

Πρώτη υποθετική προσπάθεια να διαμορφώσουμε ένα ποιητικό σπίτι. Αυτό σημαίνει να συνθέσουμε μια παραστατική ιδέα, να σχεδιάσουμε μια εικόνα σπιτιού. Το σπίτι είναι όπως ένας άνθρωπος. Αυτό έχει ένα κεφάλι, ένα σώμα και στηρίγματα. Το κεφάλι είναι η στέγη. Το πρώτο μου σπίτι δεν έχει στέγη, κάτι που βέβαια δε σημαίνει ότι είναι ακέφαλο. Αυτό διαθέτει μια ταράτσα στη σκεπή του που με σκαλοπάτια οδηγεί στον ουρανό.

Στην ταράτσα επάνω είναι μαζεμένες οι γιγάντιες πέτρινες γλυπτές καρέκλες κι ανάμεσα

τους πέτρινες θεότητες που προστατεύονται απ' το φως του ήλιου μ' ένα βαθυκόκκινο θόλο. Μια κατακόκκινη ανθισμένη τριανταφυλλιά περιβάλλει τα κυπαρίσσια ως την κορυφή. (Καμβάς II).

Η γυμνή πέτρινη θεά σπλώνει τα χέρια της στον ουρανό. Αυτή είναι μισοκαλυμμένη με ένα μεταξένιο χρυσαφί πανί και φορά μια μαργαριταρένια αλυσίδα στο λαιμό. Μπροστά στα πόδια της βρίσκεται ένα υπέροχο μπουκέτο τριαντάφυλλα. Απ' την καπνοδόχο βγαίνει ατμός με μικρές σταγόνες νερού σε μικρά κρύσταλλα. Ένας ανεμοτροχός περιστρέφεται και κάνει τρομερό θόρυβο. Χτυπούν καμπάνες και σειρήνες και ξύλινα τύμπανα, όταν χορεύουν, σαν αφηνιασμένα φίδια στον αέρα, πολυάριθμες κορδέλες με φωτεινά χρώματα.

Υπάρχει επίσης ένα μικρό μπαλκόνι, στο οποίο φυτρώνει ένα γιγάντιο ραβέντι. Την κύρια είσοδο σηματοδοτεί μια μακρουλή στενή ξύλινη πόρτα, σχεδόν στο ύψος δύο ανθρώπων. Τα χρώματα των τοίχων είναι ζωγραφισμένα έντονα με χρώματα ασβέστη. Αναρίθμητα μικρά σημάδια είναι φτιαγμένα με κεραμικό, με κόκκινο πηλό, ανάγλυφα σαν διακοσμητικές καρφίτσες. Πολλά αποξηραμένα στεφάνια στολίζουν την ξύλινη πύλη.

Στο επάνω πάτωμα κατοικεί μια νόστιμη, κομψή κυρία, που μοιάζει με δεκαεφτάχρονο κορίτσι, με ψάθινο καπέλο κι ένα λεπτό λουλουδένιο φόρεμα. Όταν αρχίζει να γυρίζει ο μεγάλος τροχός, τότε εμφανίζεται η κομψή νεαρή κυρία και ποτίζει τα λουλούδια με ένα τσίγκινο ποτιστήρι. Το ισόγειο είναι ένας αξιοπεριεργός τόπος. Εκεί είναι ένα μικρό καφενείο με μια τεράστια κυλινδρική ξυλόσομπα στη μέση. Όλοι οι χώροι είναι ανοιχτοί, το ατελιέ ζωγραφικής κι η πλατεία, όπου καθένας μπορεί ν' αφήσει να του κόψουν τα μαλλιά, είναι πάντα αστραφτερά καθαρά. Ο κουρέας που έχει υπηρεσία την Τρίτη είναι ένας στρουμπουλός άνδρας με χαρούμενα μάτια. Επίσης το ηλικιωμένο ζευγάρι που είναι ιδιοκτήτες της κατοικίας, φαίνεται φιλικό και καλόψυχο. Εδώ έρχεται ευχαρίστως ο καθένας, εδώ κάθε άνθρωπος είναι καλοδεχούμενος.

Αυτοσχεδιασμός - Ατέλειωτο.

Ένα ποιητικό σπίτι πραγματικά βασίζεται στον αυτοσχεδιασμό. Δεν έχω τίποτε ενάντια στα στέρεα κτίσματα, όμως προτιμώ μια αυτοσχέδια κατοικία. Έζησα, πολλά χρόνια απ' τη ζωή μου, σε τέτοια αυτοσχέδια σπίτια κι έζησα ευτυχισμένα, προπαντός στα όμορφα παιδικά μου χρόνια. Τώρα μπορείτε να με καταλαβαίνετε καλύτερα όταν δε συζητώ για ένα σκηνοθετημένο αυτοσχεδιασμό, για ένα αυτοσχεδιασμό-design. Τέτοιες προσπάθειες είναι κούφιοι φορμαλισμοί και δε ζουν για πολύ. Μόνο όταν ο αυτοσχεδιασμός υπαγορεύεται απ' την ανάγκη, διαμορφώνεται απ' την υλική και πνευματική ανάγκη, τότε ο πραγματικός αυτοσχεδιασμός μπορεί να οδηγήσει στην ποίηση.

Μια τενεκεδένια παράγκα μπορεί ν' ακτινοβολεί και χιούμορ και πνεύμα. Τα σταθερά κτίσματα δεν εγγυώνται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, προπάντων από ηθική άποψη απέναντι στην υποχρέωση της κοινότητας. Ένα σπίτι πρέπει λοιπόν να αποκλείει οπωσδήποτε, όσο είναι αυτό δυνατό, μια ομοιομορφία στον τελικό σχεδιασμό. Αυτό χρειάζεται να αναπνέει κι η ζωή να κάνει φανερές τις αδυναμίες. Τόσο αυτονόητα απλά.

Αυτή η σκέψη είναι σημαντική. Κατά τον ίδιο τρόπο, ό,τι σχεδιάζει ο άνθρωπος, δεν πρέπει ποτέ να τελειώνει. Και έτσι ένα σπίτι δεν πρέπει ποτέ να είναι τελειωμένο. Είναι ερεθιστικό, όταν ένα τελευταίο καλό τμήμα δεν ολοκληρώνεται και μ' αυτό τον τρόπο η φαντασία αφήνεται να δράσει στο χρόνο. Μια πρόσοψη που δεν είναι τελειωμένη, είναι ερεθιστική, είναι ανοιχτή σε αλλαγή κι αγωνίζεται απέναντι σε δογματικές οριοθετήσεις.

Ένα ποιητικό σπίτι δεν επιδεικνύει την ιδιοκτησία. Η τμηματική του κατασκευή κάνει ευκρινή την πνευματική λειτουργία της ανανέωσης της ανθρώπινης ευχαρίστησης, της πραγματικά εντελώς ανοιχτής φιλοξενίας. Η τμηματική κατασκευή εξαλείφει τα σύνορα ανάμεσα στο μέσα και το έξω, ανάμεσα σε ιδιωτικό και κοινότητα, και ελευθερώνει την κατοικία από την παρακμακή αντίληψη της ιδιοκτησίας.

Όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα για μια κατοικία. Αυτό είναι πράγματι λογικό, δεν είν' έτσι; Και 'γω σας ξαναλέω πάντα: Η λογική ισχύει για όλους τους ανθρώπους, γιατί λογικό, γενικά λογικό, σημαίνει αυτό που ισχύει για όλους. Δε θα πρέπει λοιπόν κανείς να πιστεύει,

Στη νότια Ευρώπη και στην Ανατολή είναι σύνηθες οι κατασκευές να δείχνουν ανοιχτές. Αγαπώ αυτές τις ατελείωτες κολώνες, απ' τις οποίες εξέχουν ακόμη ασημένια οι σιδερόβεργες. Αγαπώ αυτά τα ατελείωτα σπίτια, ακόμη κι όταν αυτά, εκατό φορές τόσο αδιάντροπα ανοιχτά, προσβάλουν την αισθητική ευαισθησία της δυτικής κουλτούρας. Φυσικά δε θα σας αφήσω να μείνετε σ' αυτή τη χοντροκομμένη τέχνη. Τις σιδερόβεργες στις τσιμεντένιες κολώνες μου θα τις στολίσω με κάθε είδους σημαίες και τελετουργικές κορδέλες εναντίον στις δικτατορίες, ενάντια στην αποβλακωτική τηλεόραση, ενάντια στο ποδόσφαιρο, ενάντια στη μονοτονία της πεζότητας, υπέρ της επανάστασης του ατέλειωτου, του ποιητικού.

ότι μερικοί εγωκεντρικοί μπορούν να αναπτύξουν τη δική τους μορφή λογικής. Αυτό είναι αδύνατο, είναι βλαβερό και σαφώς παράλογο. Έτσι είναι απλά, δροσερά λογικό αυτό που μας μεταφέρει η παράδοση των Ινδιάνικων φυλών, που διηγούνται ότι η γη δε μπορεί να πωλείται. Αυτό είναι πάρα πολύ λογικό, επειδή η γη ανήκει σ' όλους τους ανθρώπους κι έτσι δε μπορεί να την απολαμβάνουν μόνο λίγοι. Η γη είναι ο πλανήτης του ζωτικού μας χώρου, έτοιμη για όλα τα ζώντα όντα, είναι ζωή, είναι η ίδια η ζωή και κάθε είδους εγωκεντρικό παράπτωμα κατευθύνεται ενάντια στη ζωή και τελικά ενάντια και σ' αυτή τη δική του. Βλακώδες! Παράλογο!

Τα πολιτιστικά οριοθετημένα γκέτο δεν είναι λογικά γιατί εγκαταλείπουν κάθε είδους μορφή για άνοιγμα, για ανεκτικότητα, για ανανέωση, για φιλοξενία για ποίηση. Μόνο γι' αυτούς τους λόγους του αυτοσεβασμού, πρέπει να αποφεύγουμε αποτελειωμένες μορφές κατοικίας, γιατί αυτές συμπεριφέρονται επιθετικά και αποκρουστικά απέναντι σε αυθόρμητα συμβά-ντα απρόβλεπτων συναντήσεων, απέναντι σε απόκληρους και σ' όσους ψάχνουν. Ένα σπίτι δεν είναι καμιά φυλακή, καμιά πτέρυγα υψίστης ασφαλείας, όπου φυλάγονται, καλά τακτοποιημένα, τα ιερά, πολυτελή εξαρτήματα της αλαζονείας και του υλισμού. Φυλάγονται με πανάκριβα συστήματα ασφαλείας, με ευαίσθητους ανιχνευτές, λείζερ και δεν ξέρω τι άλλες ακόμη συσκευές με ακτινοβολίες, που αντιμετωπίζουν κάθε ζωντανό περιστατικό μιας μη προγραμματισμένης χορογραφίας, με συναγερμούς και φύλακες ασφαλείας.

Ένα ποιητικό σπίτι δε χρειάζεται κανένα συναγερμό, είναι ένα ελεύθερο σπίτι, ανοιχτό σε κάθε άνδρα και γυναίκα. Είναι ένα σπίτι για όλο τον κόσμο, είναι ένα σπίτι για όλους τους οδοιπόρους, όλους όσους ψάχνουν.

Ο κήπος των ηδονών

Τρία γλυπτά σπίτια - αντικείμενα από το τρίπτυχο 'Ο κήπος των ηδονών' του Ιερώνυμου Bosch

Ο Ιερώνυμος Bosch δεν κάνει τσιγγουνιές στη φαντασία και στις παράξενες μορφές κτισμάτων στον περίφημο τρίπτυχο πίνακά του «Ο Κήπος των Ηδονών», που βρίσκεται στη συλλογή του Prado. Ας ξεκινήσουμε με την αριστερή πτέρυγα του τρίπτυχου. Στο πάνω μέρος του πίνακα βλέπει κανείς τέσσερα ιδιόρρυθμα περιβλήματα. Το πορτοκαλί σπίτι για πουλιά, όπου κατοικεί μια χαρούμενη αποικία πουλιών, είναι γεμάτο από παιχνιδιάρικα ανοίγματα. Το σχήμα του δεν αφήνεται να διαμορφωθεί από την τεκτονική τάξη, πολύ περισσότερο αυτό είναι κατώτερο της ζωγραφικής σύνθεσης όλου του πίνακα. Παραδείσιες εντυπώσεις ενός φανταστικού ρεαλισμού.

Τα άλλα τρία κτίσματα, ζωγραφισμένα σε γαλάζιες αποχρώσεις, μας δείχνουν μια σύνθετη στάση. Ο Bosch προσπαθεί σ' αυτές τις μορφές κατοικίας, που είναι σχεδιασμένες κατά το ήμισυ φυσικές, κατά το ήμισυ τεχνητές, να δώσει ένα ιδιαίτερο πρόσωπο και χαρακτήρα, σαν να πρόκειται για οντότητες, ζωντανά όντα, που έρχονται σε αρμονία με τα δέντρα και τα ζώα. Το τελευταίο σπίτι δεξιά φιλοξενεί δέντρα. Τα δέντρα-ένοικοι του Hundertwasser ξαναπαρουσιάζονται πάντα στην Τέχνη.

Το αποκορύφωμα της καλλιτεχνικής φαντασίας το παραθέτει ο Bosch στον κυρίως πίνακα, με ένα παραμυθένιο σχεδιασμένο τοπίο λίμνης. Το κέντρο στέφεται μ' ένα συντριβάνι. Κάθε τέτοιο σπίτι – εγώ μια φορά τα ονομάζω έτσι, τρία σε ροζ, και δύο σε μπλε αποχρώσεις – είναι ένα αληθινό θαύμα και μια μαεστρική απόδοση ασύλληπτων παραστάσεων, κτισμένο μ' ένα εξωτικό υλικό που διαθέτει τη σκληρότητα του ατσάλιου κι ολοκληρώνονται σ' αυτό λουλουδένια και φυτικά στοιχεία. Ευωδιαστά καλάθια με δώρα του ουρανού, που δεν είναι δημιουργημένα από ανθρώπους, μεγαλώνουν τόσο αυτονόητα εκεί σαν ευωδιαστά άνθη.

Φυσικά ο Bosch αισθάνεται υποχρεωμένος στη συνολική μεταμόρφωση του πίνακα, να ενισχύσει την τοπολογία του «Κήπου των Ηδονών» με πραγματικές μεταβολές. Βλέπετε όλες αυτές οι ονειροπολήσεις είναι ορατές σ' αυτή τη συνοικία. Αυτή η πόλη πέντε σπιτιών είναι το σημείο εξόδου, μάλιστα είναι η προϋπόθεση, που επιτρέπει στους ανθρώπους να παρακινήσουν την όρεξή τους για παιχνίδι. Άνθρωποι και ζώα είναι συνδεδεμένοι μεταξύ τους σ' ένα ατέλειωτο παιχνίδι.

Εγώ μπορώ να φανταστώ, ότι όλοι, άνθρωποι και ζώα, σ' αυτά τα πέντε σπίτια επιστρέφουν, όταν πέφτει η νύχτα. Η κλίμακα κρατιέται μεταβλητά. Τα υλικά είναι εκτατά, εσωτερικό και εξωτερικό αλλάζουν. Χαρακτηριστικά ανοίγματα σηματοδοτούν εισόδους και εξόδους, εσοχές και ταράτσες.

Το ενδιαφέρον μάλιστα στα πυργοειδή σπίτια-δημιουργήματα είναι η αθροιστική κατάσταση της αρχιτεκτονικής τους ιδέας. Ιδέες προβολής των αληθμιστών, για να πάρουν τελικά την ύλη στη χούφτα; Ίσως. Ένα πρέπει παρ' όλα αυτά να κρατήσουμε. Πραγματεύονται εδώ αρχετυπικές δημιουργίες, που ποτέ πιο πριν δεν έχουν διανοηθεί και περιγραφεί. Δύσκολα μπορεί να τα θέσει υπό ερώτηση ένας άνθρωπος, ακόμη κι όταν η ενέργειά τους την πρώτη φορά εμφανίζεται σαν εικονογραφική δύναμη. Η οικοδομική ουσία τους αποδεικνύεται σαν βιόμορφη επέκταση, η οποία συμβιώνει με μορφές λουλουδιών και φρούτων μιας οργιαστικής φύσης.

Πως ήταν αυτό δυνατό στον Bosch να ζωγραφίσει αυτές τις οραματικές, εικονικές παραστάσεις; Αυτή η ερώτηση θα μας βοηθήσει επίσης να καταλάβουμε τα οραματικά στοιχεία της ποίησης. Αυτό κατευθύνεται πραγματικά στη γνώση για τις βαθύτερες αρχέγονες παραστάσεις εικόνων, που σε μας βρίσκονται σε ύπνωση. Οι αρχέγονες εικόνες του γίνεσθαι μας και του γίνεσθαι του σύμπαντος είναι καλά αρχειοθετημένες και καλά φυλαγμένες στα στρώματα της μνήμης μας. Για να τις ανασύρουμε και να τις κάνουμε ορατές χρειάζεται να φθάσουμε σε δημιουργική κατάσταση έκστασης, να υπερνικήσουμε τη νοόσφαιρα, ώστε να αποκτήσουμε ελεύθερη θέα στην παραδείσια κατάστασή μας.

Αυτό που είναι λοιπόν πολύ καθαρό, είναι ότι με επιδερμικές ακροβασίες της διάνοιας μπορούμε να δημιουργήσουμε μόνο γεωμετρικές χοντροειδείς κατασκευές, όπως κτίσματα σχεδόν νεκρά που δε έχουν στη διάθεσή τους καμιά σωματική κατάσταση. Είναι απογυμνωμένες παγιώσεις, στιγμιαίες λήψεις, υλικές δομές, σε αντιπαράθεση προς τους βιόμορφους οργανισμούς που είναι μεταβλητοί, έχουν επεκτάσεις μορφών χωρίς όρια και διακηρύσσουν το θαύμα της δημιουργίας.

Τα ερείπια κοντά στη θάλασσα

Ερείπια κοντά στη Θάλασσα, Arnold Böcklin 1883

Ο πίνακας «Ερείπια κοντά στη Θάλασσα», που ζωγράφισε ο Böcklin στα 1883, μπορεί να μας βοηθήσει να κάνουμε φανερή τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στους καλλιτέχνες, ζωγράφους, μουσικούς και τους αρχιτέκτονες της εποχής μας, μπροστά στην ερώτηση του ψυχισμού, στην ερώτηση της ατμόσφαιρας στην οποία έχει ενταχθεί ένα έργο.

Οι αρχιτέκτονες αγνοούν συνειδητά και προμελετημένα το έργο των καλλιτεχνών και εδώ και πολύ καιρό έχουν από μόνοι τους αποκλειστεί από τον χώρο της τέχνης. Παραλείπω τη συζήτηση, αν η αρχιτεκτονική συγκαταλέγεται γενικώς στις τέχνες, γιατί γίνεται βαρετή. Πολύ περισσότερο ενδιαφέρον έχει σχετικά το μεγάλο ιστορικό ψέμα της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Αυτό το ψέμα πραγματεύεται την αυταρχικότητα της, την αυτοπροβολή της, έξω από την κοινωνική πραγματικότητα, έξω από τους πολιτισμούς, από το να συμβάλει στα ουσιώδη για τη ζωή.

Αφού η αρχιτεκτονική υπάρχει σαν μια κρατική έννοια, που από καιρό ξεπεράστηκε, εμείς πρέπει να τολμήσουμε τουλάχιστο μια προσέγγιση στις τέχνες, χωρίς προκαταλήψεις και εκτιμήσεις. Φυσικά θέλω επίσης να μην υπερεκτιμήσω τη φυλακισμένη τέχνη στα κρατικά μουσεία. Ανεξάρτητα απ' αυτό, πάντοτε μπορούμε πάλι να σταθούμε σε μαρτυρίες, που αποδεικνύουν με μεγάλη ακρίβεια την αίσθηση των καλλιτεχνών για την αναζήτηση της ποίησης.

Η έπαυλη στη θάλασσα είναι έτσι μια μαρτυρία της τέχνης στην αναζήτηση της μεταφυσικής σημασίας των λειτουργιών ενός κτισμένου χώρου. Τα βαριά κυπαρίσσια στην αυλή της έπαυλης είναι οι παρόντες ενοικιαστές του σπιτιού. Μια ιδέα που διατύπωσε έξοχα ο Hundertwasser. Αυτή η θέα μιας ερειπωμένης έπαυλης θυμίζει το ρομαντισμό των περασμένων αιώνων, που κατά βάση προέρχεται από την απώλεια της ιστορικότητας και από τη νοσταλγία στην καθημερινή ζωή των σχέσεων που ζούμε με την δόξα του παρελθόντος, ιδιαίτερα της αρχαιότητας.

Τώρα μπορούμε αυτή τη σύνθεση της έπαυλης, στα μισά του δρόμου, να παρατηρήσουμε με νηφαλιότητα, να σπουδάσουμε την αρχιτεκτονική εικόνα, να αντιληφθούμε τις περιεχόμενες πληροφορίες του σχεδίου και να ορίσουμε την κατεύθυνση με την οποία αυτό το ανιγματικό θέμα μπορεί να βρει τον προορισμό του και έτσι την τελειότητα του.

Ένα πρέπει να αποκλείσει κανείς εκ των προτέρων, την οικοδομική αποκατάστασή της. Ασφαλώς αυτό το εγχείρημα χρειάζεται κάποιο κόπο για να βρει λύση, όμως αυτός ο δρόμος δε μας οδηγεί πουθενά. Ό,τι μένει είναι η καθορισμένη δομή. Μια ασταθής κατάσταση μιας αρχιτεκτονικής ιδέας, που μπορεί να μας οδηγήσει χαλαρά και απαλά στον πυρήνα της ποιητικής ιδέας. Κάποια κομμάτια μπορεί κανείς εύκολα να απομακρύνει και να αρχίσει αμέσως την αναδόμηση, κάτι που σημαίνει πώς κανείς θα εμφυσήσει ζωή στα νεκρά κτίσματα. Υψίστης έντασης μορφές ζωής.

Θα μπορούσαμε να επισκευάσουμε ένα μέρος της στέγης στον πρώτο όροφο με σανίδια ή ακόμη και με πέτρες. Μια προσωρινή ξύλινη σκάλα συνδέει φανερά την ταράτσα με το επίπεδο του κήπου και μας οδηγεί πολύ κοντά στα ευδιαστά κυπαρίσσια.

Εδώ πρόκειται καθαρά για ένα τοπίο του νότου, όπου δεν αναμένουμε κανένα χιόνι και καμιά παγωνιά και γι' αυτό μπορούμε να μεταχειριστούμε γενναϊόδωρα τα νέα οικοδομικά μέσα. Οι τοίχοι που εκτείνονται κατά μήκος του δρόμου της εισόδου, θα μπορούσαν κάπως να ενισχυθούν. Το άνοιγμα της πόρτας μας δείχνει πόσο χονδρός είναι ο τοίχος. Αυτό οδηγεί κατ' ευθείαν σε μια μικρή πέτρινη ταράτσα με κάγκελα και μια κολώνα, που επικοινωνεί με τη θάλασσα με μια σκάλα σκαμμένη στο βράχο. Αυτή είναι διακοσμημένη με μια φανταστική, μωσαϊκή εικαστική σύνθεση. Ένα καραβόπανο σε απόχρωση κόκκινου και ώχρας προστατεύει την ταράτσα από τον άνεμο και το δυνατό φως του ήλιου. Τρία ορθογώνια μάρμαρα εξυπηρετούν το διαλογισμό και τη συζήτηση με φίλους. Ο σοβαρισμένος εσωτερικός τοίχος είναι βαμμένος σε αποχρώσεις του μπλε, σαν ένα παλιό φρέσκο. Μεγάλες επιφάνειες, απόχρωση με απόχρωση. Μια επιγραφή στο κάτω διάζωμα με ελληνικά γράμματα, διαβάζεται ευανάγνωστα «ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΡΕΙ», το απόφθεγμα του Ηράκλειτου, ότι όλα ρέουν.

Όλες οι καινοτομίες πρέπει να επιχειρούνται με περίσκεψη και ευαισθησία και να είναι λιτές, σχεδόν ασκητικές, όλα τα πρόσθετα πρέπει να είναι περιορισμένα.

Για την επάνω περιοχή δανειζόμαστε από τα καλλιτεχνικά αποθέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ένα ανάλαφρο ιπτάμενο γλυπτό του Panamarenko, του Βέλγου καλλιτέχνη. Επίσης μερικοί χιόνες για σημαίες έχουν πολύ ενδιαφέρον, μεγάλοι χιόνες για να φέρουν τις μεγαλοπρεπείς σημαίες που σχεδιάστηκαν γι' αυτούς. Μόνο που οι σημαίες δεν πρέπει να μιμούνται μια ανύπαρκτη λατρεία ευγενικής καταγωγής, αλλά να διακηρύττουν πανηγυρικά την επανάσταση, τον αγώνα ενάντια στη μονοτονία της πεζότητας, για την αγάπη, για την ειρήνη, για την παθητική αντίσταση.

Δεν έχω να προτείνω άλλες προεκτάσεις γι' αυτό το κτίριο, αλλά σκέφτηκα ένα σκοπό γι' αυτό. Το αφιερώνω στη Βασιλική Ακαδημία Τεχνών του Λονδίνου με την οδηγία να διαχειριστεί αυτό το κτίσμα σαν ξενώνα για δημιουργικούς ανθρώπους απ' όλο τον κόσμο. Τους λογαριασμούς για τα προς το ξην θα αναλάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση ή ακόμη και η ΟΥΝΕΣΚΟ. Δηλαδή ένας ζωγράφος απ' την Παλαιστίνη με μια συγγραφέα απ' τη Γουατεμάλα ή μια κεραμίστρια από τη Σενεγάλη με μια φιλλανδέζα αρχιτεκτόνισσα και ούτω καθ' εξής.

Ο Ναός του Ηρακλή

‘Ο Ναός του Ηρακλή’ δεύτερη παραλλαγή, Arnold Böcklin 1884

Ένας χώρος που δε δηλώνει τη λειτουργία του, μάλλον μυστικός. Ένας σκαμμένος αντιχώρος, μια κάψουλα χώρου, μια κάψουλα χρόνου, απέναντι στον βιαστικό ορθολογισμό, απέναντι σε μια τοποθέτηση, που όλα θέλει να τα αντιλαμβάνεται και να τα τακτοποιεί γρήγορα. Ένα κλασικό βιωματικό γλυπτό χώρο. Ένα μικρό φυσικοθεραπευτικό κέντρο, για να αδειάζει τις περιττά συγκεντρωμένες παραστάσεις εικόνων, που καταναλώθηκαν δια της βίας.

Από αυτό το χώρο μπορεί κάθε άνδρας και κάθε γυναίκα, απελευθερωμένος να επανέλθει στον κόσμο, για να μπορεί να υπομένει την καθημερινή πίεση, της δια της βίας, παρουσίας της καταναλωτικής διαφήμισης, της πολιτικής και της κατεστημένης ιεραρχίας.

Το ποιητικό σημάδι πρέπει να βρεθεί πρώτα. Μια ξύλινη φτερούγα αγγέλου θα ήταν μάλλον κιτς. Ίσως ένα πουλί-θεός, σοβαρός και ενδοτικός. Όμως ίσως αρκεί ένας μικρός ασημένιος σταυρός ή ένα θιβετιανό τετράγωνο. Ακόμη και εδώ δεν πρέπει να λείπει η σημαία. Το σιδερένιο χοντρό κοντάρι της σημαίας είναι πολύ ψηλό, δυσανάλογα ψηλό προς το ταπεινό άνοιγμα της πέτρινης σπηλιάς. Η σημαία είναι ασπρόμαυρα διαμορφωμένη σαν μια σκακιέρα. Στη νύχτα ένα ανοιχτό μάτι παροτρύνει να μένει ξύπνιο και να αγωνίζεται συνεχώς απέναντι στην απάνθρωπη μονοτονία. Η σπηλιά μας είναι επίσης μια υπόγεια σκοπιά. Μια σκοπιά για να ξαναρυθμίζει σωστά τις αισθήσεις, με τις οποίες τα ανοίγματα του κορμιού, οι πόροι και τα κύτταρα, θα μπορούν να συλλαμβάνουν το σύμπαν, θα μπορούν να αποκρυπτογραφούν τα κοσμικά ποιητικά σινιάλα. Ένα μικρό εκκλησάκι του σύμπαντος, ίσως. Γιατί όχι. Αχ αυτό το τόσο μακρινό σύμπαν, πως θα μπορούσε με την απειροσύνη του, να διευρύνει τα προγράμματα μας και να μας επιφυλάσσει σε ποιητικές δράσεις. Το σύμπαν ρέει μέσα μας ασταμάτητα. Η αντίληψή του έχει παραμείνει σε μας αδρανής, για χιλιετίες. Στο μακρινό ορίζοντα τρεμολάμπει ένα μαύρο φως, μια μαύρη τρύπα της αντύλης. Προσοχή!

Αυτή τη δεύτερη διατύπωση τη ζωγρά-
φισε ο Boecklin στα 1884, ένα χρόνο
μετά «Τα Ερείπια κοντά στη Θάλασσα».
Κι εδώ μπορούμε αυστηρά επίσης να
παραιτηθούμε από τους πολεμιστές,
που συμπεριφέρονται σαν Ελβετοί
σωματοφύλακες. Εμείς απλά τους απο-
μακρύνουμε. Επίσης αφήνουμε στην
άκρη το άκαμπτο γλυπτό του Ηρακλή.
Αυτό που απομένει είναι μόνο μια
ξερή τοιχοποιία (ξερολιθιά) με πελεκη-
μένους όγκους από μάρμαρο, σε μια
απλή, κυκλική δόμηση. Πάλι τα δέντρα
είναι οι κύριοι ενοικιαστές. Μια συστά-
δα δέντρων με δυνατούς υγιείς κορ-
μούς περιβάλλονται από ένα απείρητο
πέτρινο τοίχο με βάθρο και τελείωμα.
Με την απομάκρυνση του αγάλματος
του Ηρακλή και του βάθρου εμφανί-
ζεται μια στενή πύλη, που οδηγεί στο
βάθος μιας σκαμμένης στο βράχο σπη-
λιάς, που σχεδόν είναι διαμορφωμένη
σα μια μονόχωρη κατοικία. Η σπηλιά
είναι φωτεινή. Μέσα από πολλά παρά-
θυρα σαν σχισμές μπαίνει το φως στο
εσωτερικό και ο εσωτερικός χώρος
σπινθηροβολεί με σμαραγδένιο φως.
Ένας ναός; Όμως όχι. Μια μικρή όαση
που έχασε κάθε λειτουργία, άχρηστη,
χωρίς σκοπό.

Ο Προμηθέας του Finsterlin

Σπίτι της λατρείας, H. Finsterlin, 1919

Όνειρο από γυαλί, H. Finsterlin, 1920-24

«Ο μύθος λέει ότι οι αρχαίοι Άτλαντες ήξεραν πώς να ερεθίζουν τις τότε ακόμη γόνιμες ουσίες της νεαρής τους γής με τέτοιο τρόπο, που να ξεπροβάλουν απ' τη γη διάσπαρτοι θόλοι. Διαμορφώσεις, πάντοτε ως προς την ύλη, τη μορφή και τη δυναμική του ερεθισμού. Ή ό,τι οι ψείρες και τα σκαθάρια μας, ακόμη χίλιες φορές καλύτερα δείχνουν, όταν αυτά κτίζουν τα επωαστικά παλάτια τους απευθείας από τα σώματα ζωντανών φυτών. Πρασινίζοντες, αντιμέτωποι με χυμούς, θόλοι, στους οποίους ο χορός του κόσμου δεν αντηχεί λιγότερο ωραία από τις αίθουσες με κίονες ενός ηλιακού συστήματος.

Στην ιδέα του φυτού-οικοδομής επιβιώνει το αιώνιο ανθρώπινο όνειρο, με την αναζήτηση της ταύτισης, της ενότητας με τη φύση. Γύρω απ' αυτή τη λανθάνουσα δύναμη κατευθύνεται αυτό, όταν εμείς, στην αναζήτηση για την ποιητική εργασία, θέλουμε να προχωρούμε αντίθετα προς τις συμβατικές κατευθύνσεις της μονότονης πεζότητας.

Οι φαντασμαγορίες του Herman Finsterlin ξεκινούν κατ' ευθείαν από τους πύργους του Ιερώνιμου Bosch. Υπάρχουν μερικές κτυπητές ομοιότητες και βρίσκονται μερικά στοιχεία στις αυτόνομες προσωπογραφίες κτισμάτων του Finsterlin. Ο Finsterlin μεταφέρει τις σχεδιασμένες ιδέες του, που συχνά φαίνονται σαν καλλιγραφικές ασκήσεις σε ένα μοντέρνο επίπεδο και τις προστατεύει από το χέρι των τεχνοκρατών που γίνονται ολοένα και πιο ισχυροί.

Οι ιδέες του δεν τον αφήνουν να συνδέεται με το νέο κτίζειν. Αυτές δεν υποτάσσονται. Σαν ουτοπικές προβολές είναι ελεύθερες ιδέες που πετούν τριγύρω σαν πολύχρωμες πεταλούδες στην αναζήτηση για σοφούς μάστορες, οι οποίοι διαθέτουν μια συνολική, συμπαντική γνώση και μένουν έξω από τις σχολικές ιεραρχίες.

Ο Γκρόπιους είχε αρκετούς μπελάδες με τις ακραίες ιδέες για την «γυάλινη αλυσίδα». Τώρα καλά, θα έλεγαν μερικοί, όμως όλες αυτές οι ιδέες δεν έχουν οδηγήσει στο κτίσιμο. Λοιπόν, να ευχαριστήεις το Θεό, λέω εγώ, γιατί τότε δεν θα ήταν όλες αυτές οι ιδέες πολύτιμες. Οι πολύτιμες ιδέες δε χρειάζονται καμιά υλοποίηση και κάθε απόκλιση απ' αυτό οδηγεί σε χονδροκοιμένα, οδυνηρά αποτελέσματα.

Το γυάλινο σπίτι του Bruno Taut αφηγείται αυτή την ιδιάζουσα ιστορία της αποτυχίας, γιατί το γυάλινο σπίτι του, ακόμη κι όταν αυτό σχεδιάστηκε θαυμάσια, καταστρέφει όλες τις προηγηθείσες ιδέες που διατηρούν για πάντα τη γοητεία τους μόνο μέσα από την αποϋλικοποιημένη προβολή τους.

Αυτή η μαλακή κριτική στοχεύει στην ελλειπή αναγνώριση του φαινομένου μιάς ολόκληρης ζωής. Μια ιδέα χρειάζεται ίσως αιώνες για να φτάσει σε ολοκλήρωση. Μια ιδέα δε μπαίνει επίσης στο διαγωνισμό των φαινομένων της μόδας, του στίλ και των αστραφτερών υλικών. Μια ιδέα πρέπει να διαφυλάσσεται καλά, να εξελίσσεται συνέχεια και δεν πρέπει να πείθει οποιουσδήποτε σύγχρονους κριτικούς που οι ίδιοι έχουν αναγορευθεί σε απορριπτικούς δικαστές, χωρίς εσωτερικό σύνδεσμο, χωρίς διόραση, υπακούοντας μόνο στην εντολή της δικτατορίας του «τώρα», του παρόντος.

Σας συμβουλεύω λοιπόν να παρακολουθείτε όλα τα δυνατά ολισθήματα των αρχιτεκτονικών ιδεών. Να τα σπουδάσετε καλά και να τα αναπτύξετε εκ νέου. Εδώ δεν έχω στο νου μου μόνο τις ευρωπαϊκές αρχιτεκτονικές ιδέες, αλλά κυρίως όλες τις εξωτικές, διαφοροποιημένες από το δυτικό πολιτισμό μορφές από την Αφρική, τη Βόρεια και Νότια Αμερική, την Ασία και την Αυστραλία.

Ο Paul Scerbart, επίσης ένα πιστό μέλος της «Γυάλινης Αλυσίδας», διαμόρφωσε μια ασυνήθιστη, ενδιαφέρουσα αντίληψη, που για πρώτη φορά έχει κατονομάσει σε μια μικρή αφήγηση το 1910. Αυτός μνημονεύει το, από ένα βιοχημικό, εξελιγμένο φυτό-οικοδομή, που μπορεί να χειραγωγείτε σε ιδιόμορφα δημιουργήματα-σπίτια. Αυτός αφήνει αυτόν το βιοχημικό, τον Konstantin, λοιπόν στην αφήγηση να λέει: «ανακάλυψα εγώ σπίτια που αναπτύσσονται, φυτά-οικοδομές. Εμείς δε χρειάζεται πια να κτίζουμε με νεκρά υλικά, μπορούμε να κτίζουμε με ζωντανά υλικά! Μ' αυτό τον τρόπο, επειδή ο άνθρωπος κυριαρχεί στη φύση, κατάφερε αυτός κάτι σαν μια «αρχιτεκτονική γένεση».

Ο Finsterlin επίσης, παραδέχεται αυτά τα συνδυαστικά νήματα των νέων εξαρτήσεων που ανακαλύφθηκαν ανάμεσα στη φύση και τον άνθρωπο.

Το Ατέλειωτο Σπίτι

F. Kiesler, Ατέλειωτο σπίτι, μοντέλο, Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης Νέα Υόρκη, 1959

Το μοντέλο και τα σχέδια του Ατέλειωτου Σπιτιού υποδηλώνουν μια πρωτο-αρχιτεκτονική γλυπτική καθώς και μια πλαστική αρχιτεκτονική. Αν και το σχέδιο δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, ο Kiesler έγραφε εκτεταμένα, για τα σχέδια του γι' αυτή την κατασκευή. Οι περιγραφές του για τα υλικά του Ατέλειωτου Σπιτιού μας δίνουν μια ιδέα για την υφή που θα είχε. Το εξωτερικό θα ήταν από ενισχυμένο σκυρόδεμα σε συρμάτινο πλέγμα, τα παράθυρα με ακανόνιστα σχήματα ανοιγμάτων, σκεπασμένα με πλαστικό διαμορφωμένο κατά ένα μέρος διαφανές, ένα μέρος αδιαφανές. Γούρνες για μπάνιο θα ήταν διασκορπισμένες παντού αντικαθιστώντας τις συνηθισμένες μπανιέρες. Το δάπεδο θα είχε διάφορες υφές – όπως χαλίγια, άμμο, αulάκια με νερό, γρασίδι, σανίδες, θερμαινόμενα κεραμικά πλακάκια, - έτσι ώστε μια αίσθηση αφής θα ήταν συνεχώς σε διέγερση. Μέρος του εσωτερικού θα ήταν χρωματισμένο με τοιχογραφίες και γλυπτά. Επιπλέον η σχεδιασμένη διάταξη φωτισμού θα βασιζόταν σε πρισματικά χρώματα από ένα χρωματικό ρολόι για να κάνει τον ένοικο γνώστη της συνέχειας του χρόνου. Και πάλι το Ατέλειωτο Σπίτι θα ήταν ένα απόλυτο έργο τέχνης. Αν θα μπορούσε να λειτουργήσει στην πράξη, παραμένει υπό αμφισβήτηση, αλλά αρχιτέκτονες όπως ο Philip Johnson έσπευσαν να εκτιμήσουν την ιδέα σαν «μια νέα μορφή τέχνης της αξεπέραστης φύσης».

Το Ατέλειωτο Σπίτι απ' την άποψη και της λειτουργίας και του σχήματος θα συγγένευε προς το ανθρώπινο σώμα. Η υγεία και η άνεση των κατοίκων αποτελούσαν βασικούς προβληματισμούς, καθώς ήταν ένα περιβάλλον αντιληπτικά και βιωματικά πλούσιο που ο Kiesler αισθανόταν ότι θα ήταν πνευματικά και φυσικά αυξανόμενο. Σαφώς η δομή ήταν ανθρωποκεντρική και η μεταφορά από το ανθρώπινο σώμα υπονοούνταν στον αισθαντικό, οργανικό, μητρικό χαρακτήρα (που ο Kiesler τη σύγκρινε με το γυναικείο σώμα).*

Φαίνεται στην πραγματικότητα ότι ο Kiesler πειραματιζόταν και σχεδίαζε αρχιτεκτονική με το σώμα του. Παρατηρήθηκε να κάνει σχέδια στο χώρο με το σώμα του ακολουθώντας τις γραμμές της φανταστικής κατασκευής.

Οι δράσεις του Kiesler ρέουν μέσα και έξω η μια από την άλλη με ένα ενοποιημένο τρόπο, περικλειόμενες από την συνέχεια του ατέλειωτου.

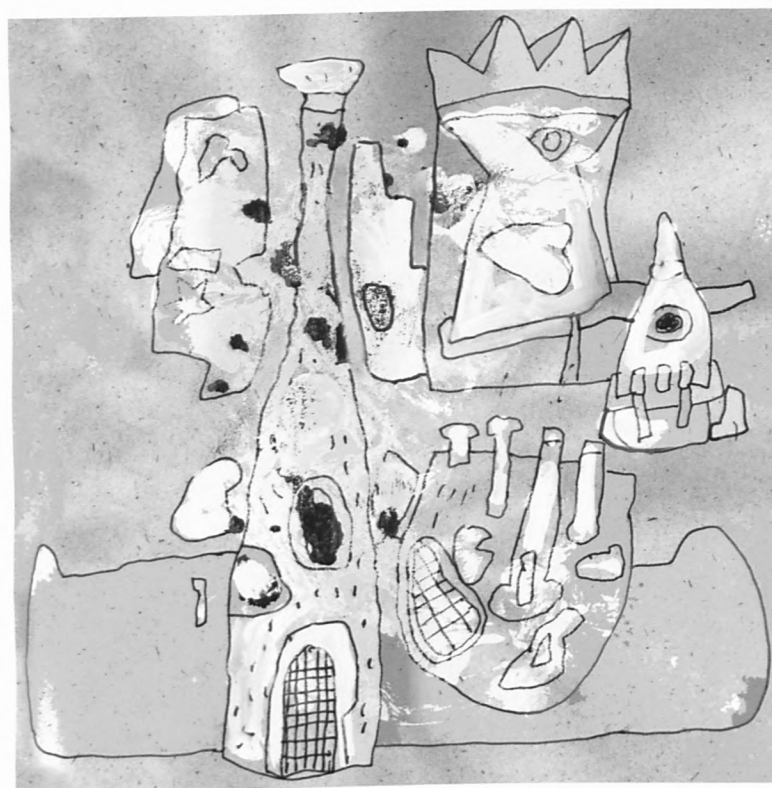
* Από τον κατάλογο της έκθεσης για τον Frederick Kiesler στο Μουσείο Αμερικανικής Τέχνης Whitney στη Ν. Υόρκη «Environmental Artist» από την Lisa Phillips

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

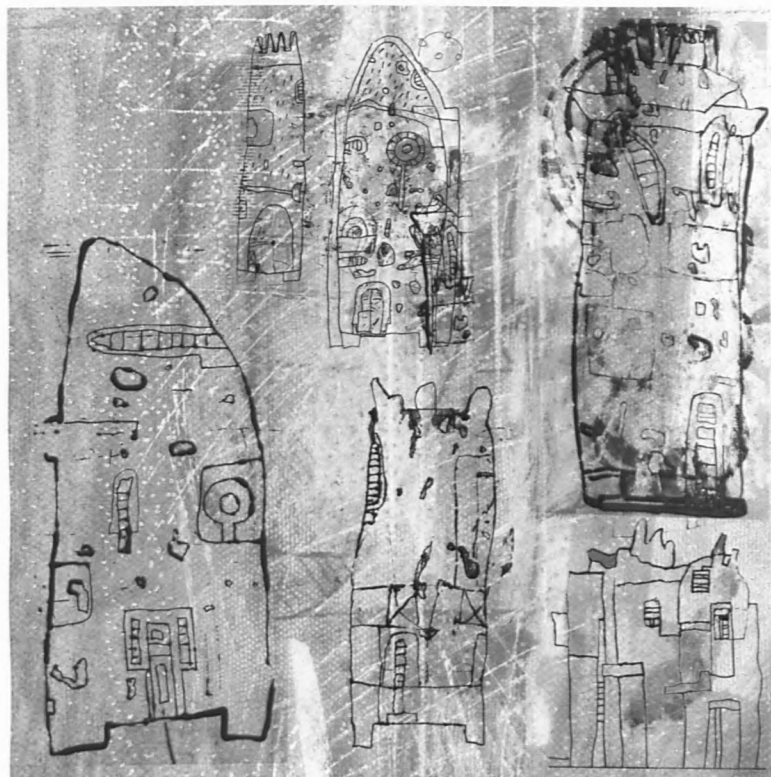
Το σπίτι της Βεργίνας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

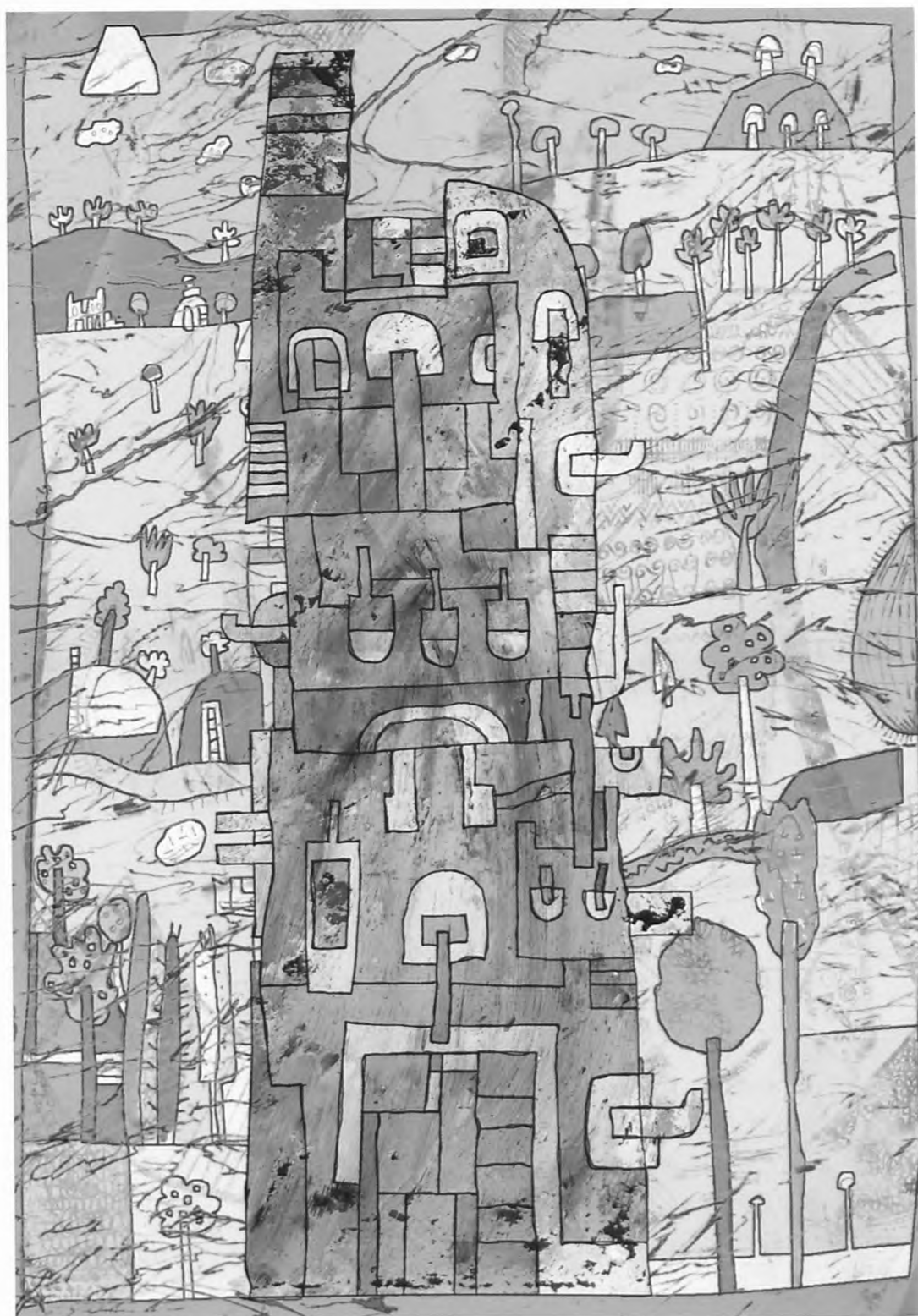
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

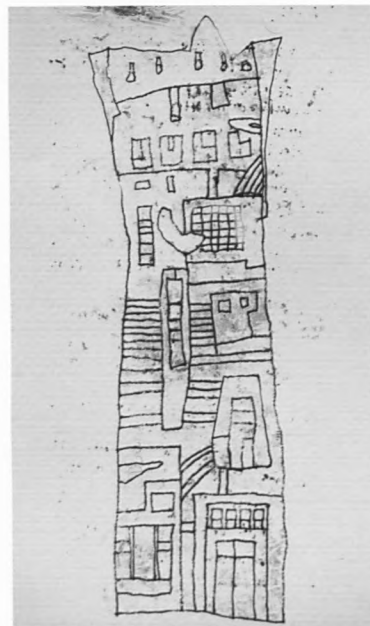
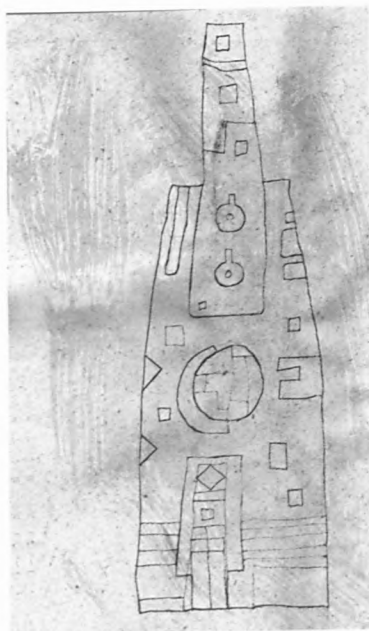
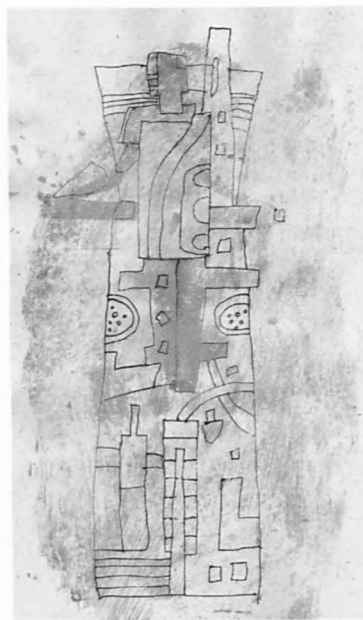
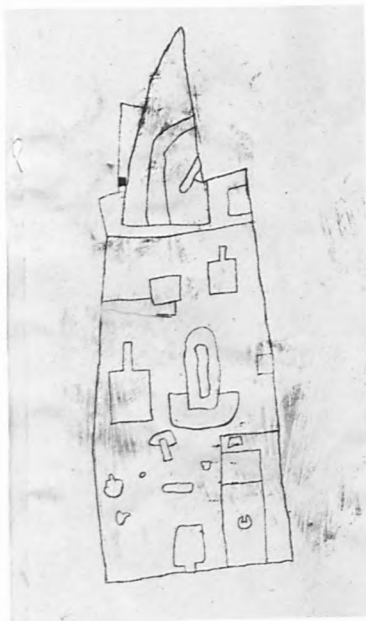
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Το Σπίτι της Τοσκάνης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

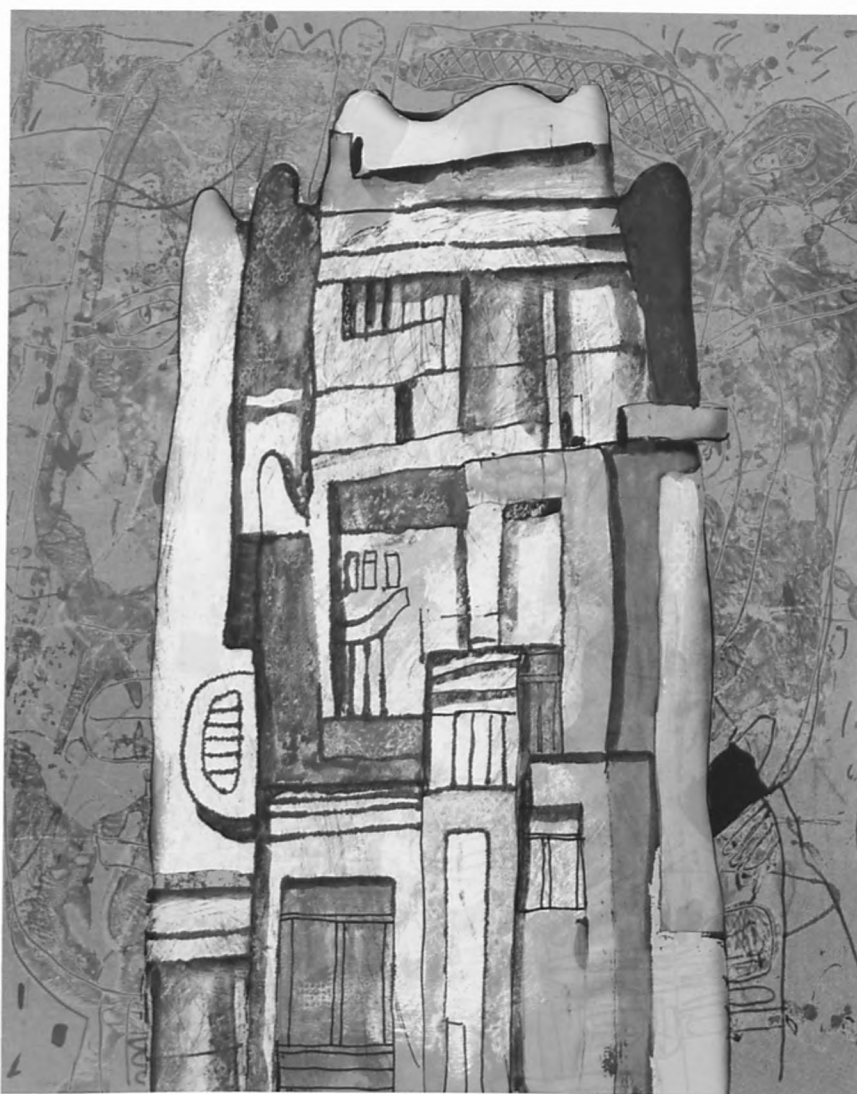
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

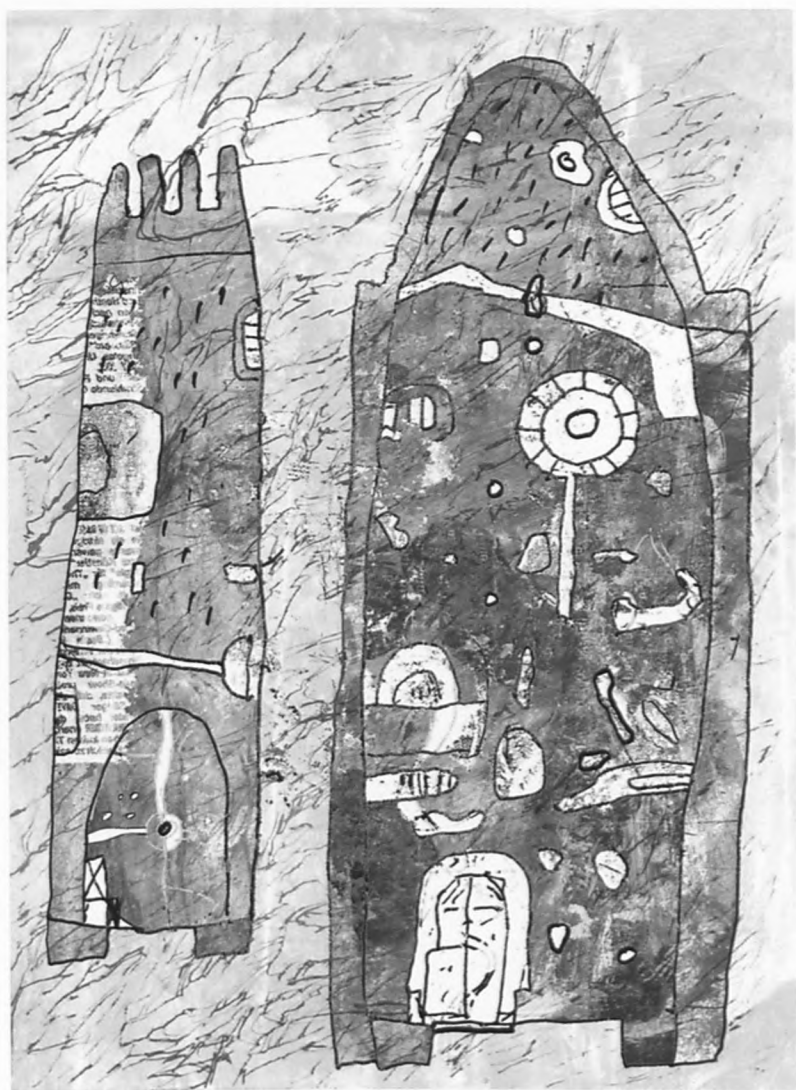
Το Σπίτι των Αγγέλων
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

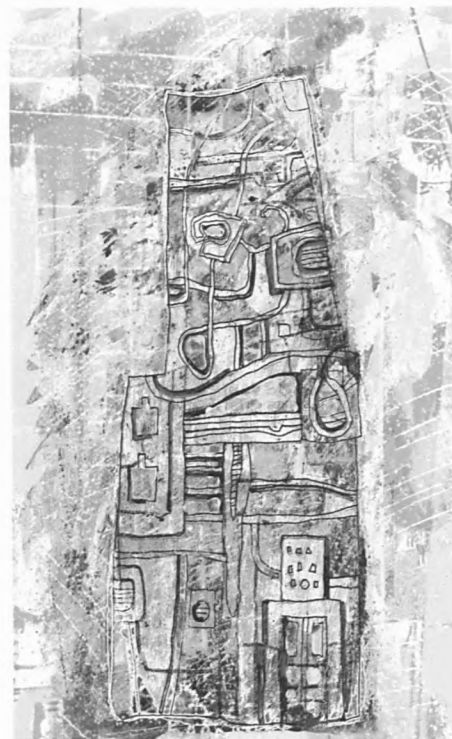
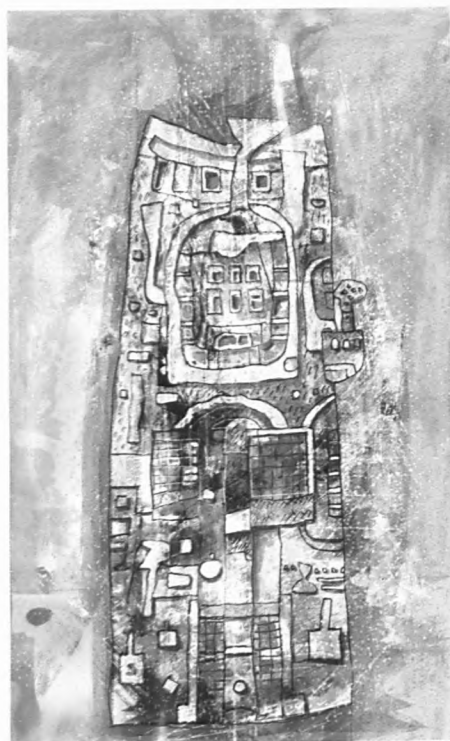
Σπίτι για ένα Βασιλιά
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 130 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

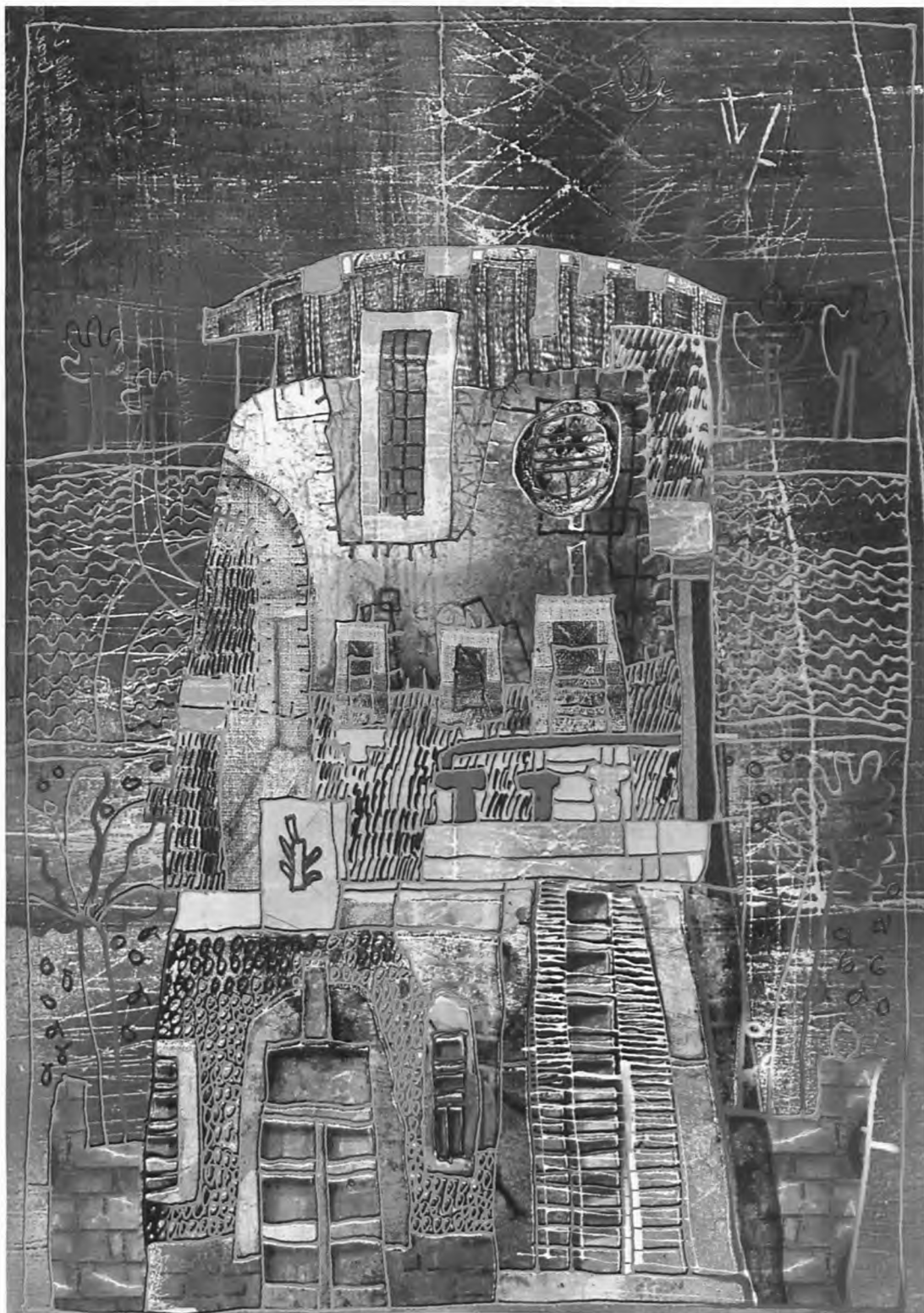
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

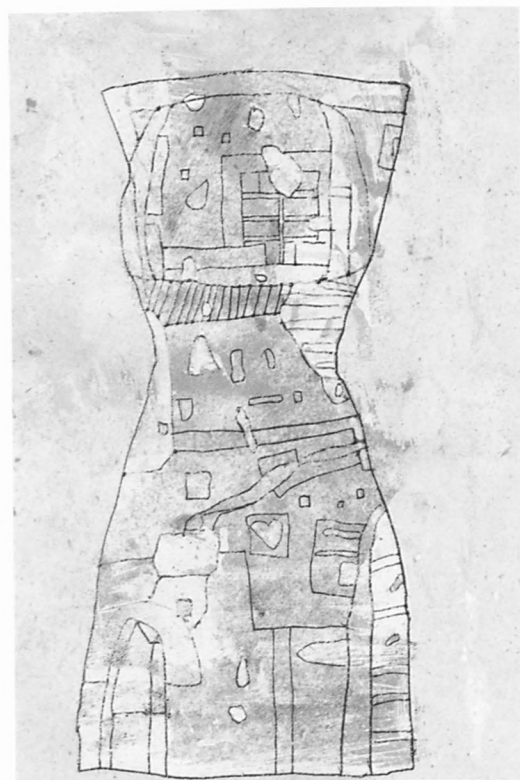
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Το Σπίτι του Μότσαρτ
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

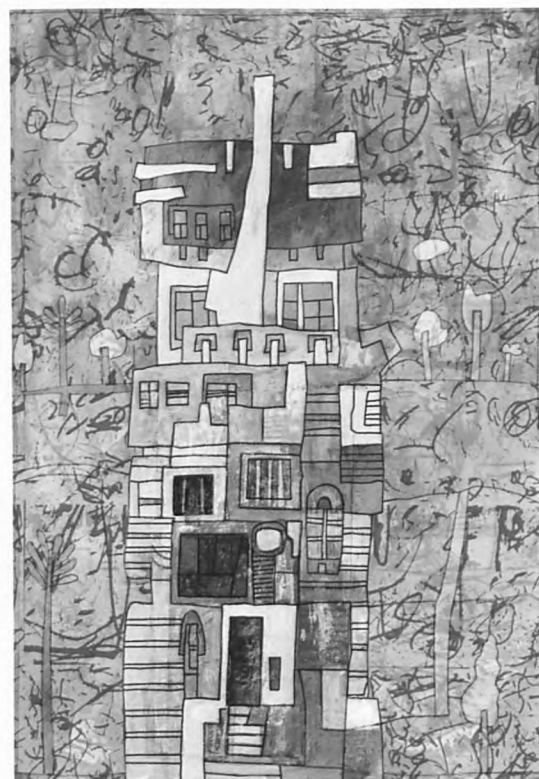
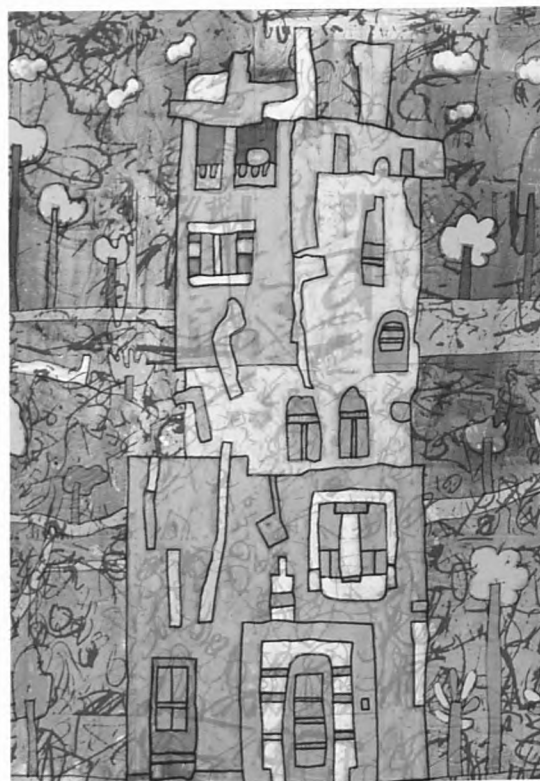
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

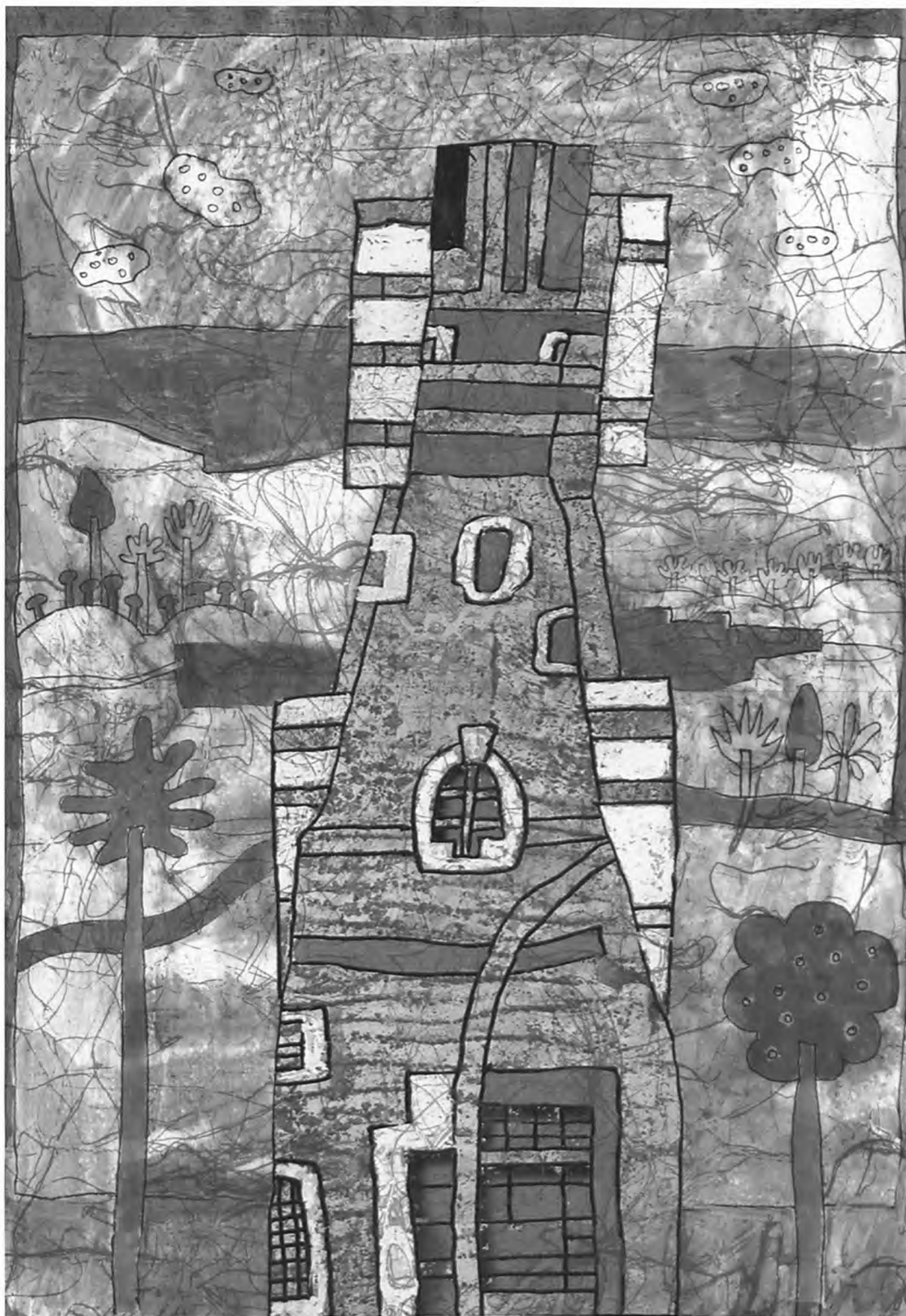
Το Σπίτι της Θάλασσας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

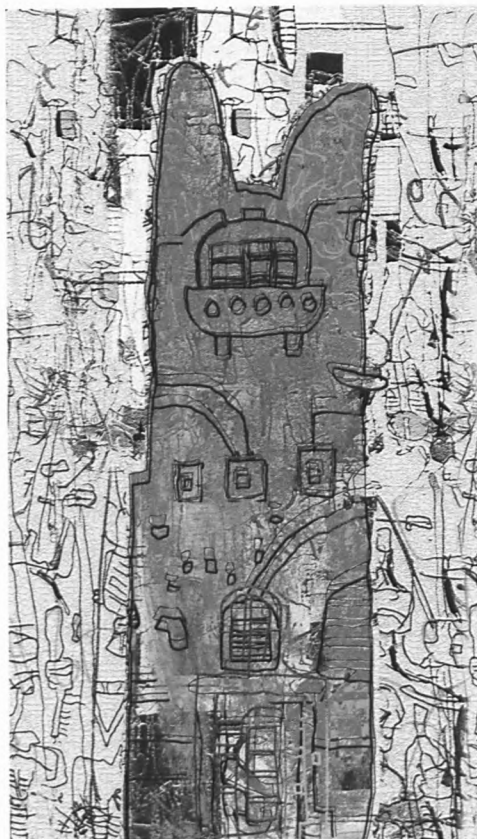
Πύργος για τον Max Ernst, Πύργος για τον Magritte
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 60 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

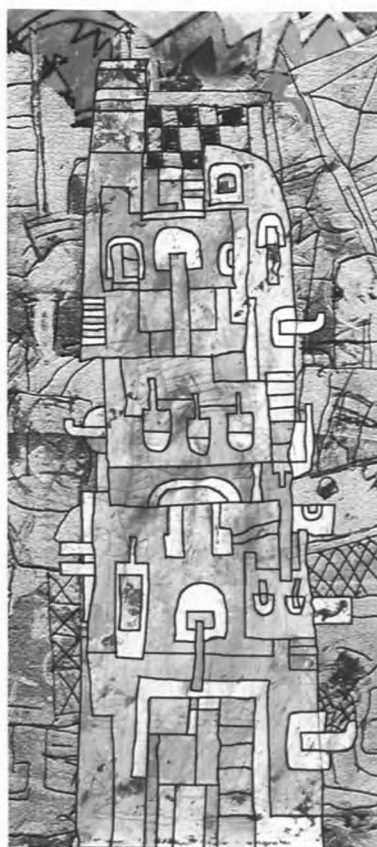
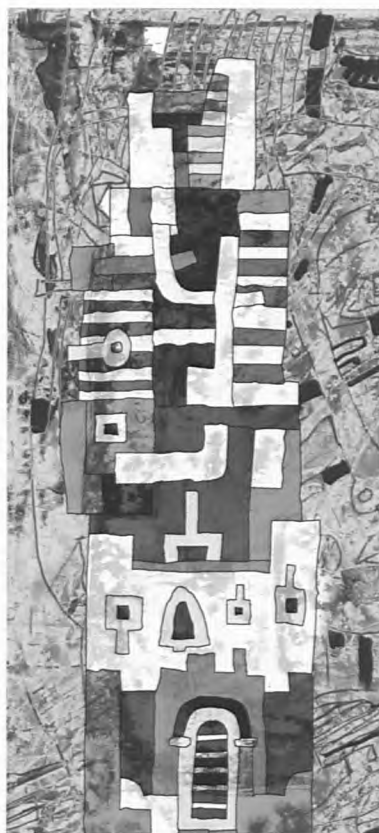
Πύργος για τον Picasso
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

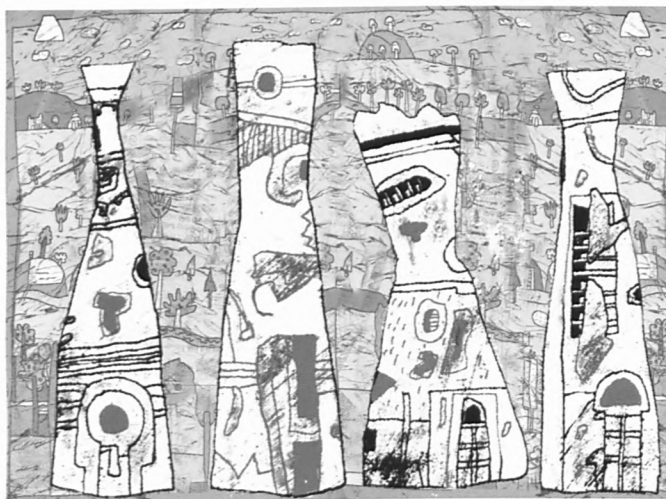
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

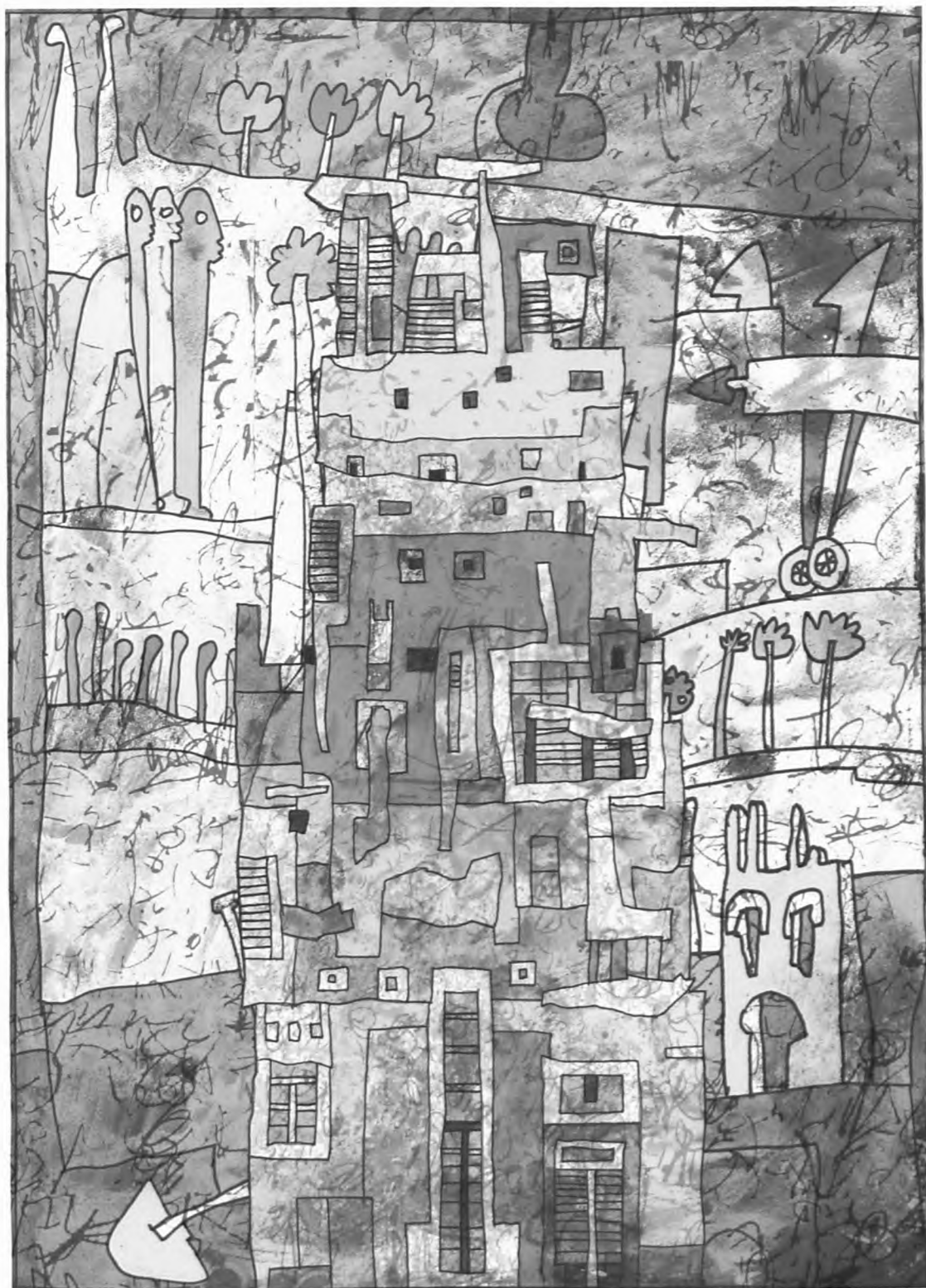
Πύργοι της Πόλης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 90 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

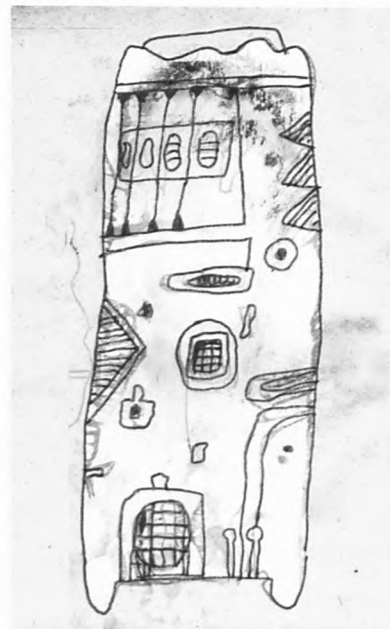
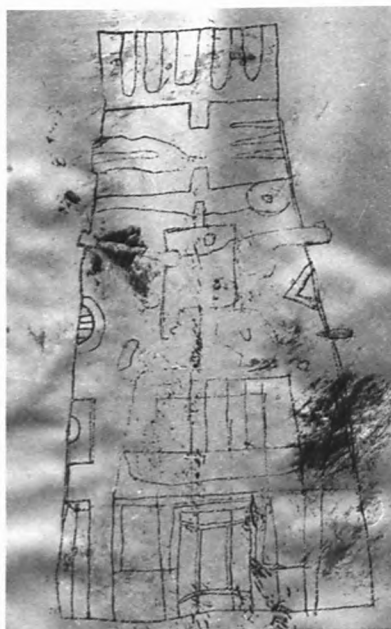
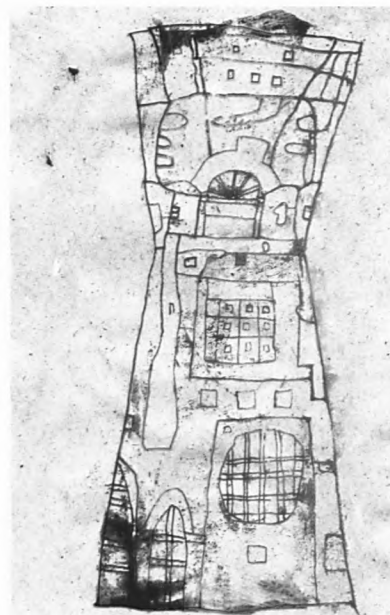
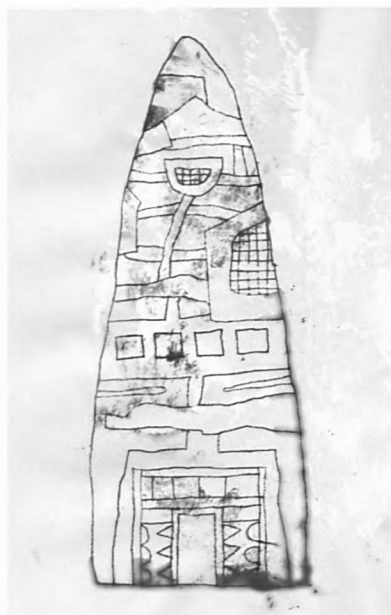
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

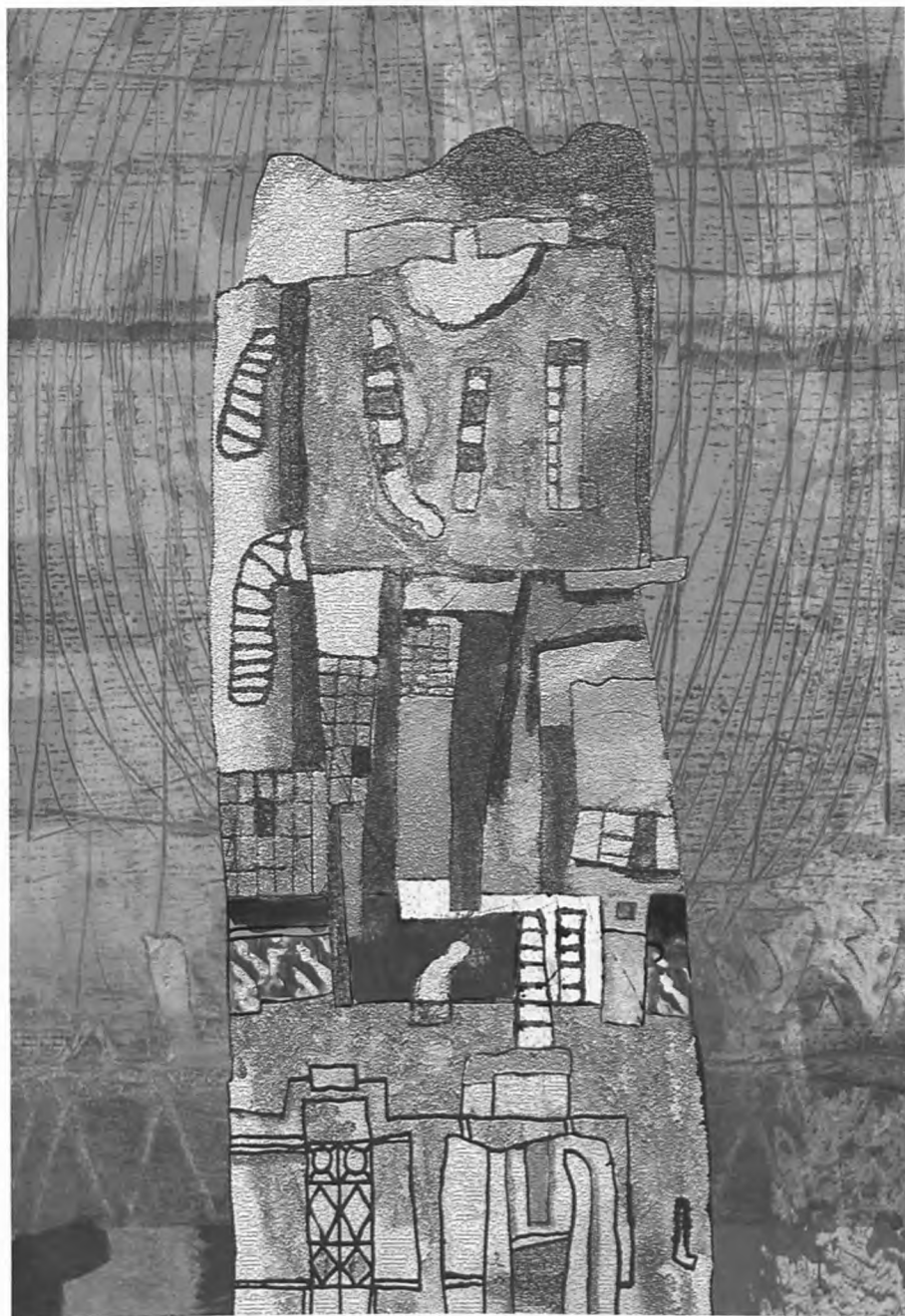
Το Ευτυχισμένο Σπίτι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

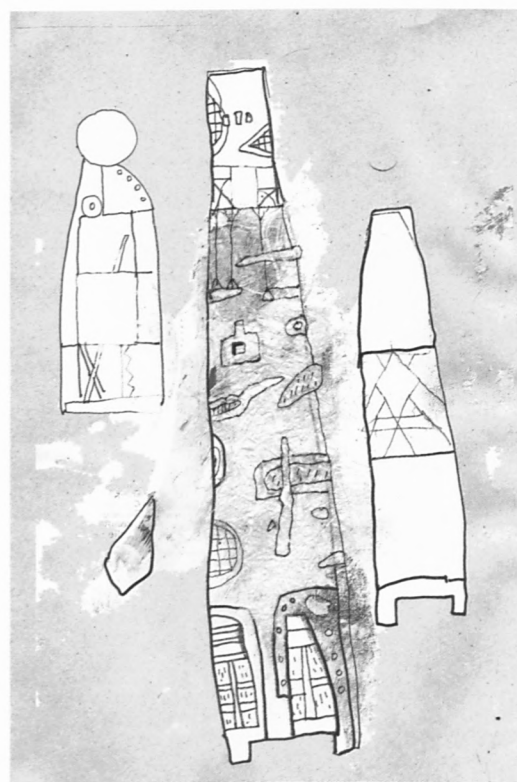
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπίτι για έναν Επίσκοπο
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

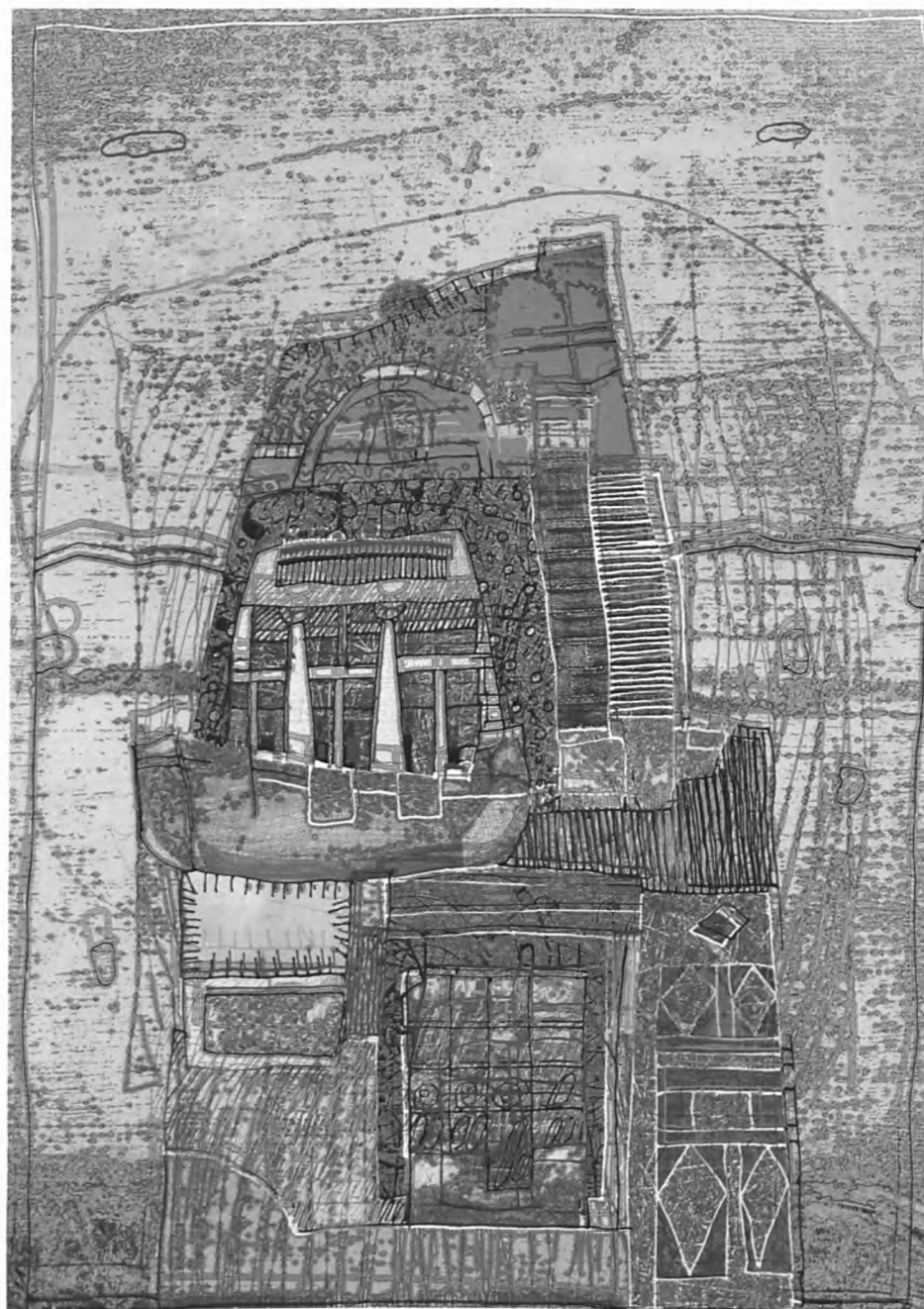
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

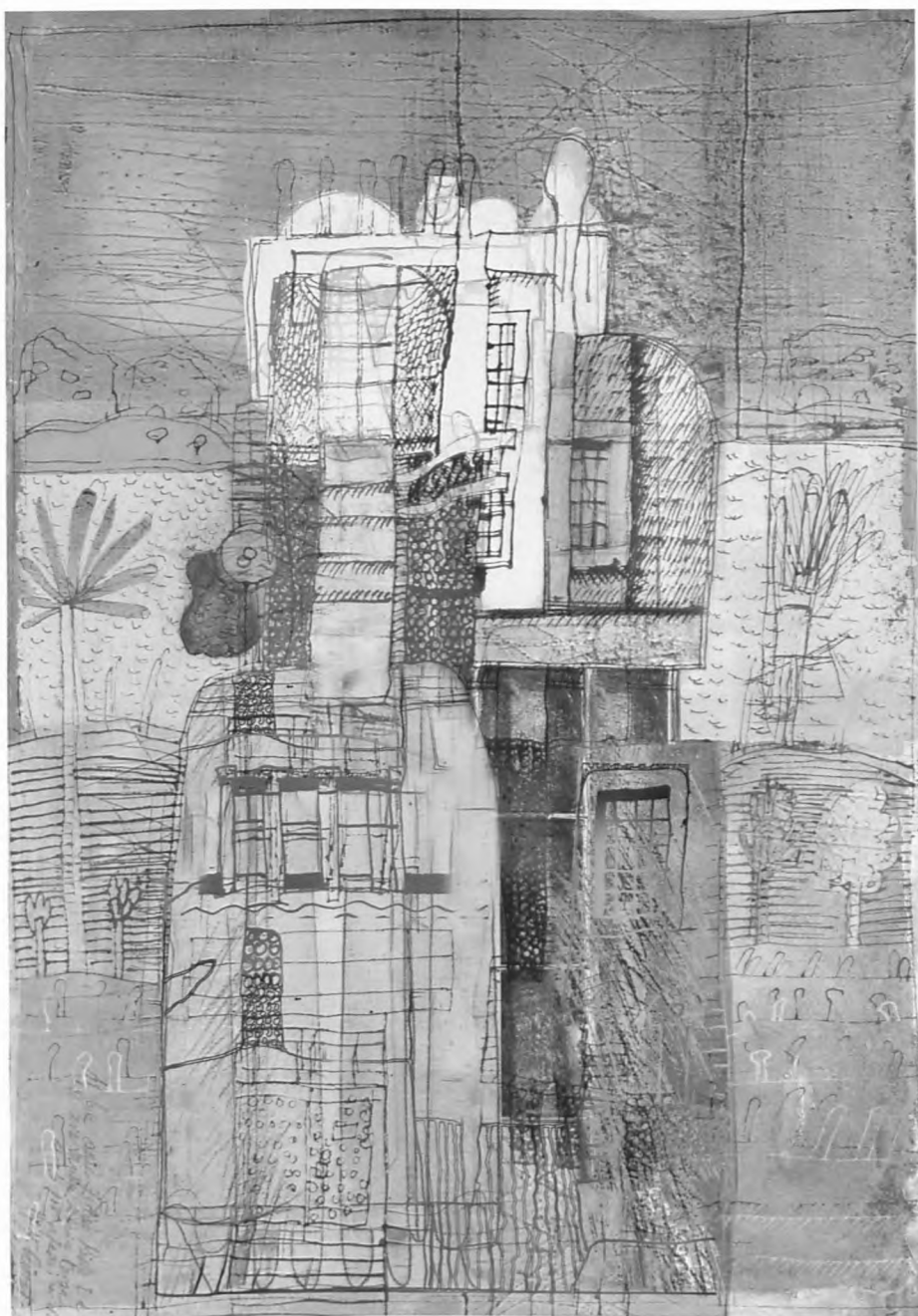
Ο Πύργος της Άνοιξης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

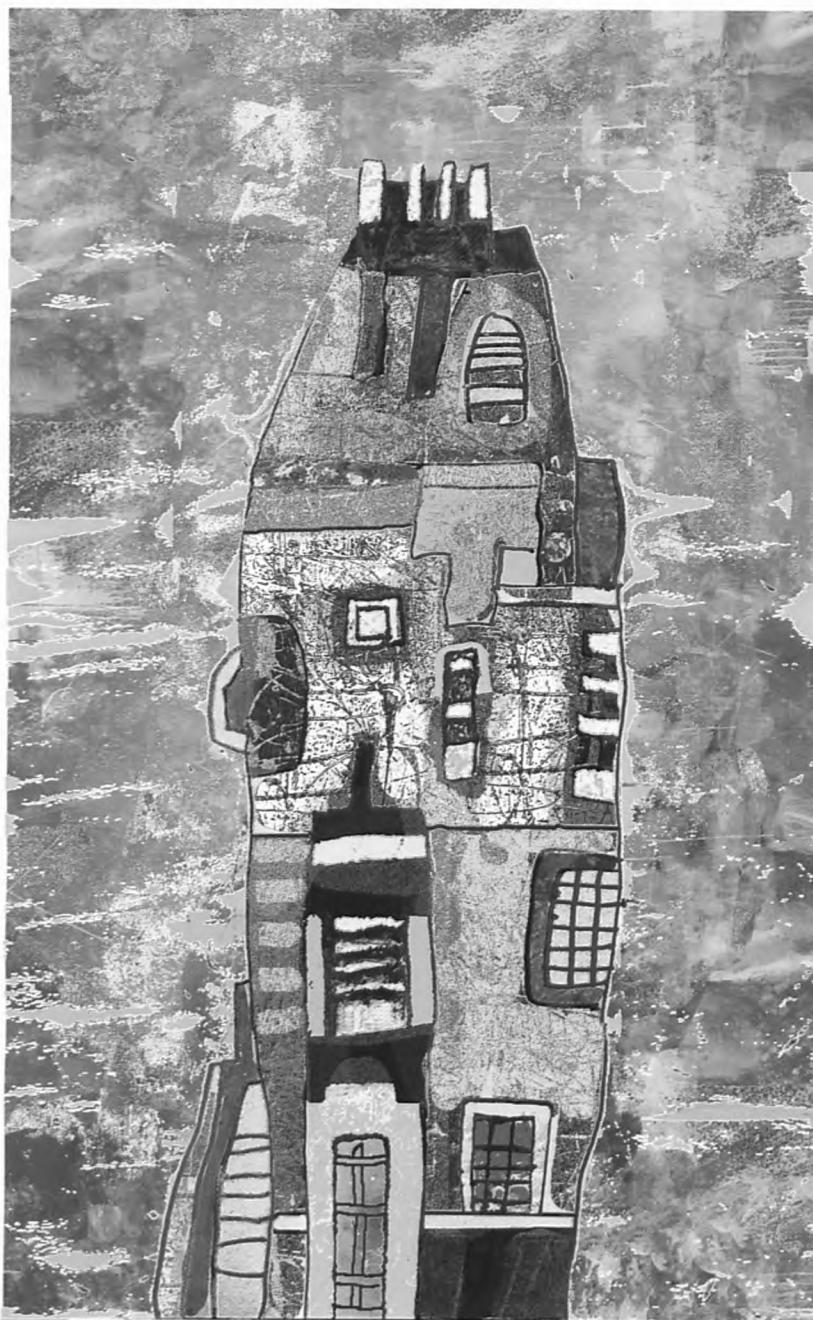
Σπίτι για τον Ernest Hemmingway
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

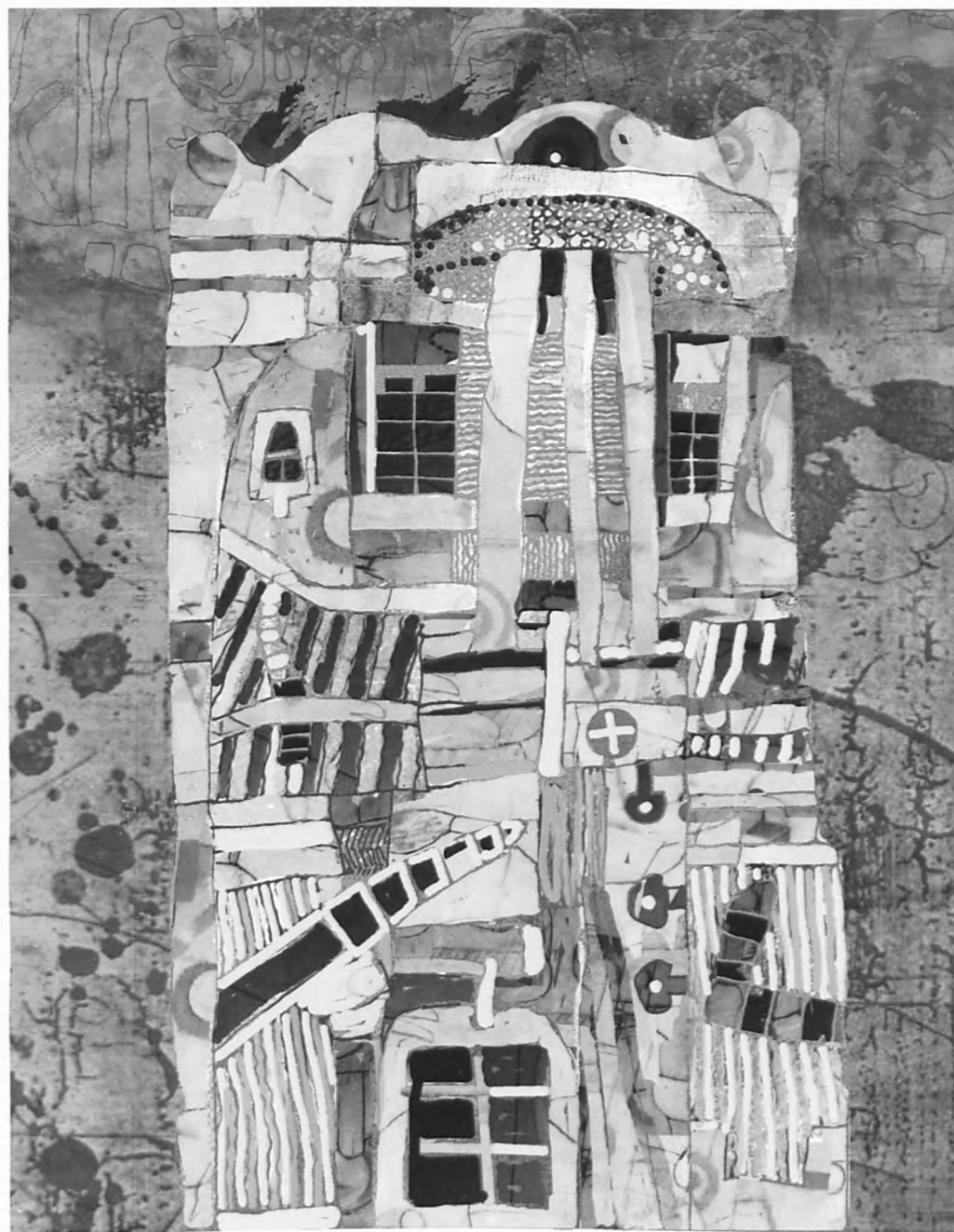
Σπίτι για τον Allen Ginsberg
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

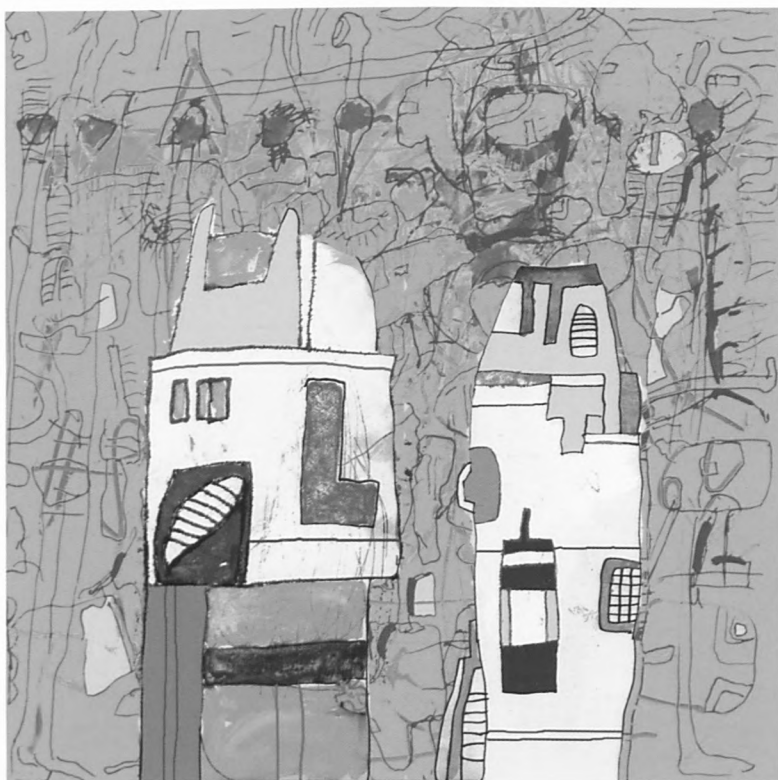
Πύργος για έναν Άντρα
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 100 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

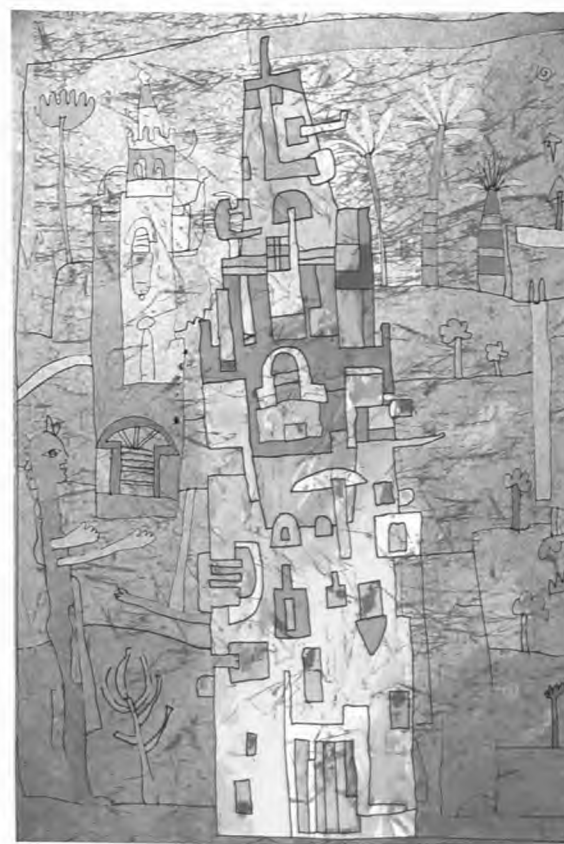
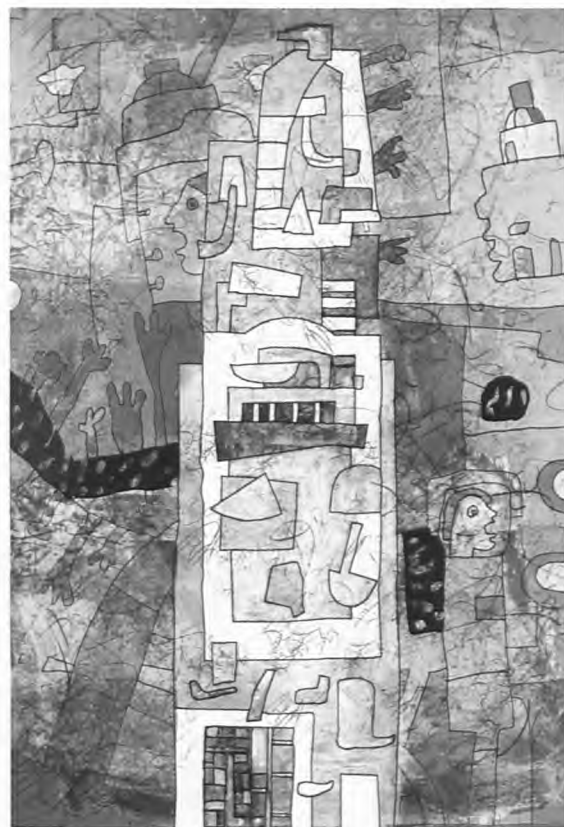
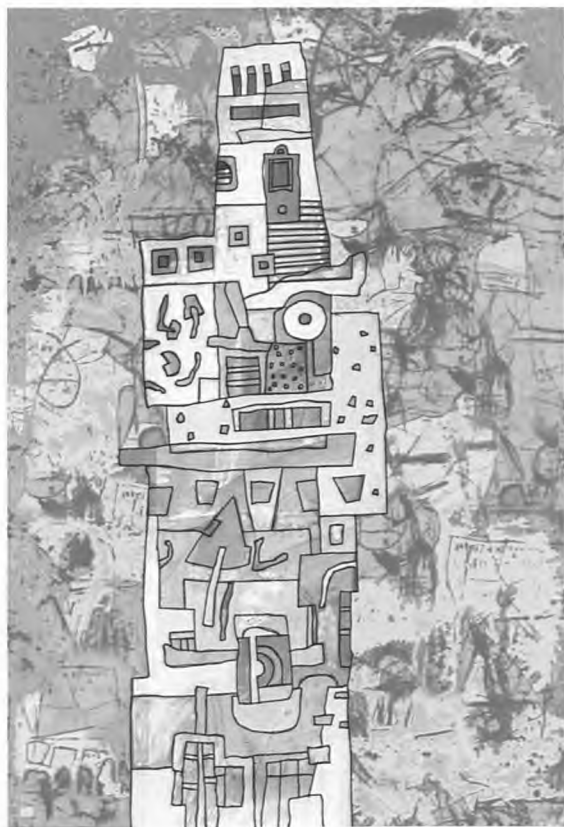
Σπίτι της Κίνας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 125 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

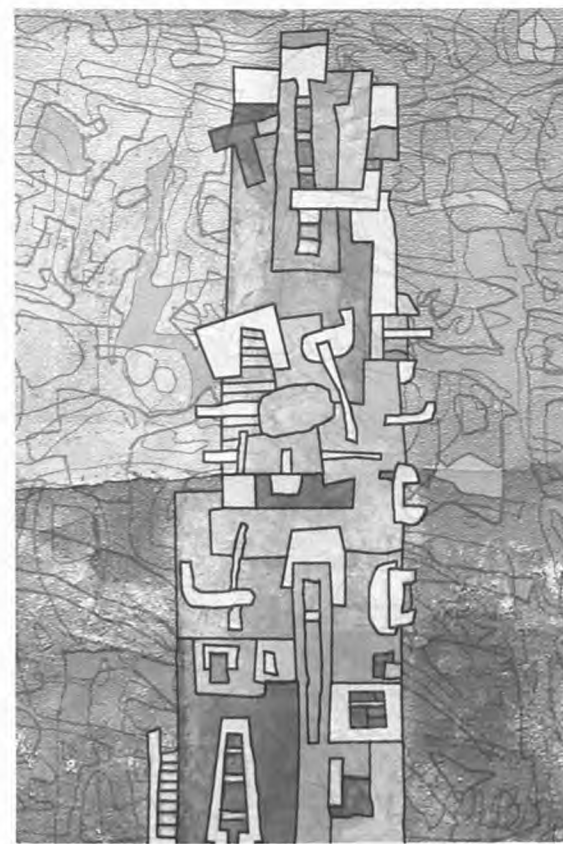
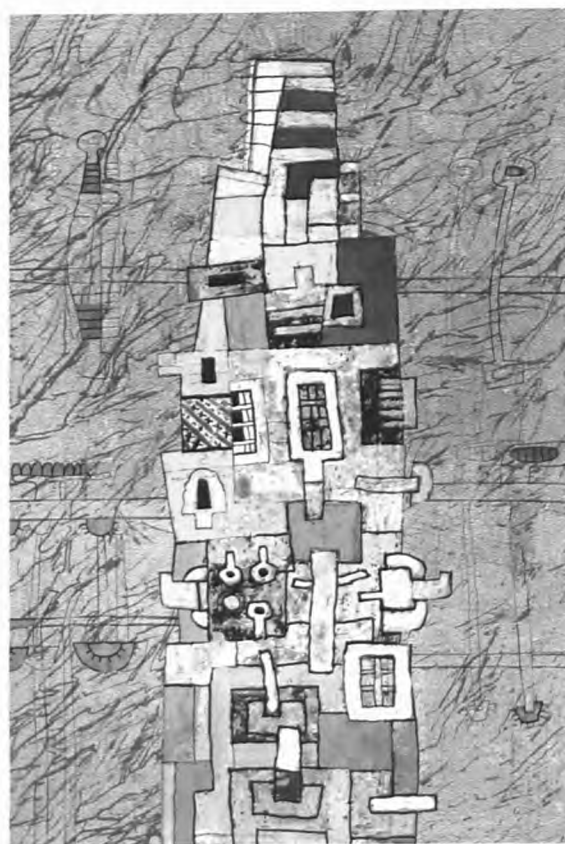
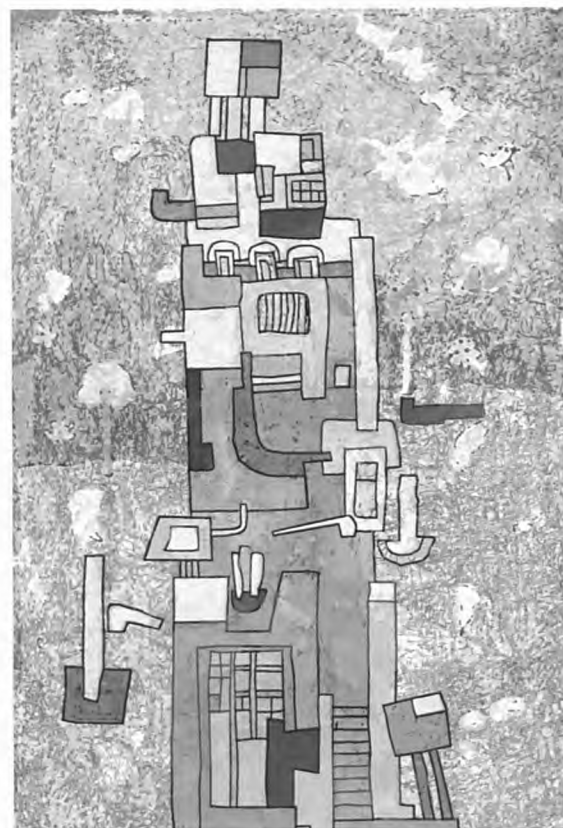
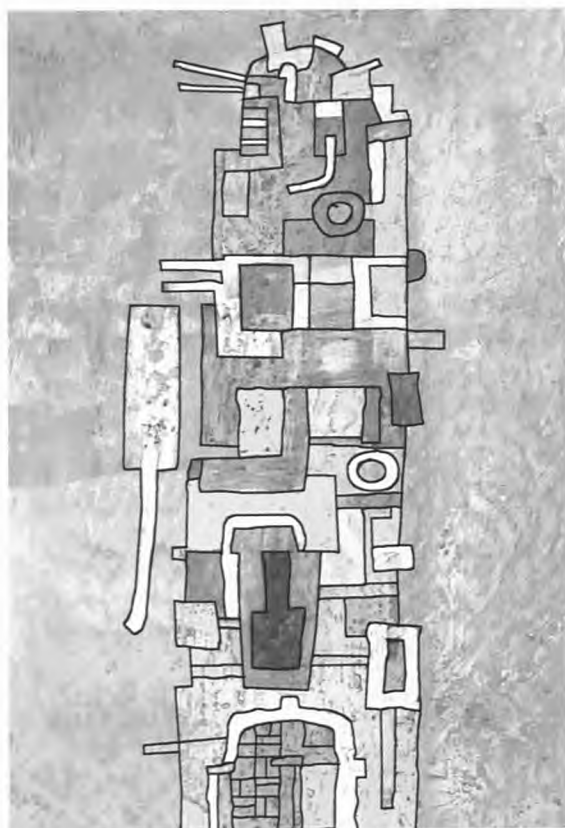
Πύργοι για τους Κοσμά και Δαμιανό
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 145 x 145 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

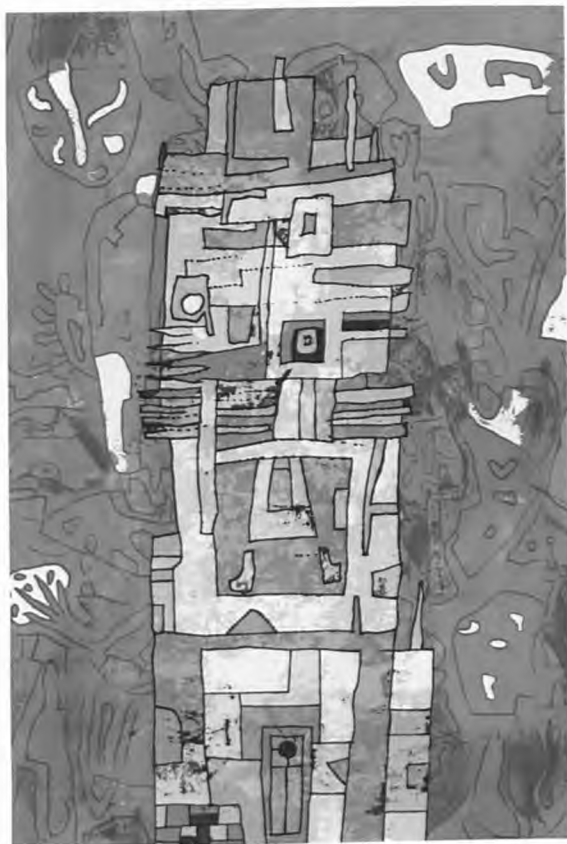
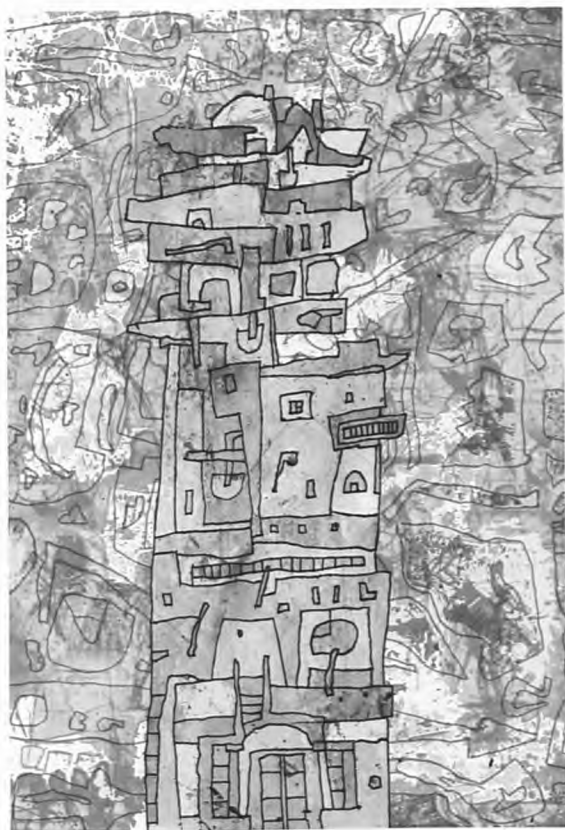
Πύργοι της Πόλης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

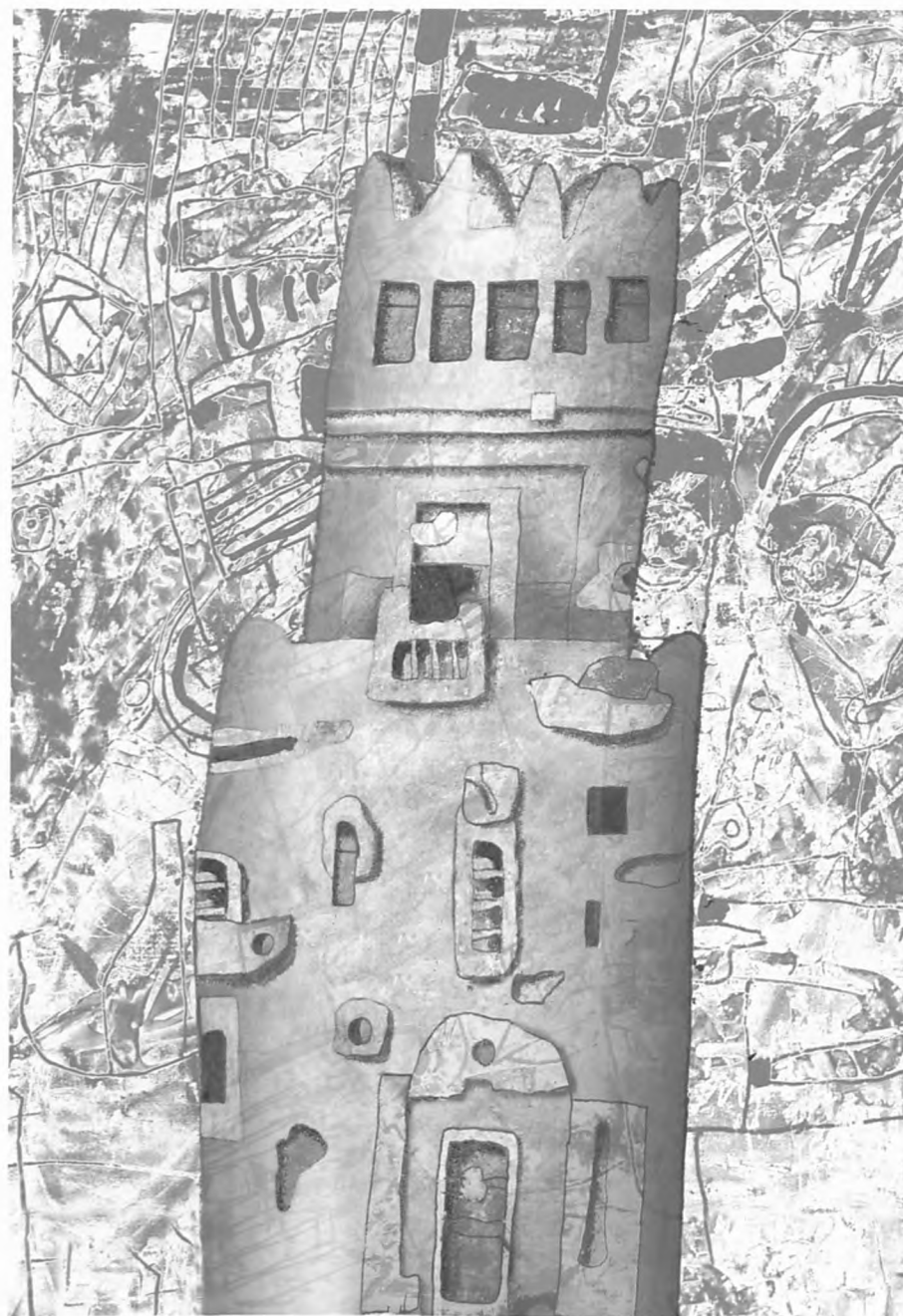
Πύργοι της Πόλης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργοι της Πόλης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

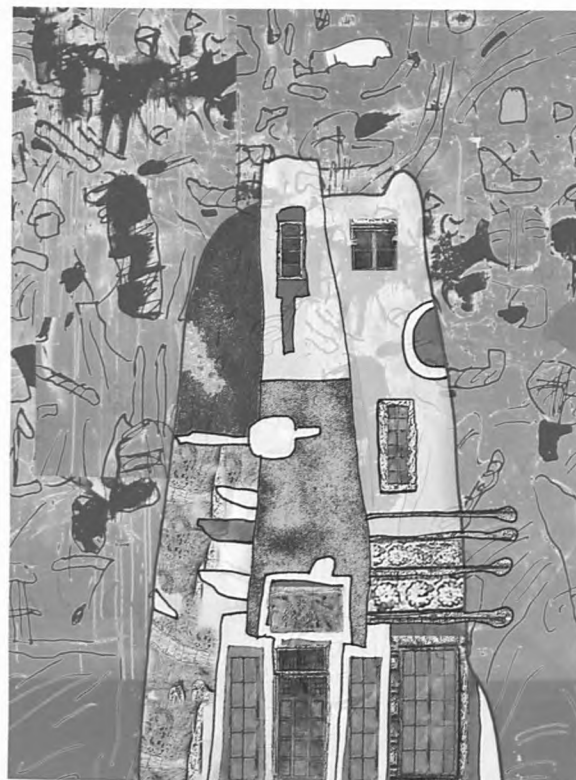
Το Σπίτι του Κύκλωπα
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

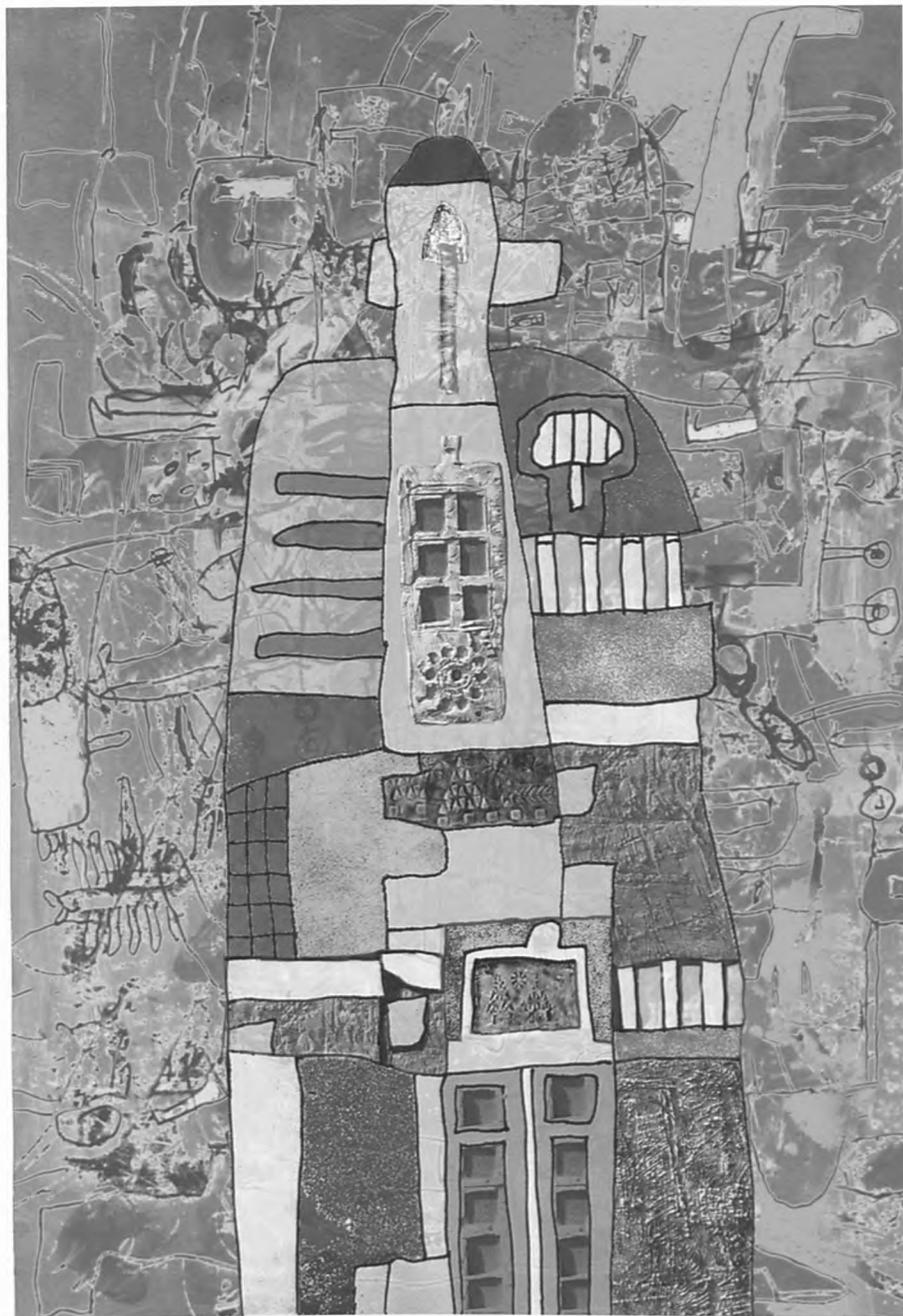
Το Σπίτι του Δελφινιού
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 130 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

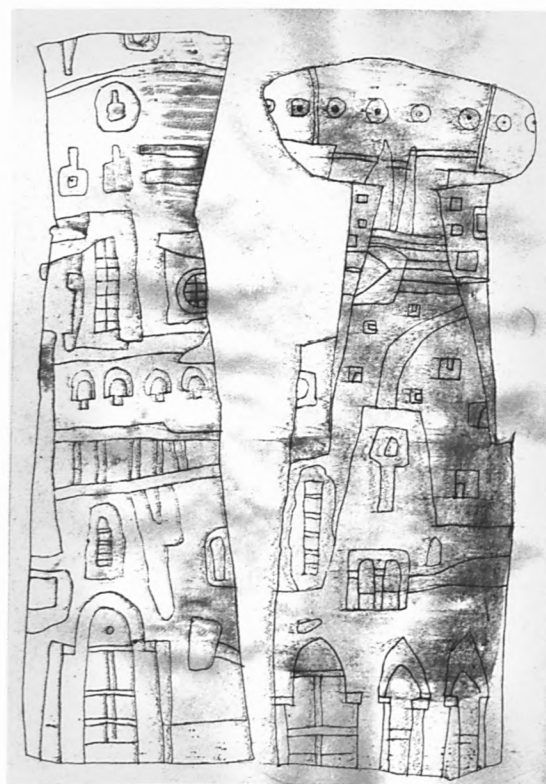
Το Σπίτι των Πουλιών, Το Σπίτι της Ελευθερίας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

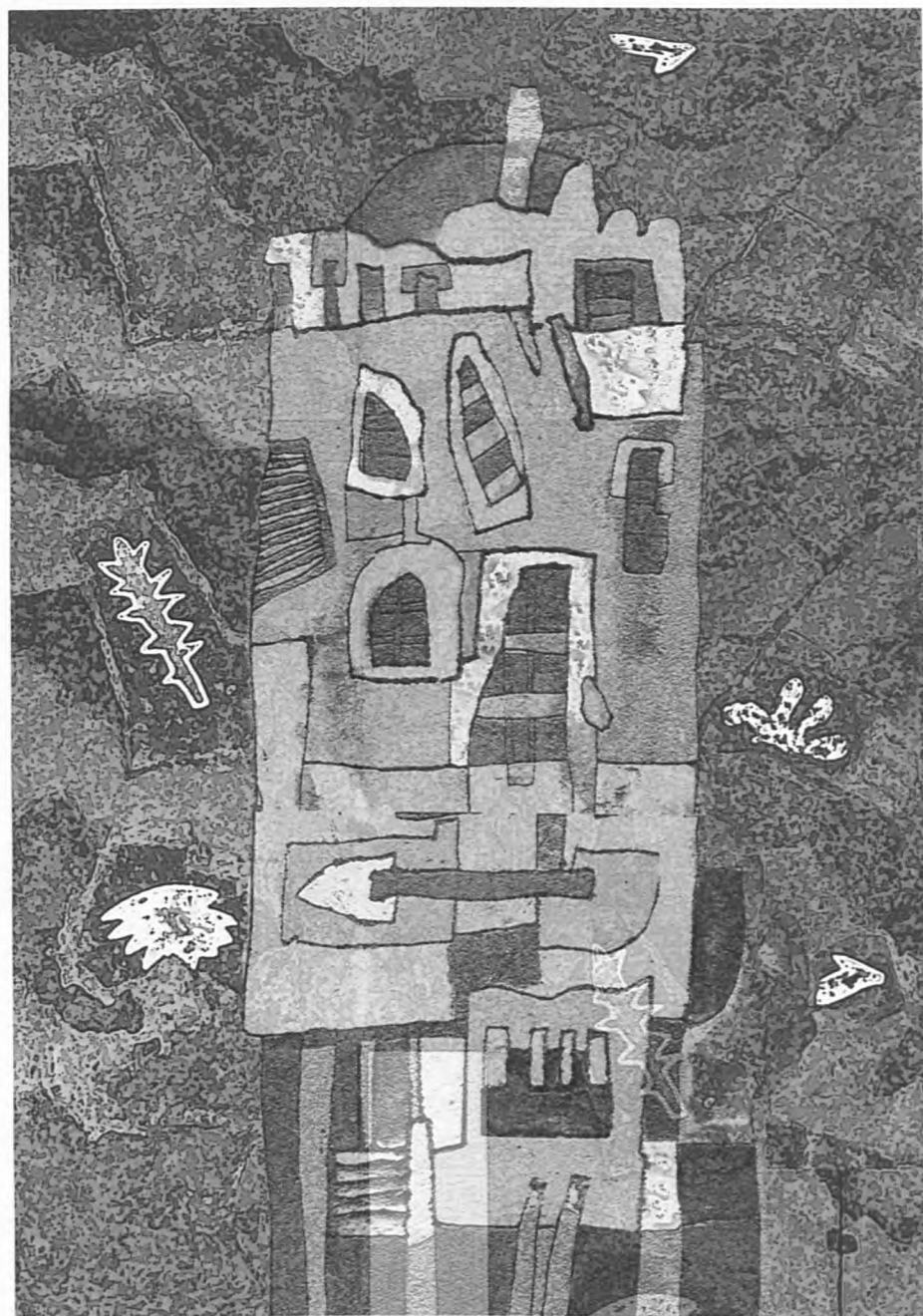
Το Σπίτι της Σιωπής
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

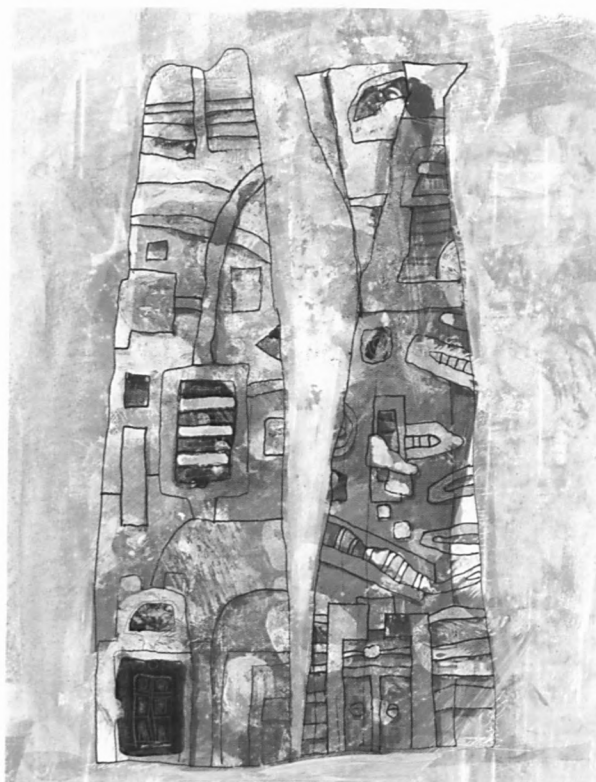
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπίτι για τον Richard Gere
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

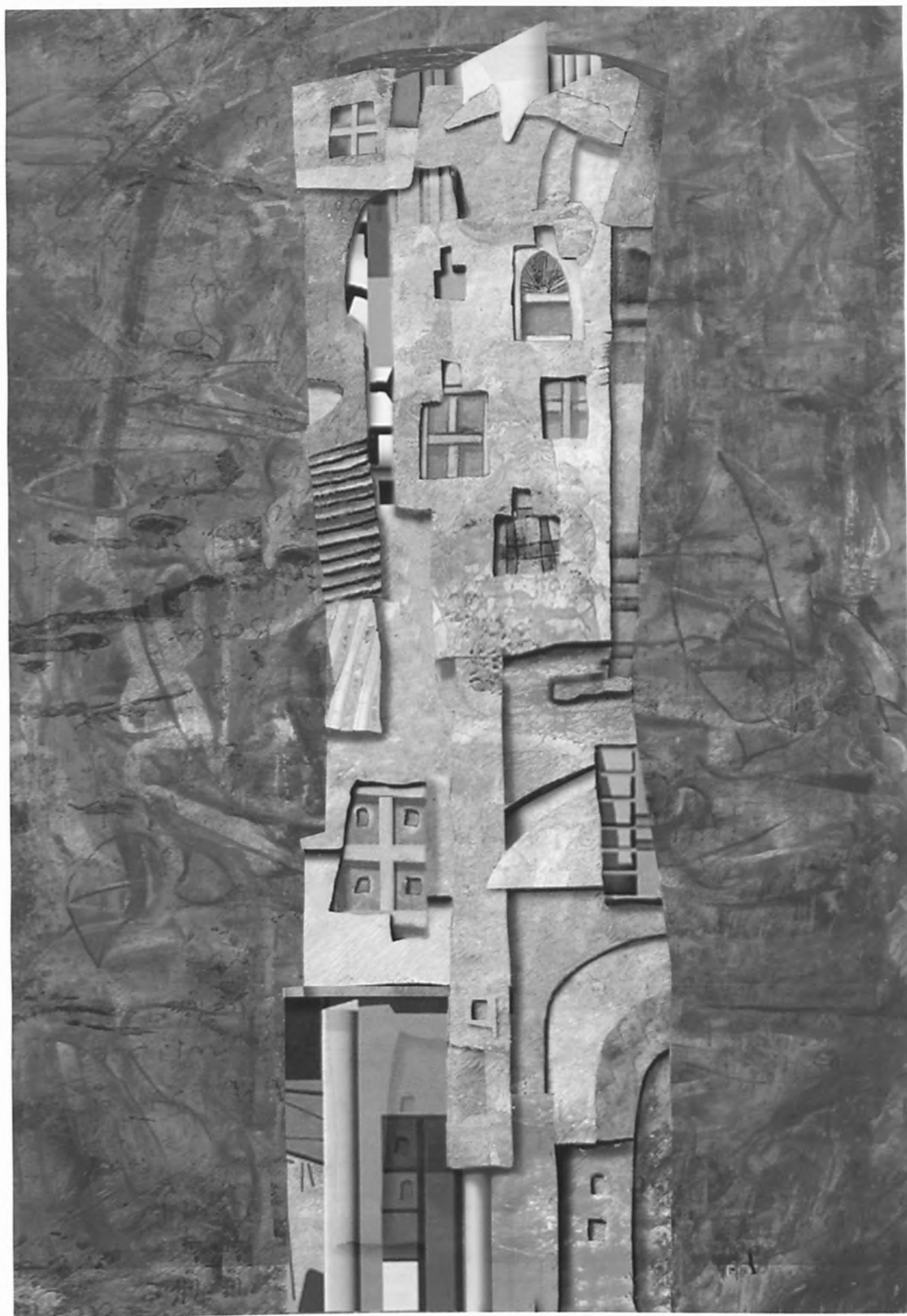
Αφρικάνικο Σπίτι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 130 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργος για τον Μίκη Θεοδωράκη
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

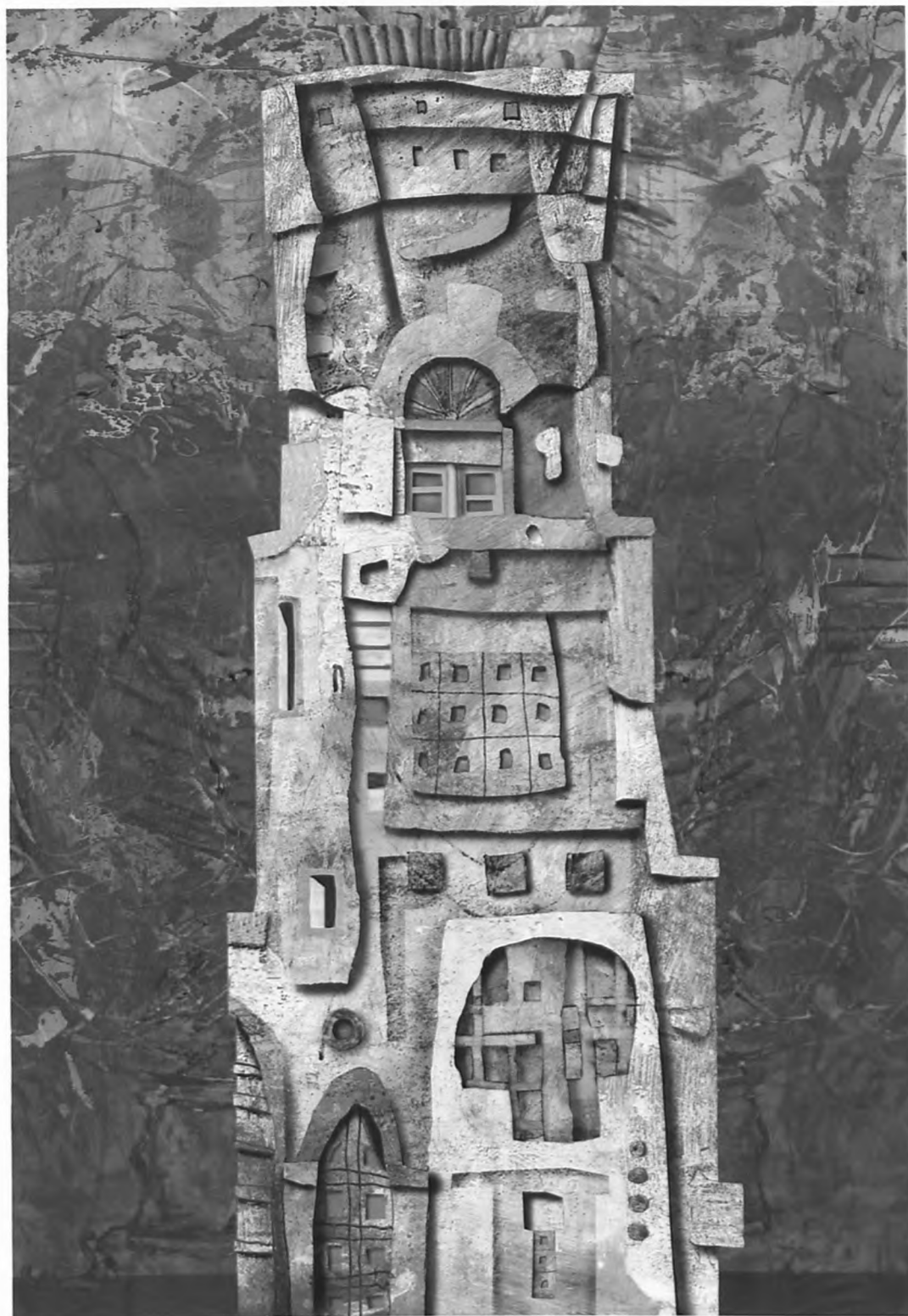
Πύργος για τον Οδυσσέα Ελύτη
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργος της Αγάπης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

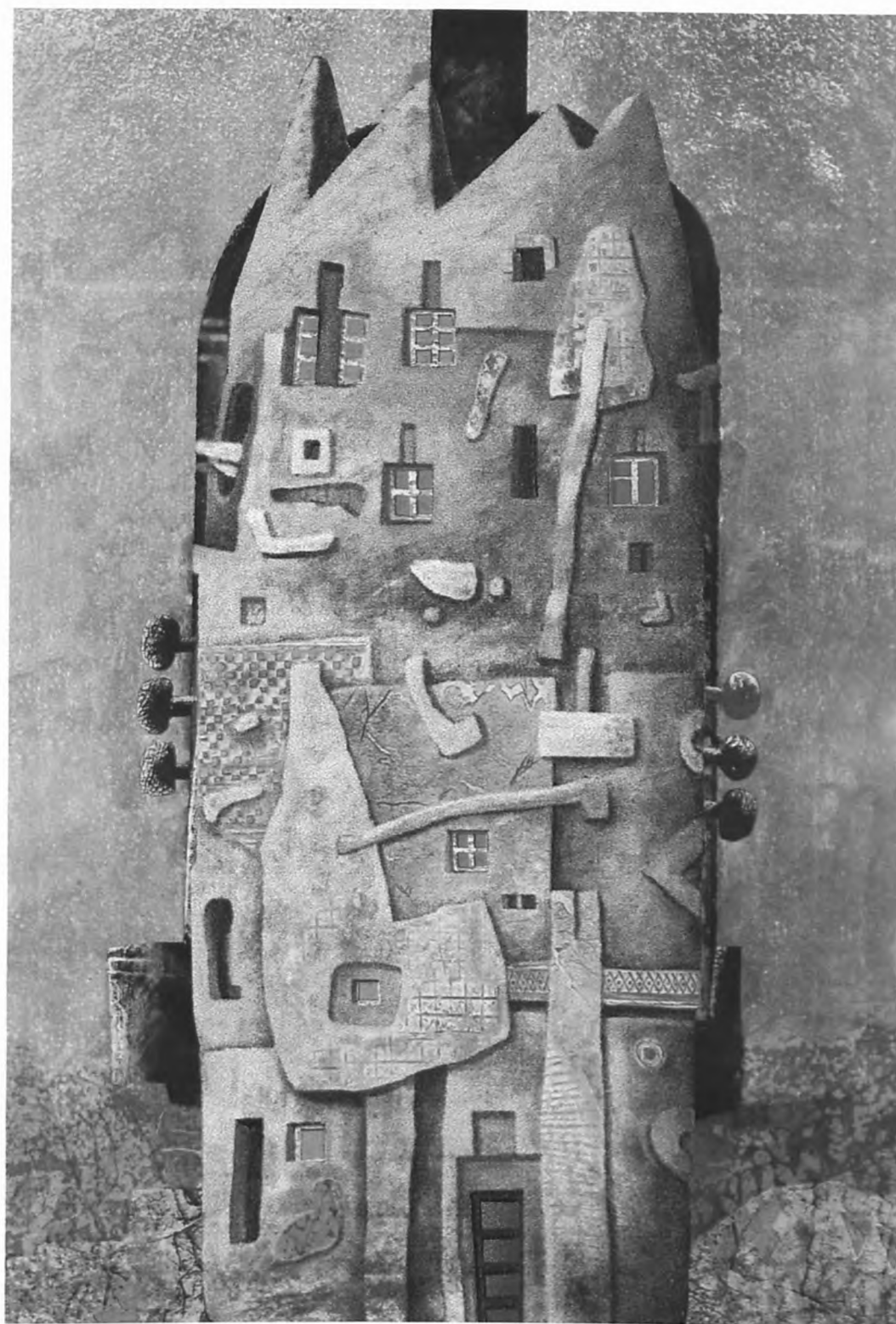
Πύργος των Ονείρων
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

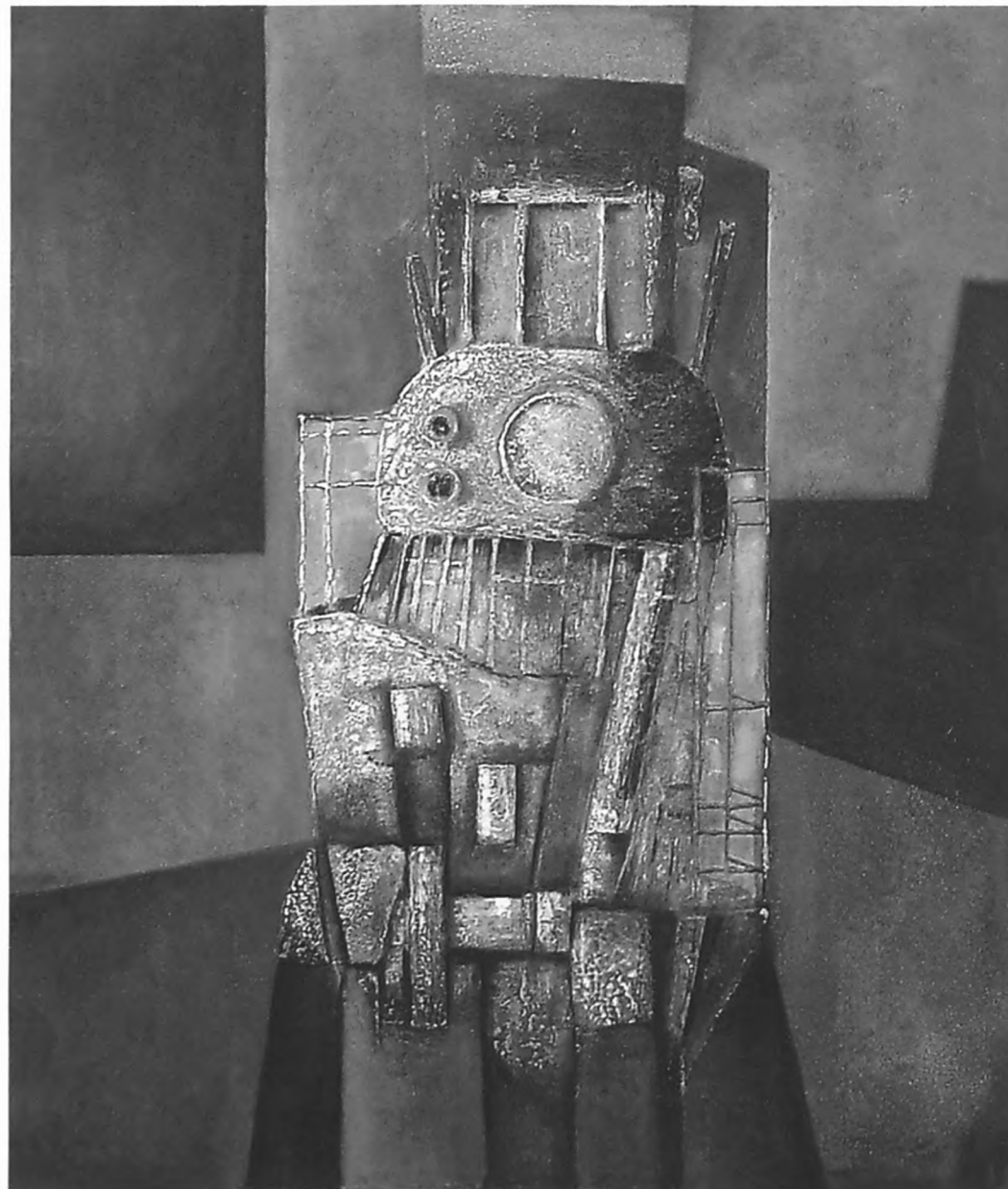
Πύργος για τον El Greco
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

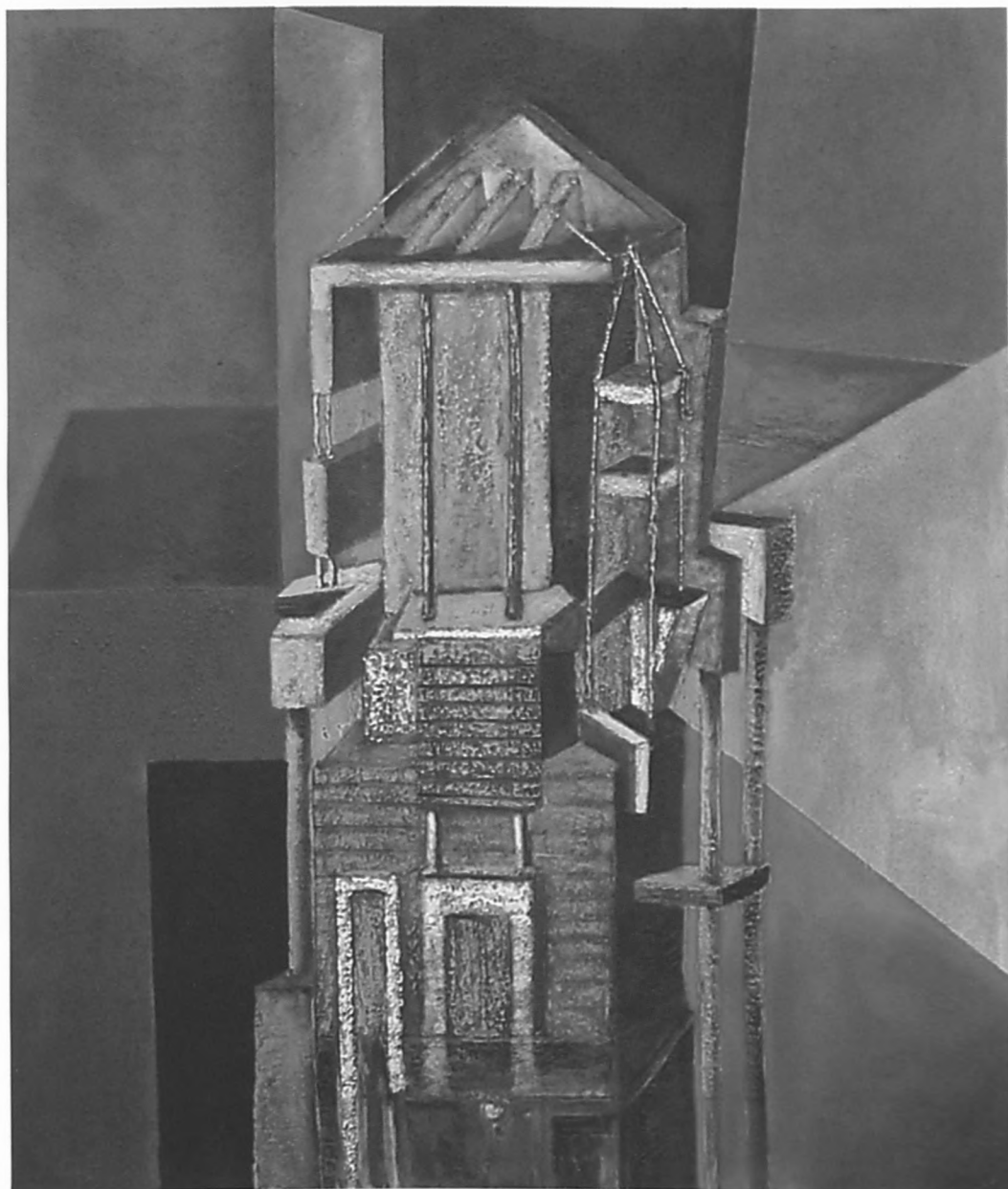
Πύργος του Van Gogh
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

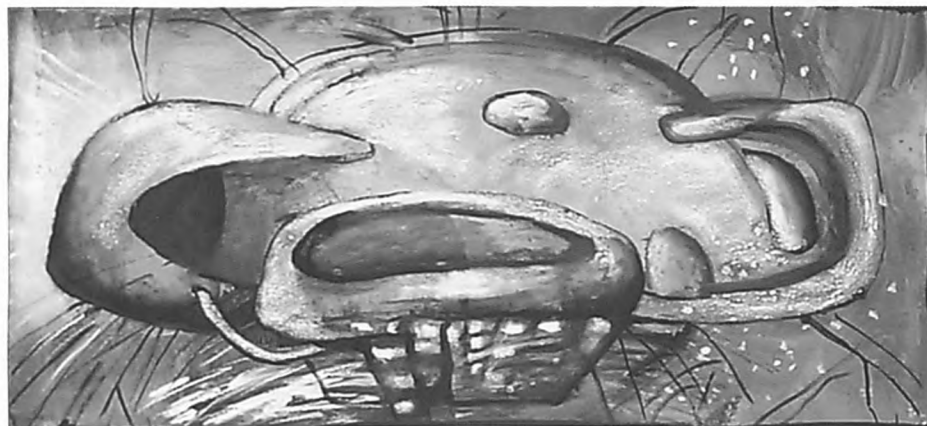
Σπίτι για τον Max Beckmann
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 110 x 130 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπίτι για τον Le Corbusier
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 110 x 130 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

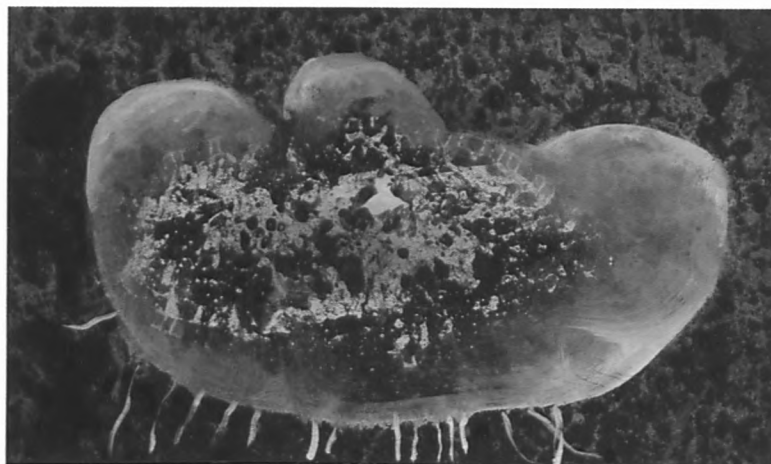
Κιβωτός Επιστημονικής Φαντασίας I, II
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 90 x 40 cm, 90 x 80 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κιβωτός Επιστημονικής Φαντασίας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 100 x 62 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

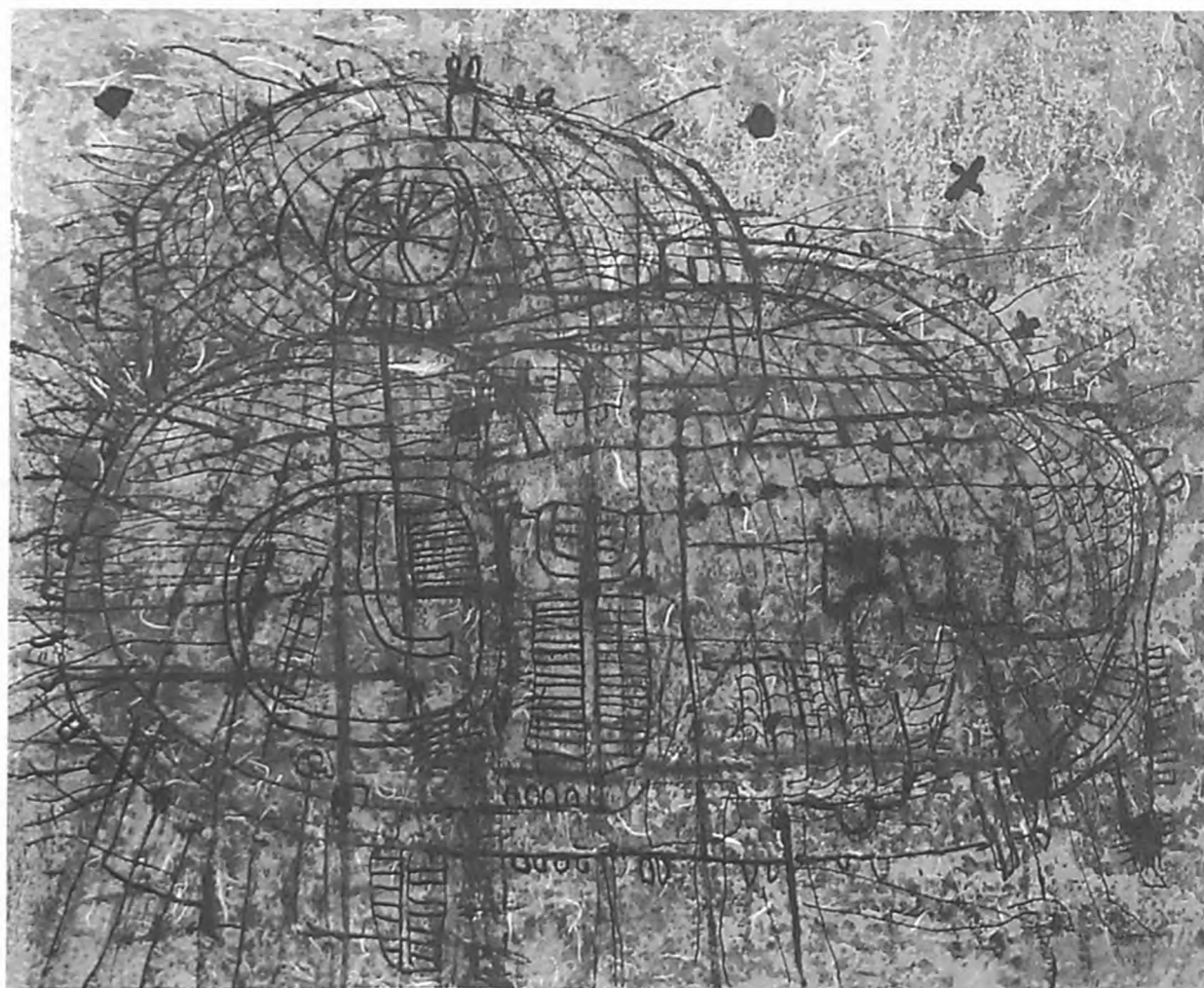
Βιοκιβωτοί
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 55 x 90cm, 30 x 90 cm, 30 x 90 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κιβωτοί
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 70 x 70 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

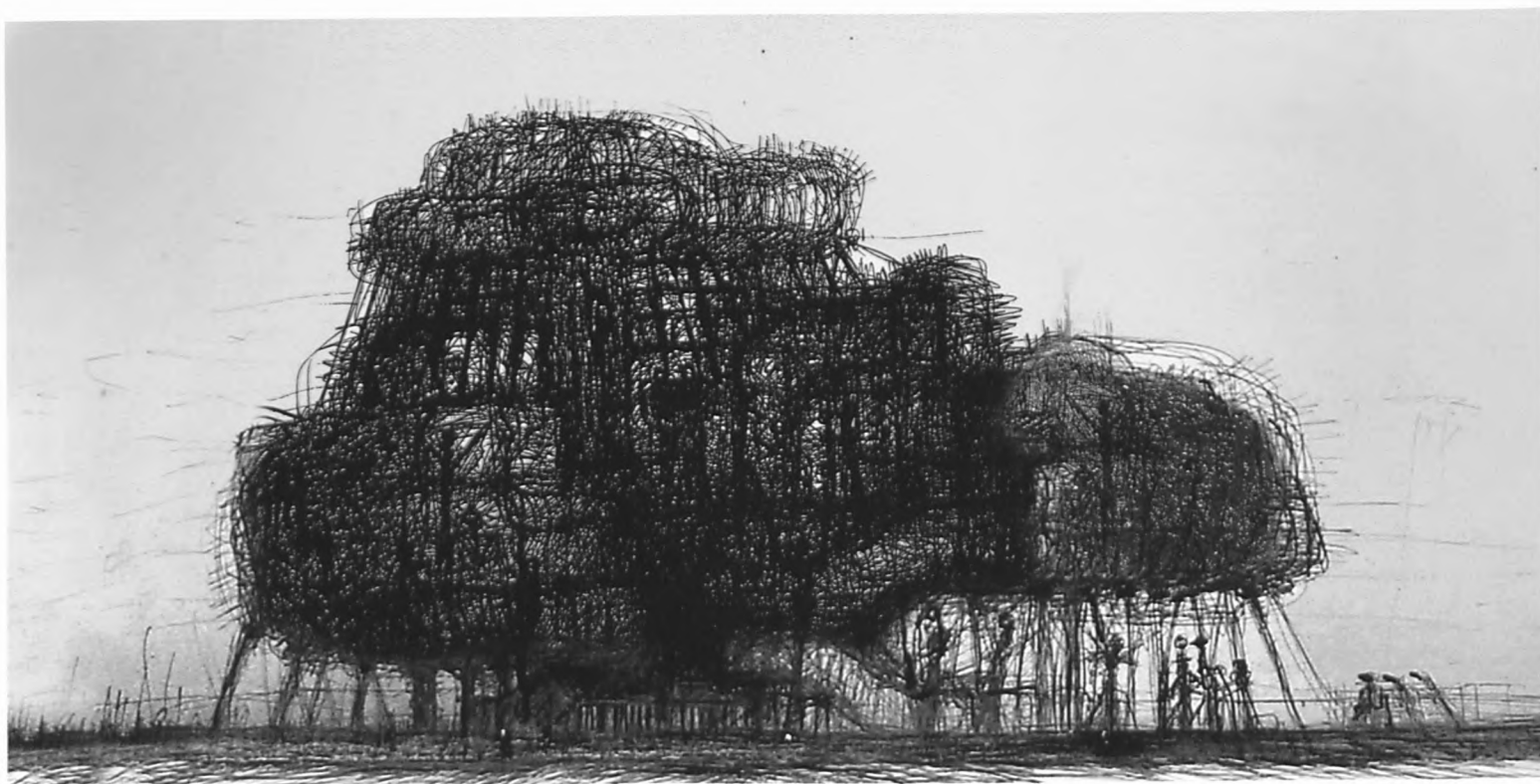
Σχέδιο Κ.βωτού
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 100 x 80 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

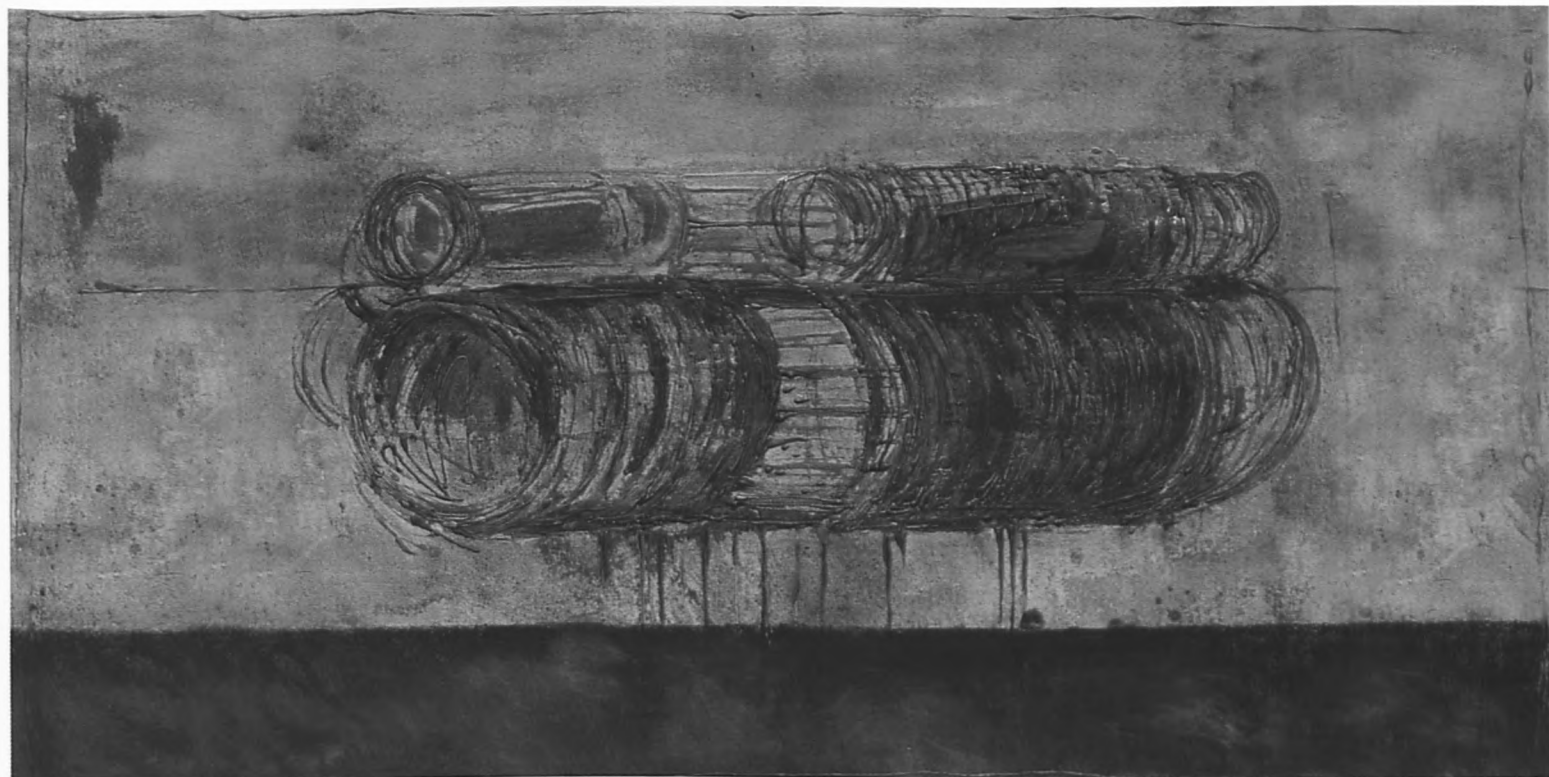
Σχέδιο Κιβωτού
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 100 x 80 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

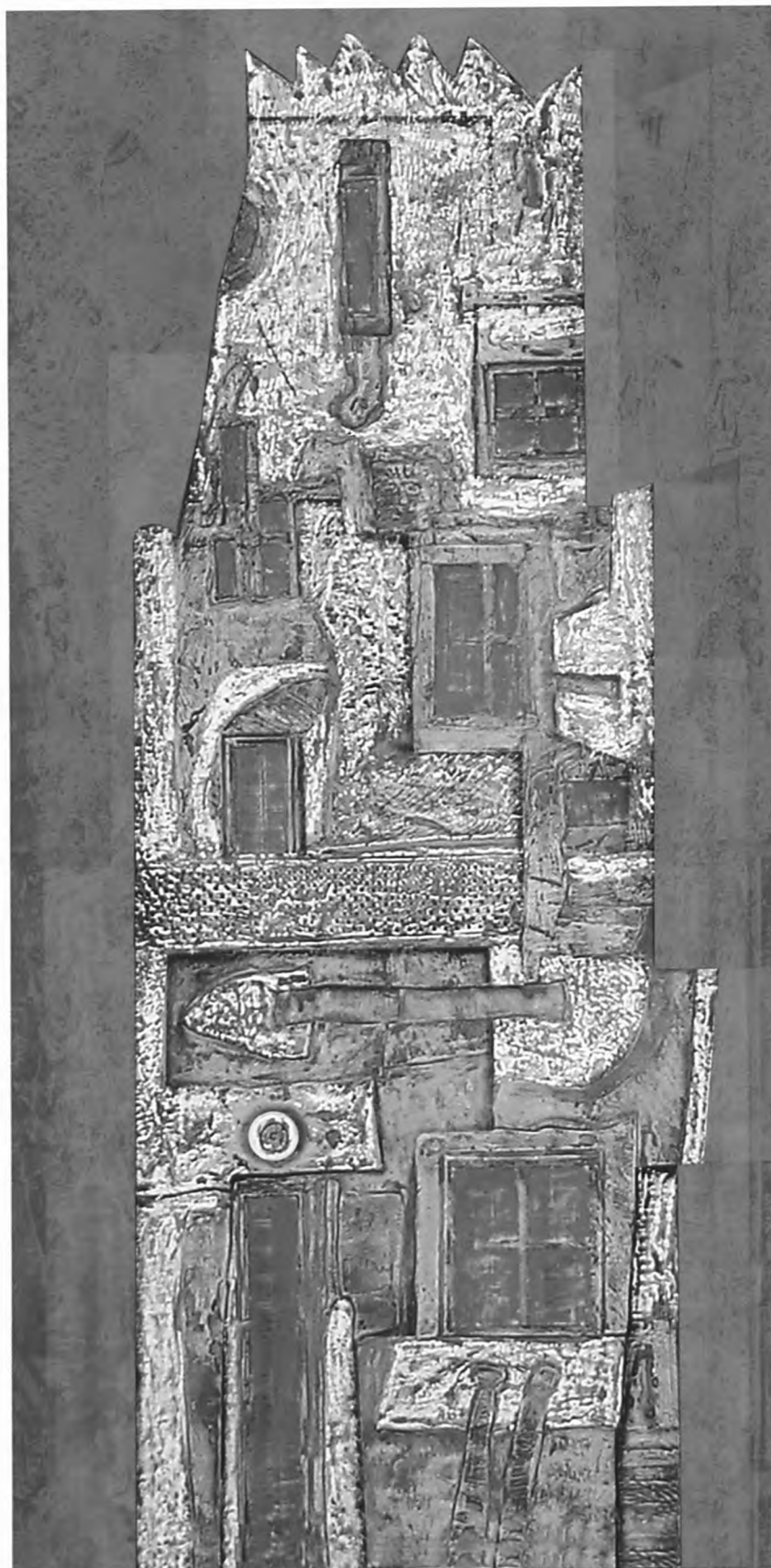
Χορτόσπιτο
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

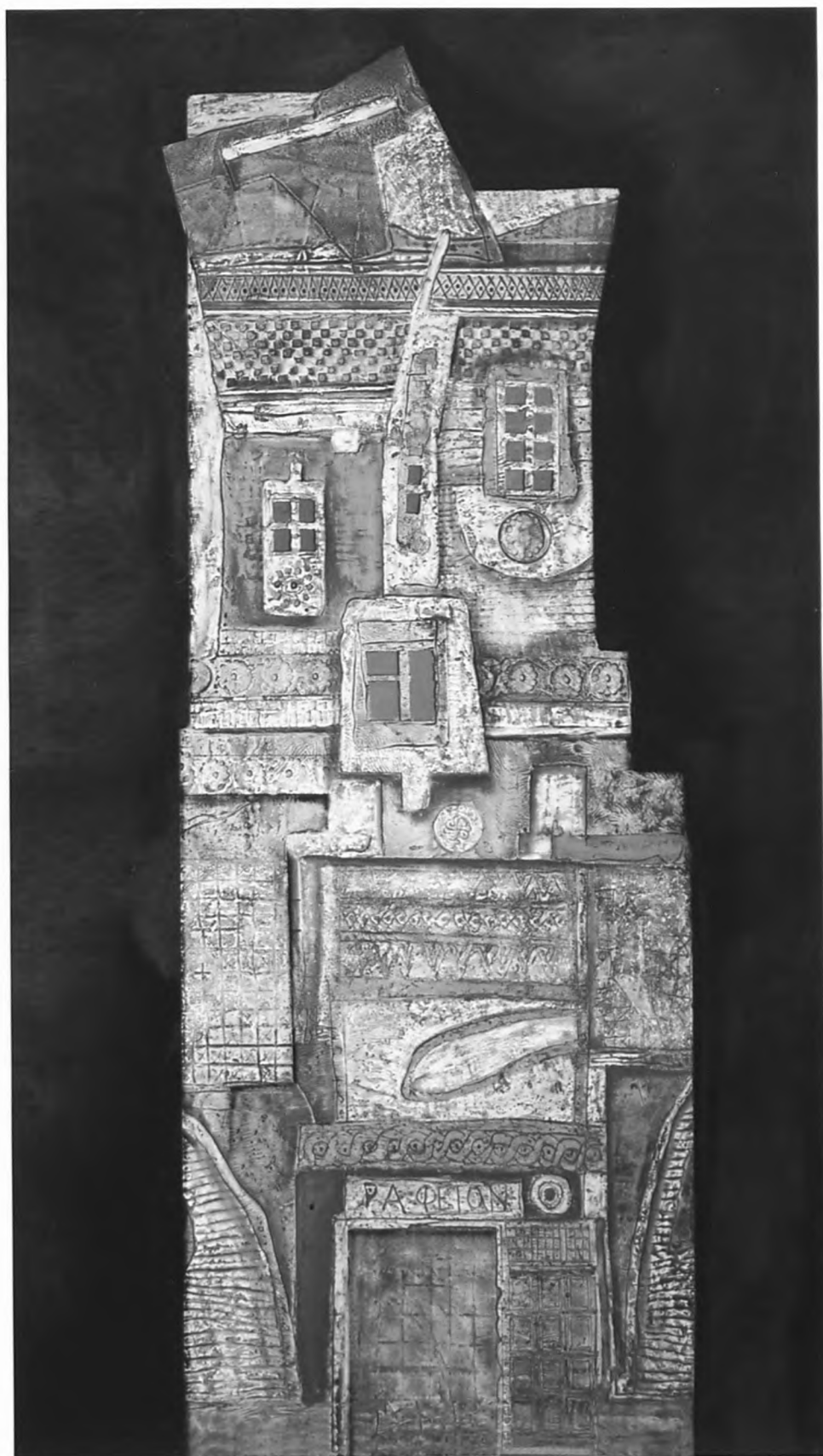
Ιπτάμενο Σπίτι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργος της Σαντορίνης
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 90 x 180 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

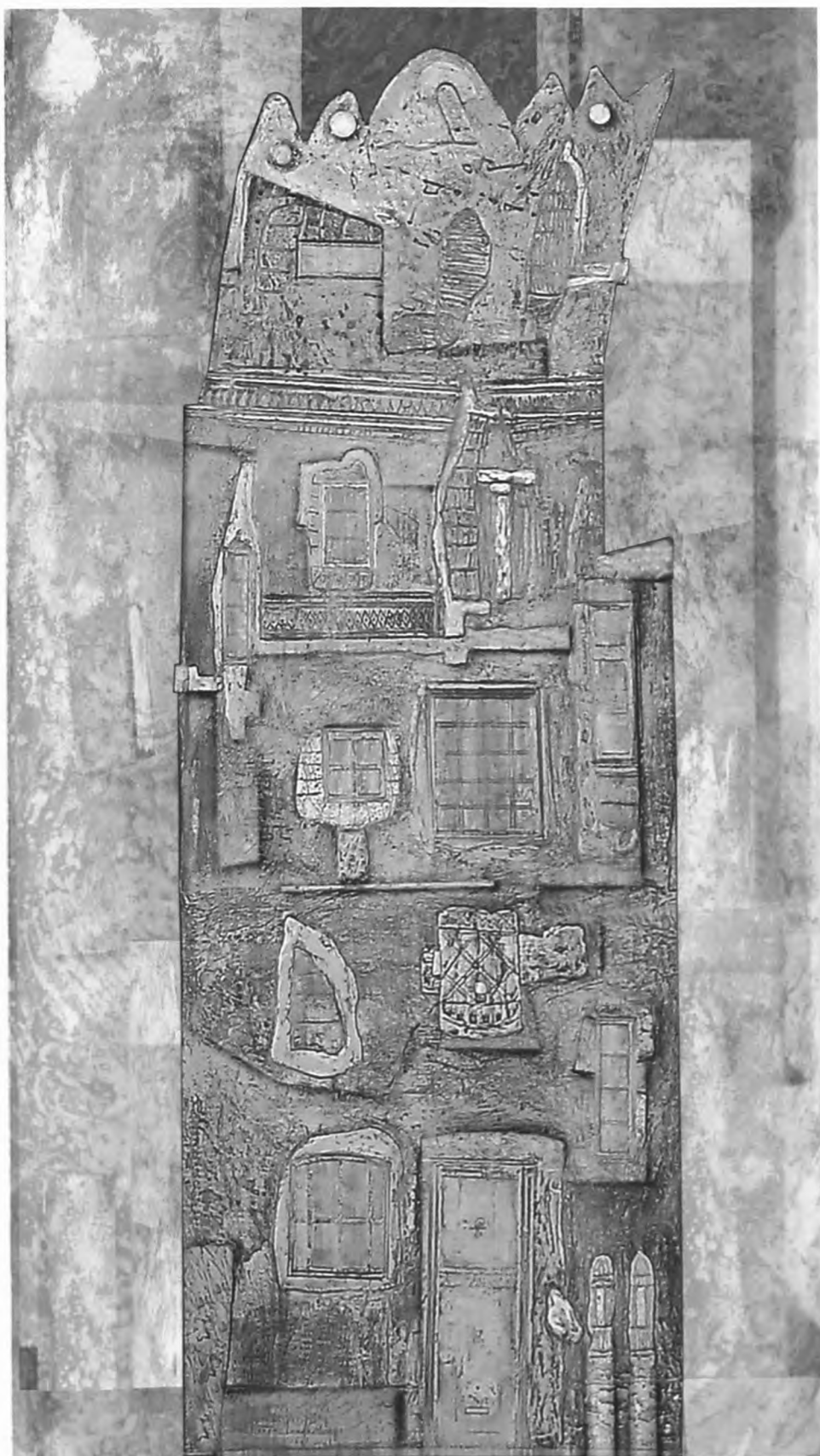
Πύργος της Μυκόνου
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 90 x 180 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

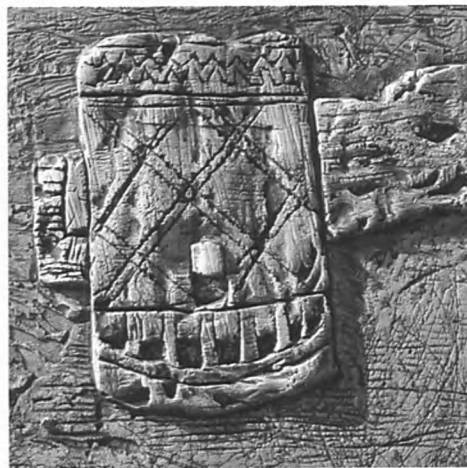
Πύργος της Πάτμου
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 90 x 180 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργος της Ρόδου
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 90 x 180 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λεπτομέρειες

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πύργος της Χίου
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 90 x 180 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

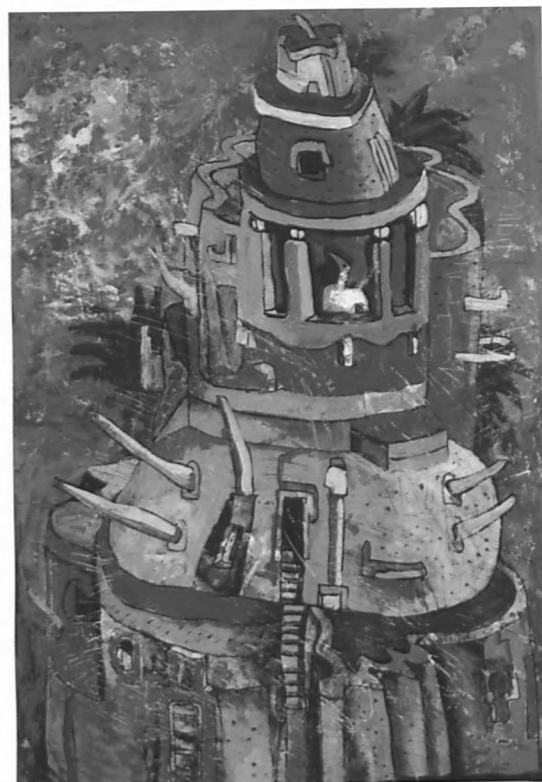
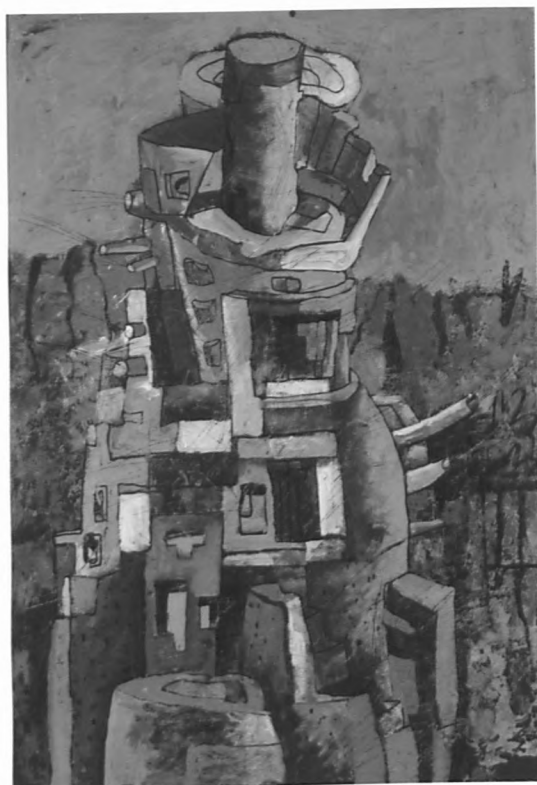
Αφρικάνικο Σπίτι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 130 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αφρικάνικο Σπίτι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 130 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

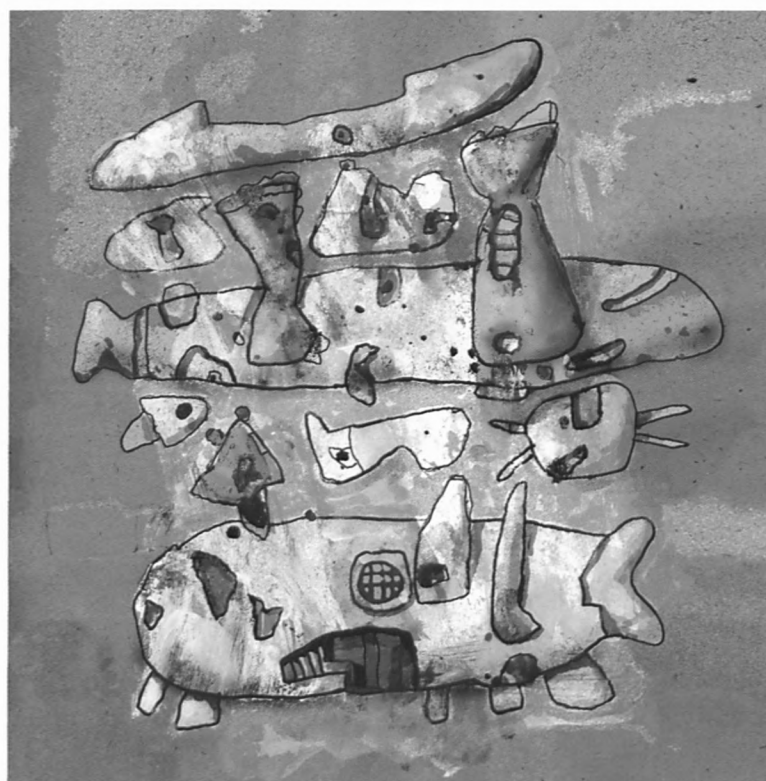
Άγρια Σπίτια
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

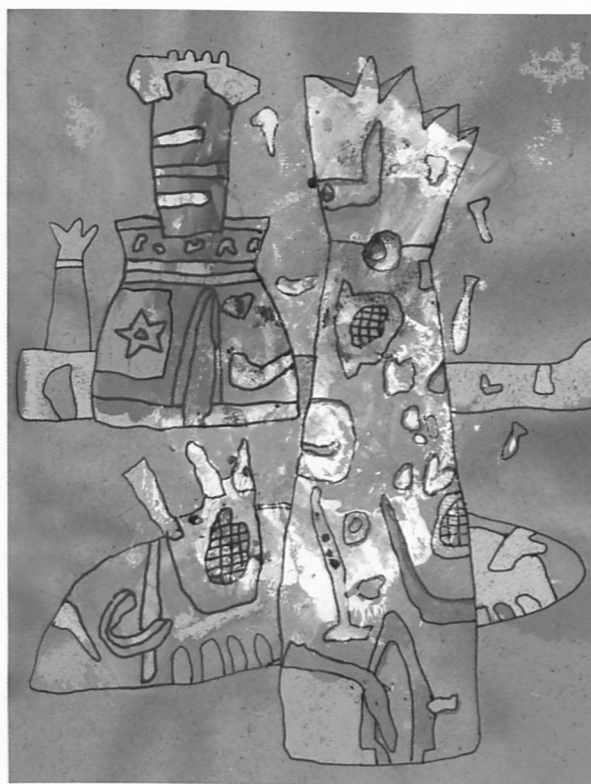
Άγριο Σπίτι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 80 x 120 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

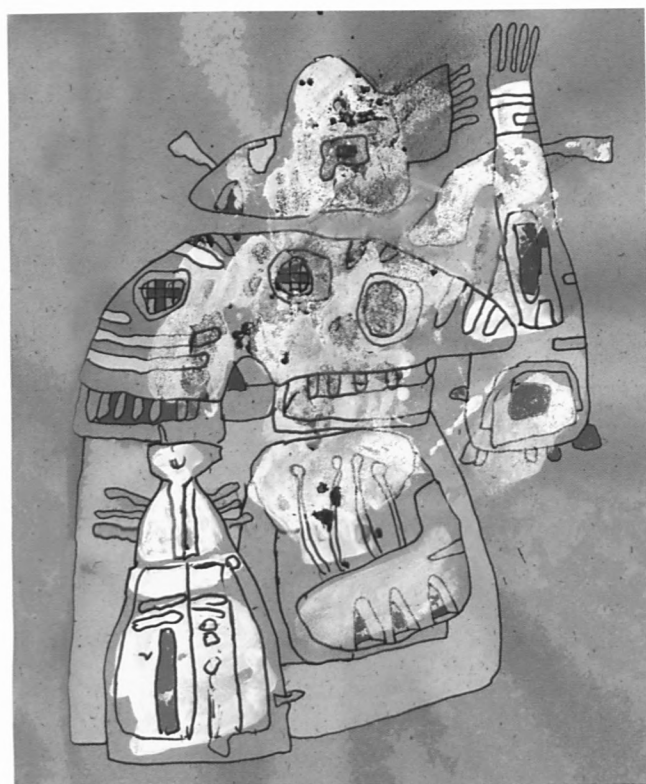
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

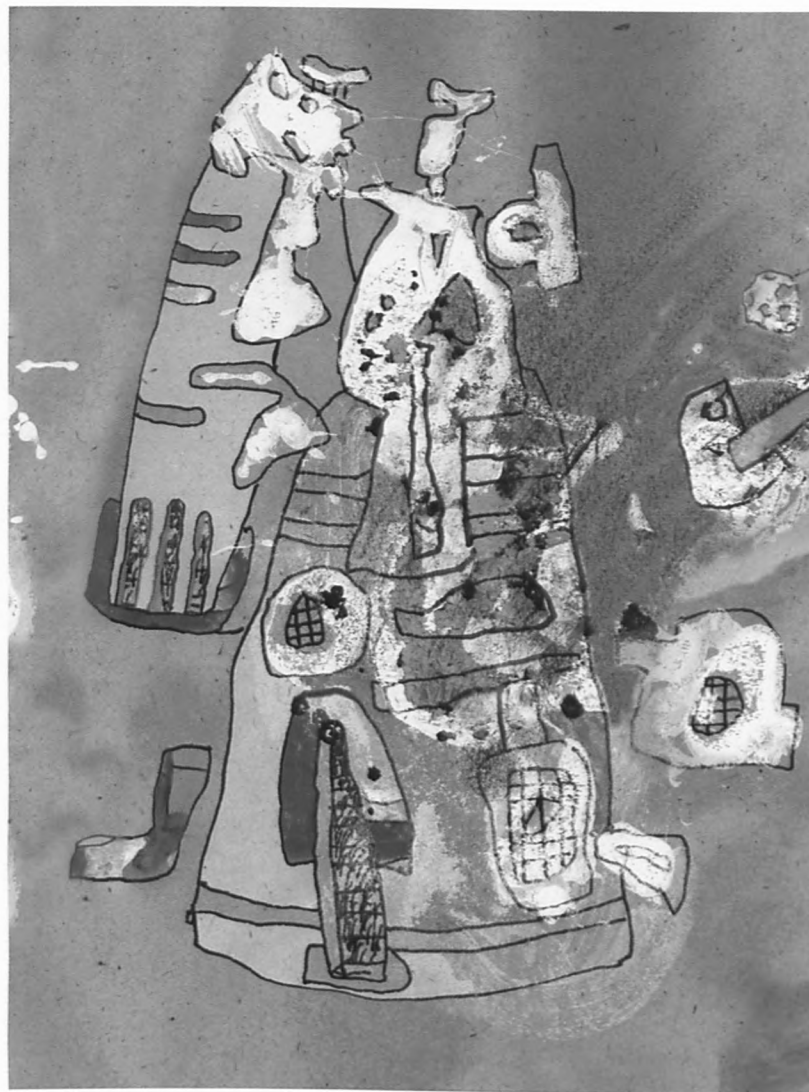
Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ποιητική Αρχιτεκτονική
σχέδιο, μελάνι και νερομπογιές σε χαρτί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

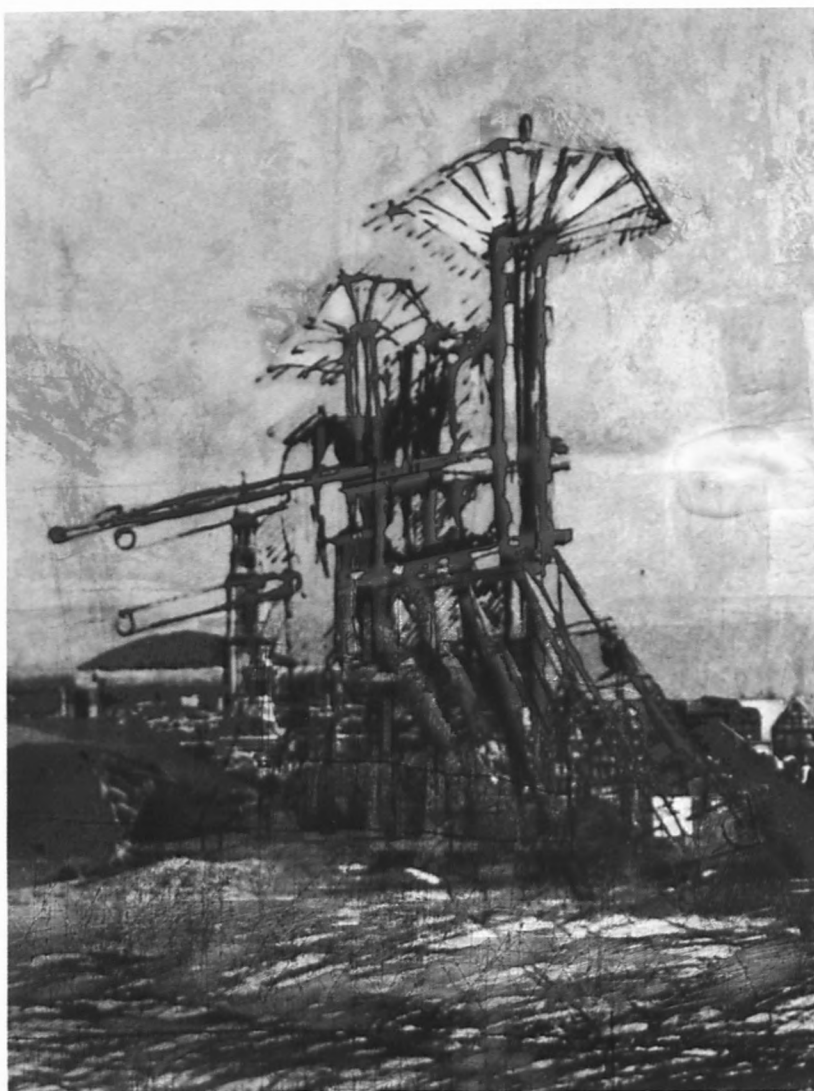
Τα Σπίτια της Γοργόνας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 135 x 135 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Το Σπίτι της Γοργόνας
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 135 x 135 cm

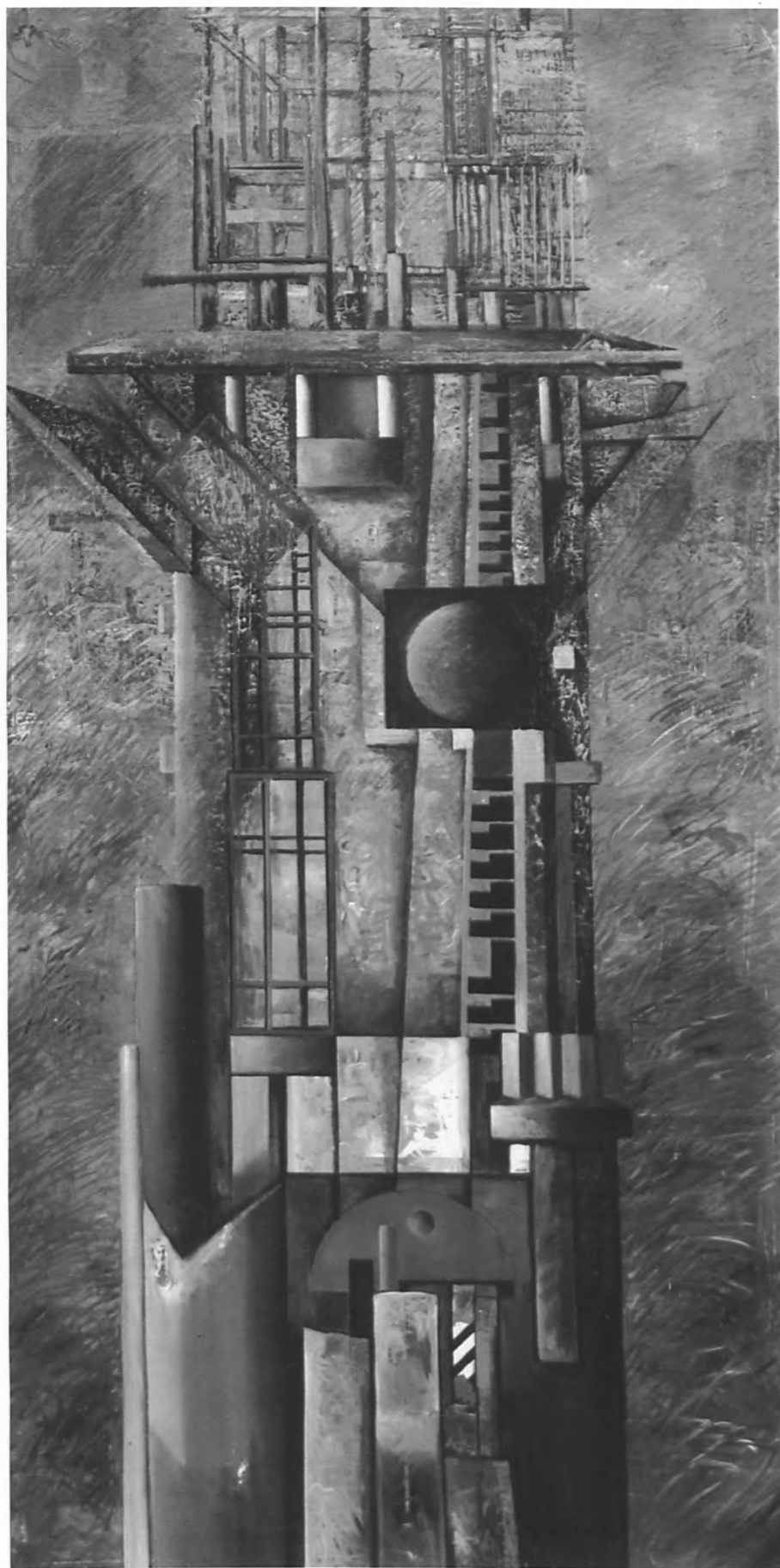
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πολιορκητική Μηχανή Πόλης

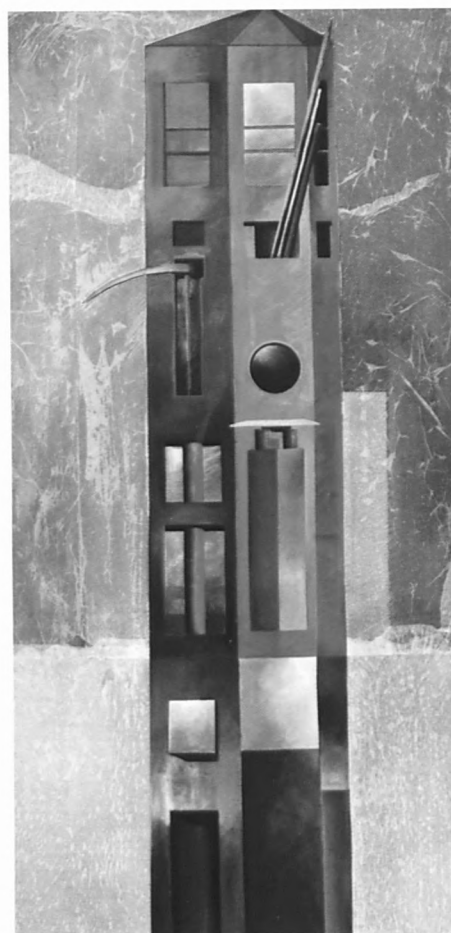
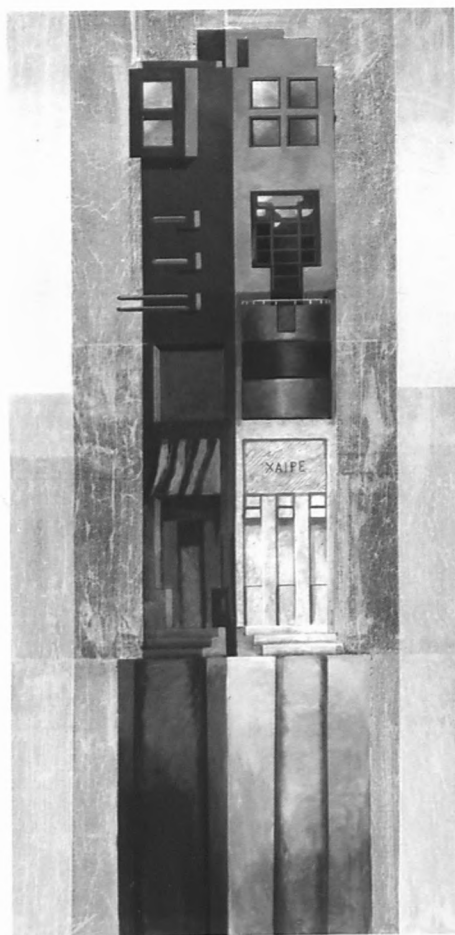
Albertina Graphic Arts Collection - Vienna, mixed media on canvas, 100 x 140 cm, λεπτομέρεια

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

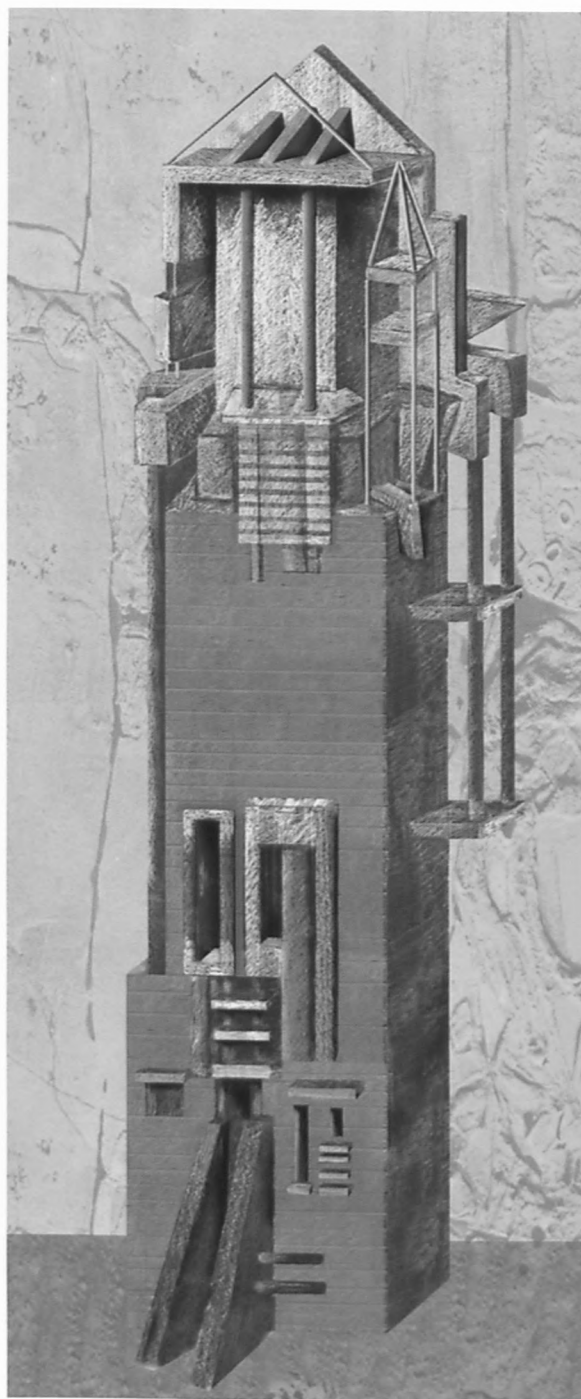
Ατέλειωτο Σπίτι, Αφιερωμένο στον F. Kiesler
λάδι, ακρυλικό και ξύλο σε καμβά, 140 x 280 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

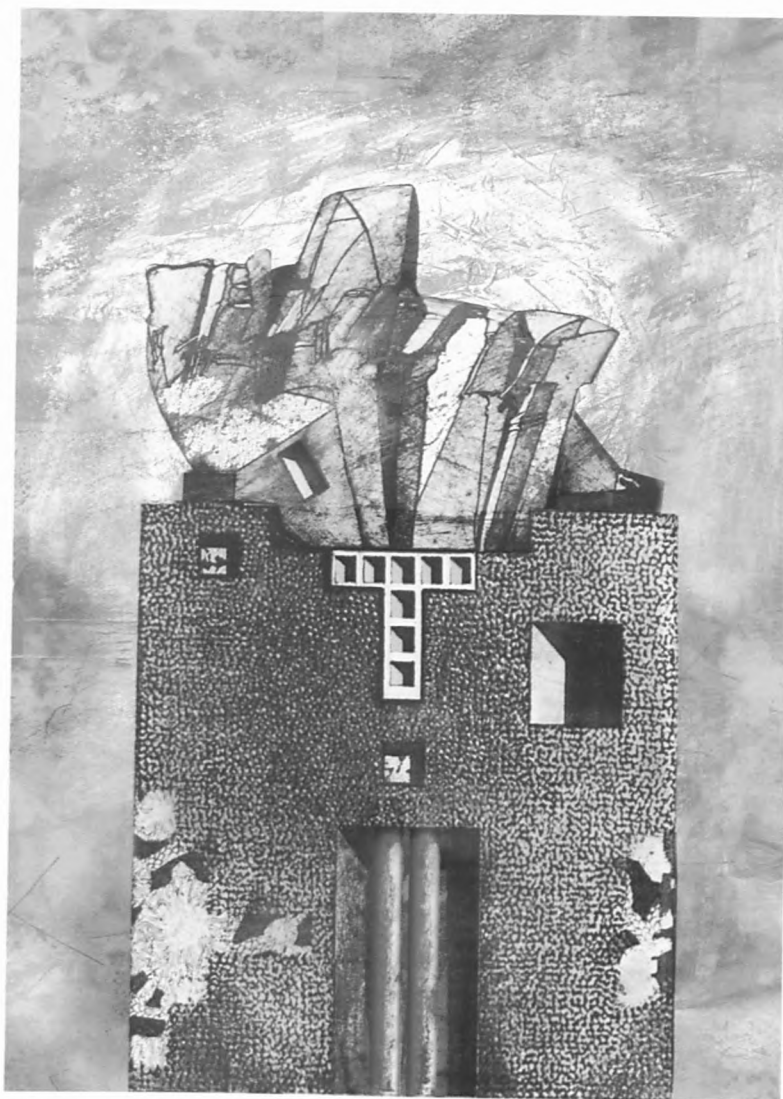
Ποιητικοί Πύργοι
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 100 x 200 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

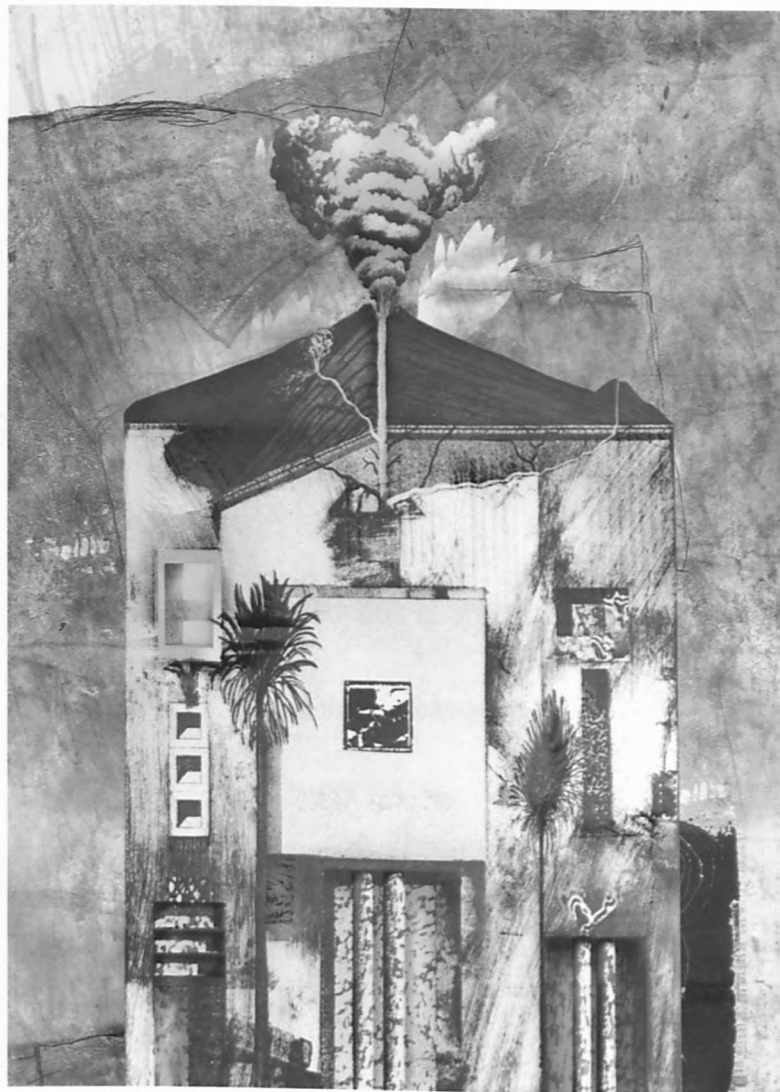
Ποιητικός Πύργος
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 60 x 110 cm, detail

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

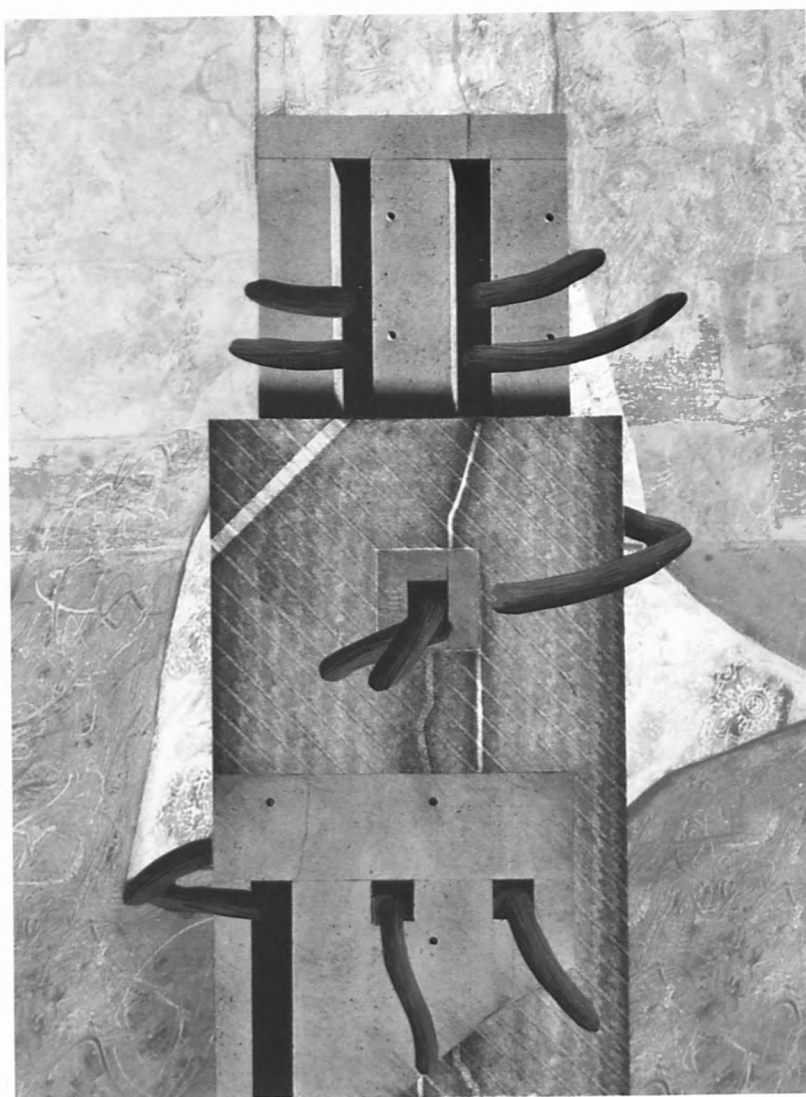
Ποιητικά Σπίτια, Collection DAM - Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt/Main
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 115 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

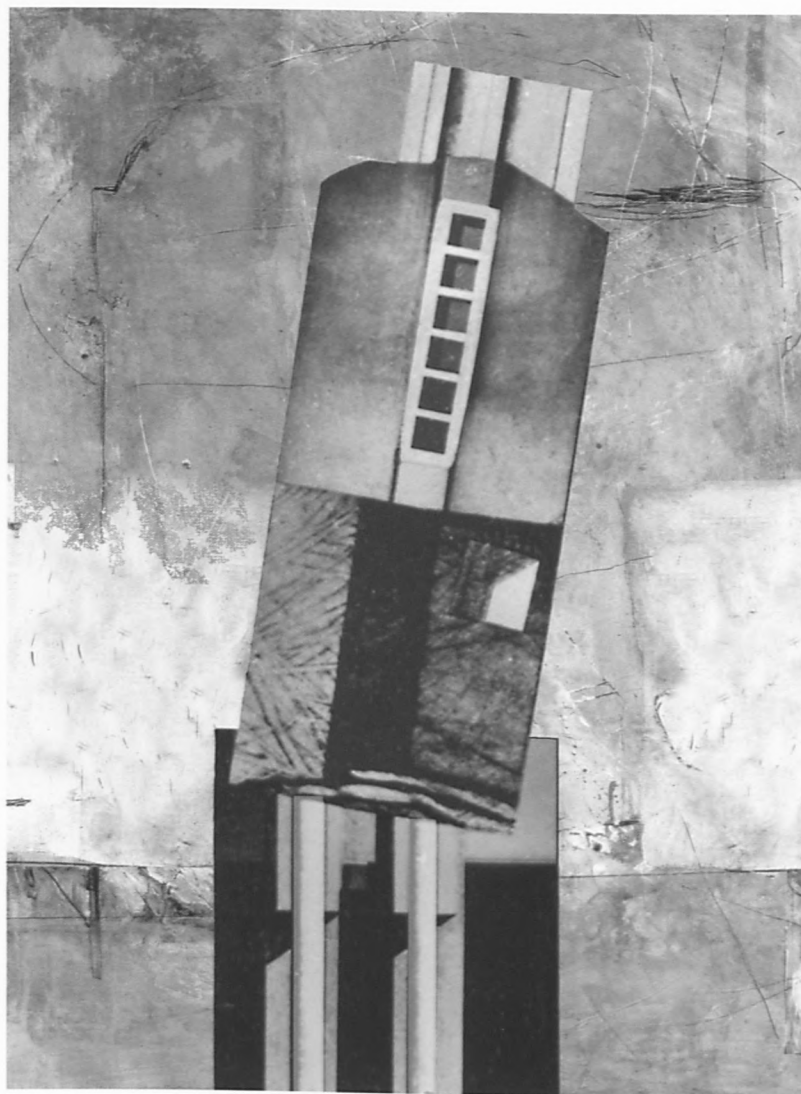
Ποιητικά Σπίτια Collection DAM - Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt/Main
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 115 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

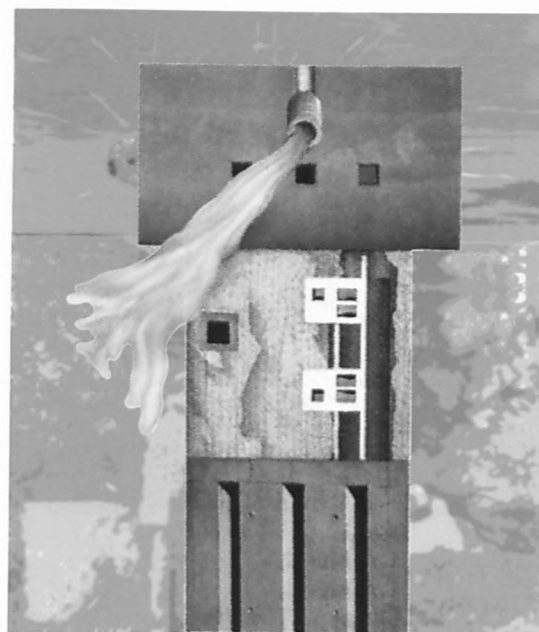
Ποιητικά Σπίτια, Collection DAM - Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt/Main
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 115 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ποιητικά Σπίτια, Collection DAM - Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt/Main
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 115 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

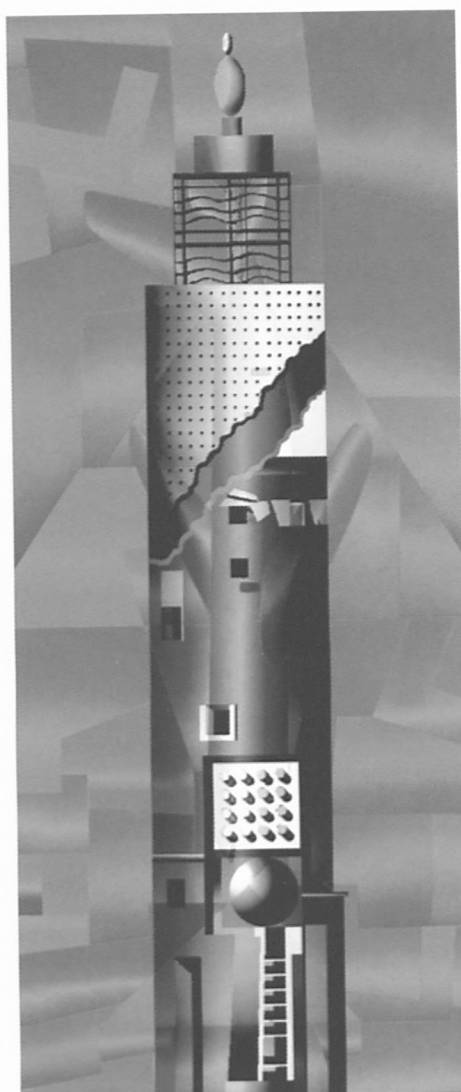
Ποιητικά Σπίτια, Collection DAM - Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt/Main
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 135 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

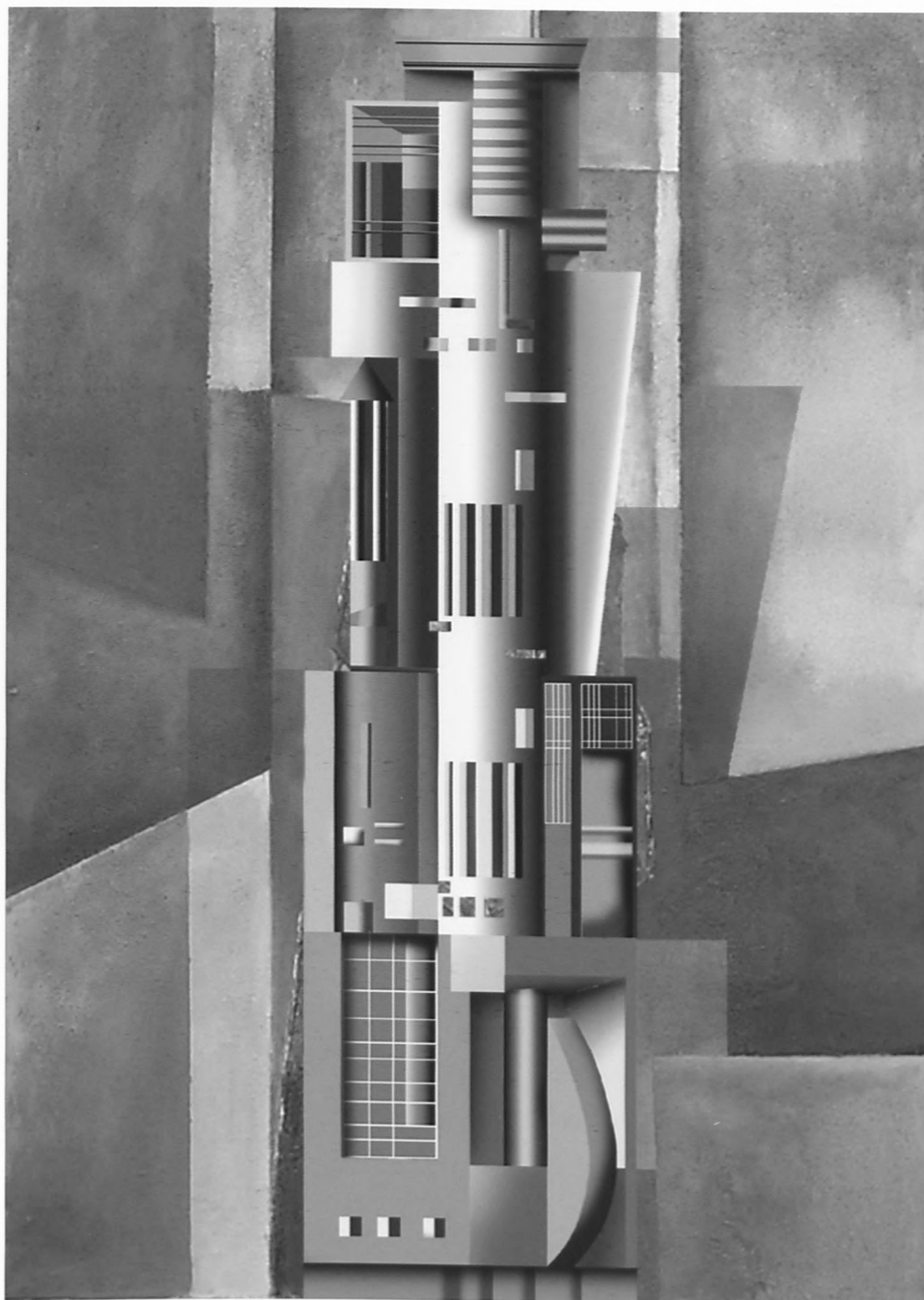
Ποιητικά Σπίτια, Collection DAM - Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt/Main
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 115 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

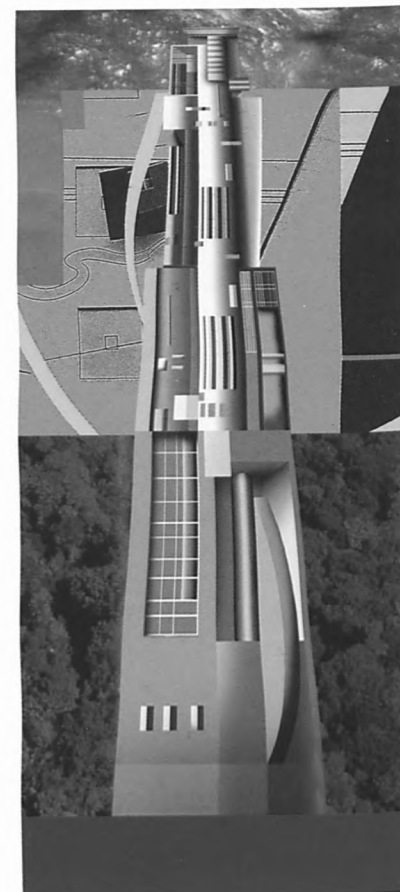
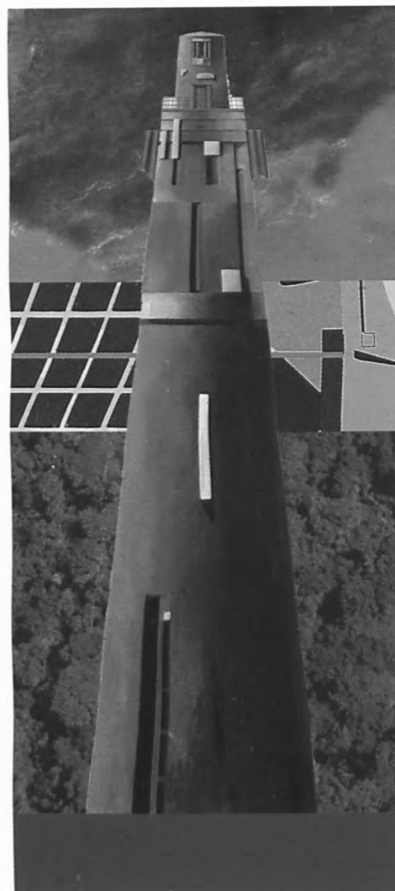
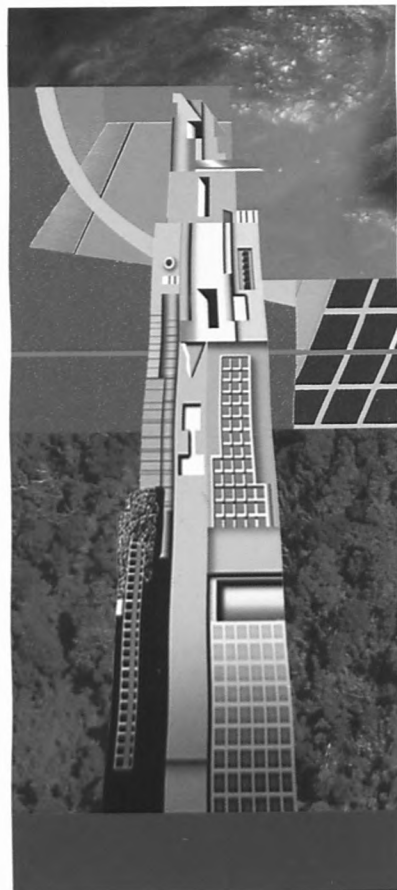
Αφιέρωμα στον Brancusi
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 60 x 110 cm, detail

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

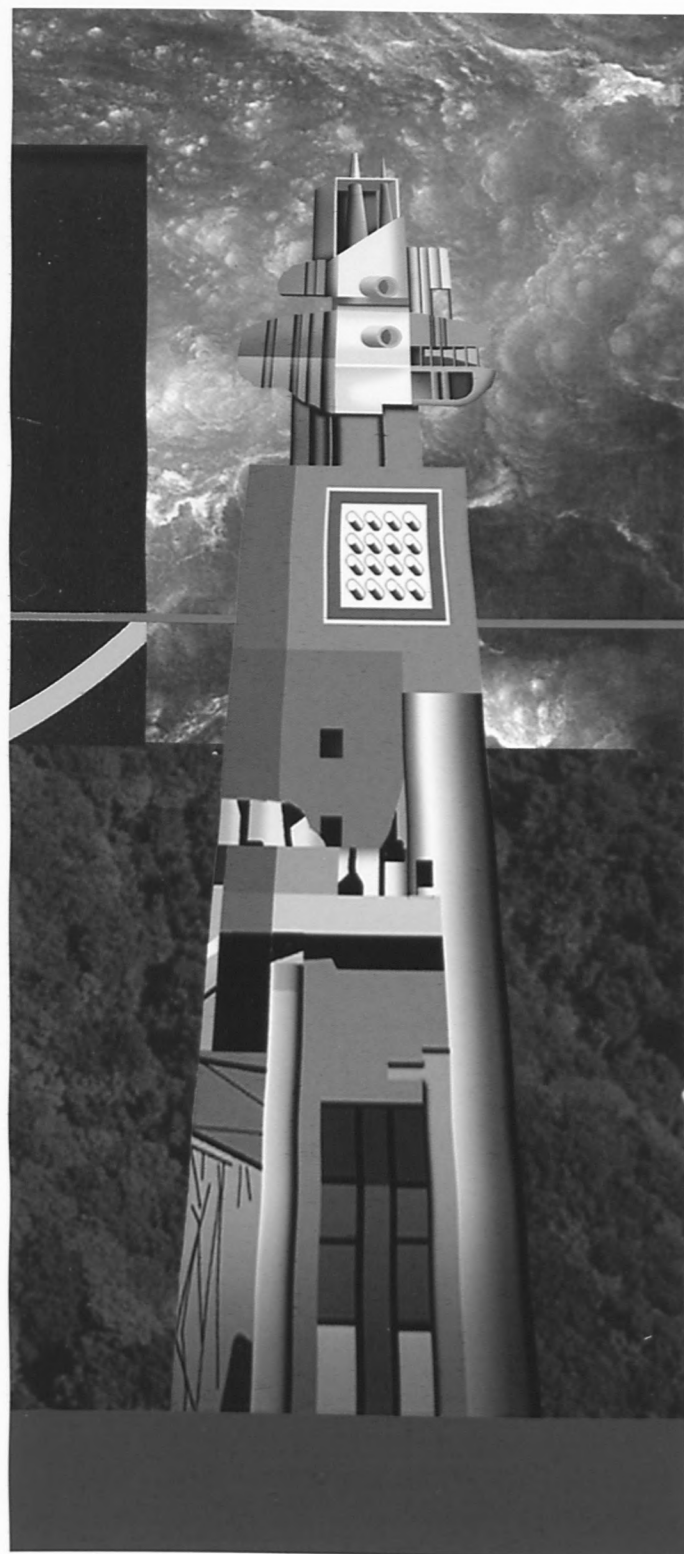
Πύργος του Παγκόσμιου Εμπορίου
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 160 x 110 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

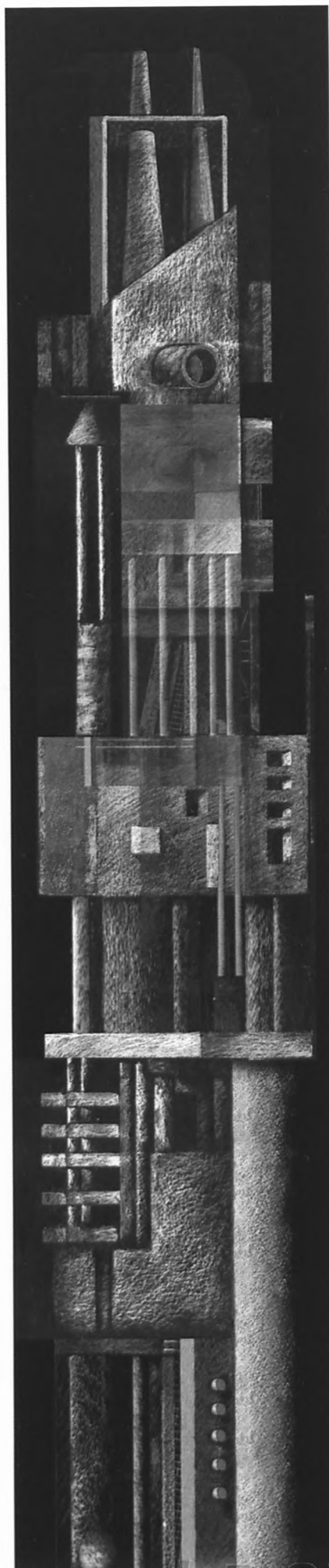
Πύργοι της EXPO
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 70 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

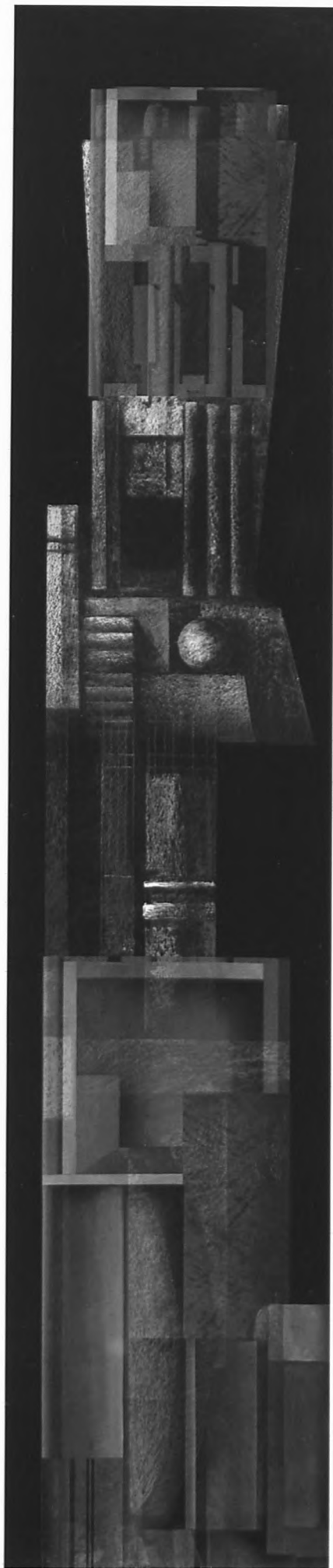
Πύργος της EXPO
λάδι και ακρυλικό σε καμβά, 70 x 160 cm

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

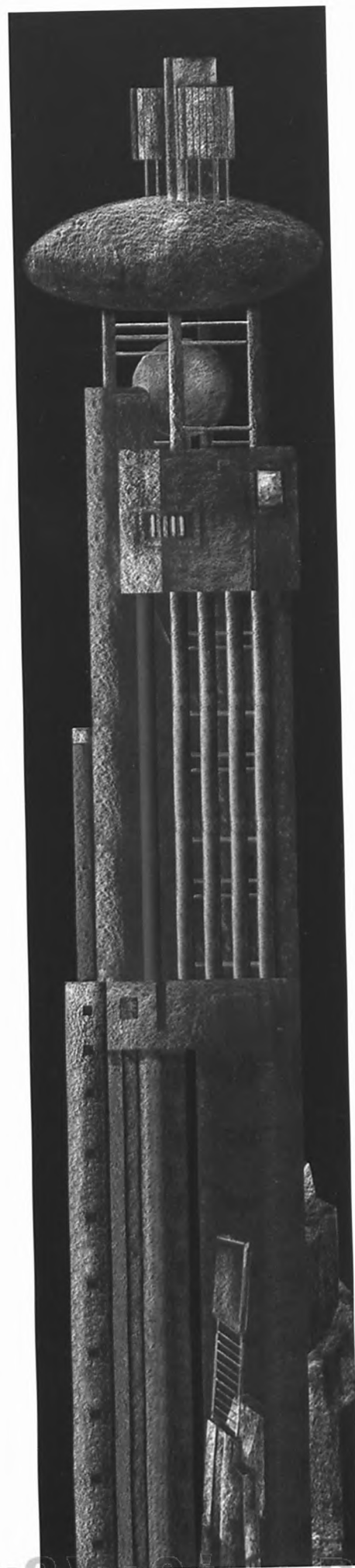
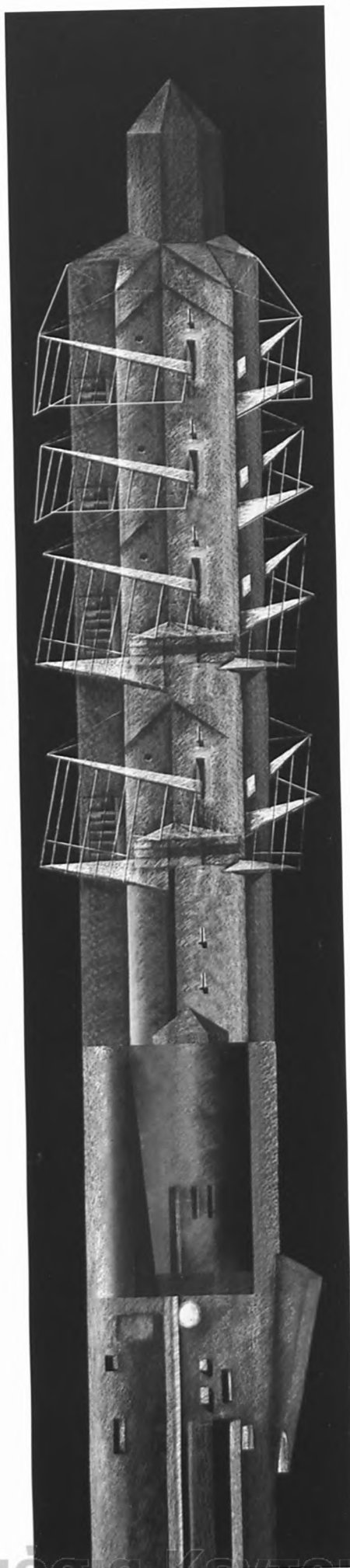

Από αριστερά προς τα δεξιά:
Πύργος του Hollein
Πύργος του Isozaki
Πύργος του Ungers
λάδι και ακρυλικό σε καμβά,
60 x 160 cm, λεπτομέρεια

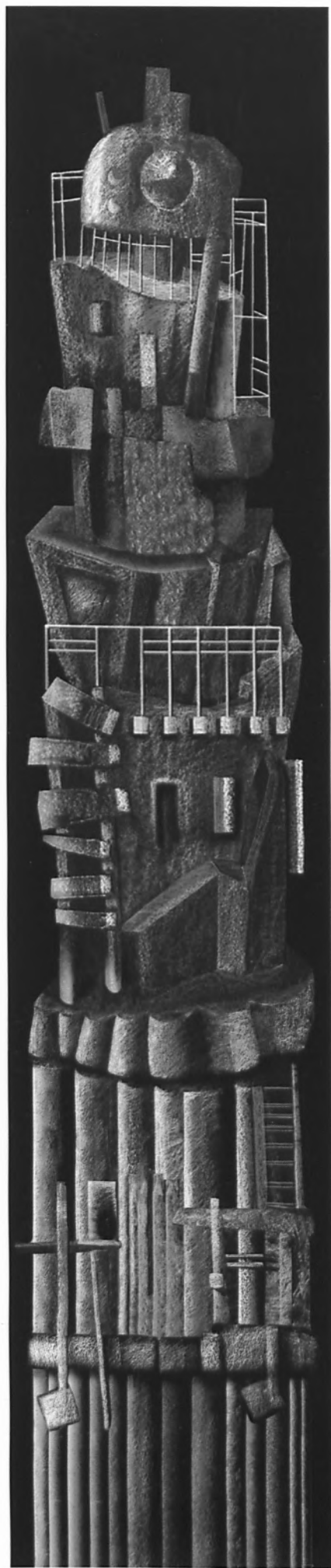
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

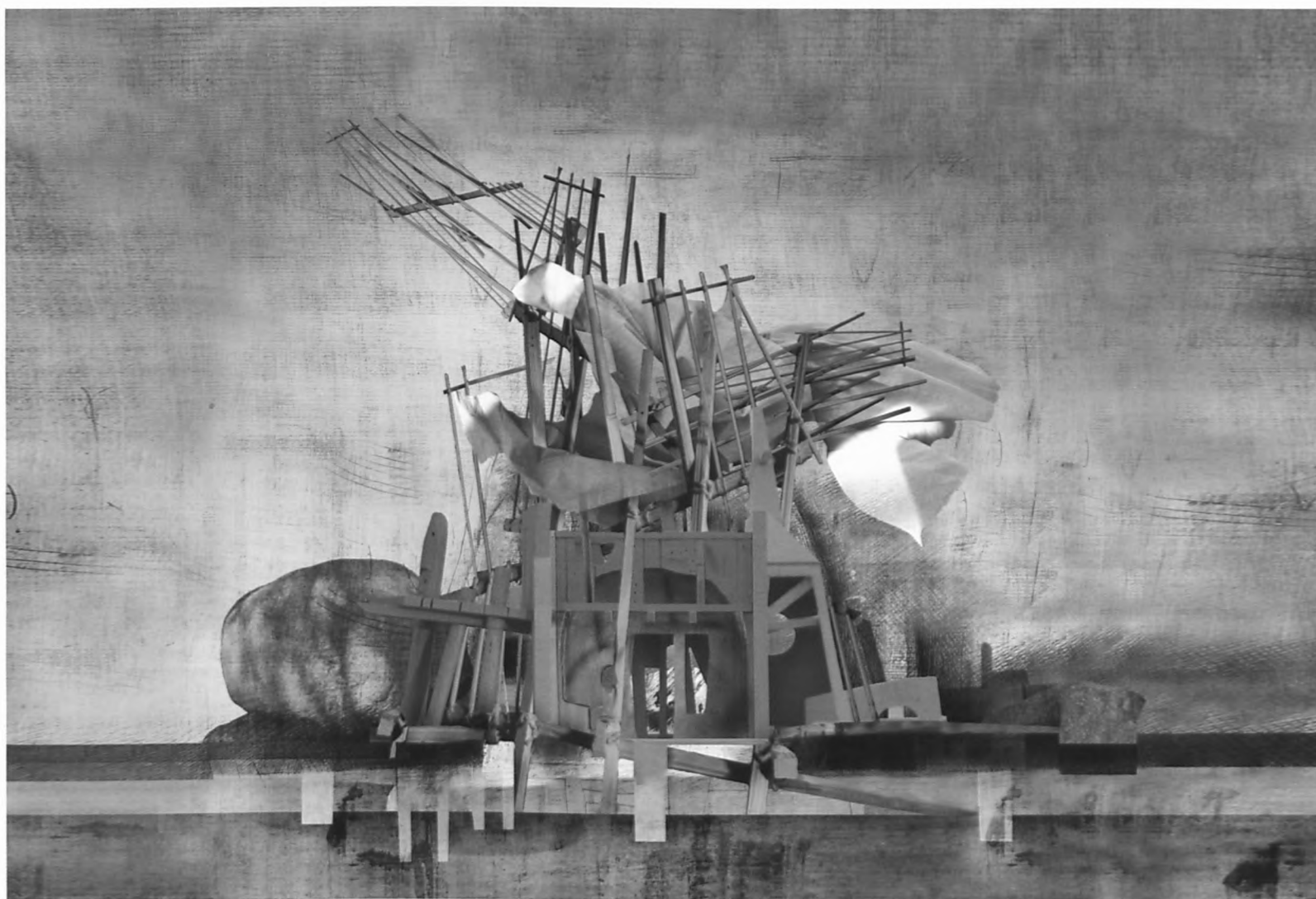
Από αριστερά προς τα δεξιά:
Νεογοτθικός Πύργος
Ο Πύργος της Μεγάλης Πέτρας
Ο Πύργος του Μυστηρίου
λάδι και ακρυλικό σε καμβά,
60 x 160 cm, λεπτομέρεια

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

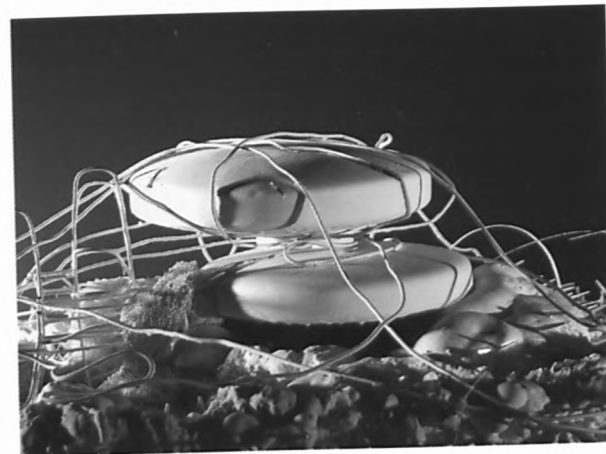
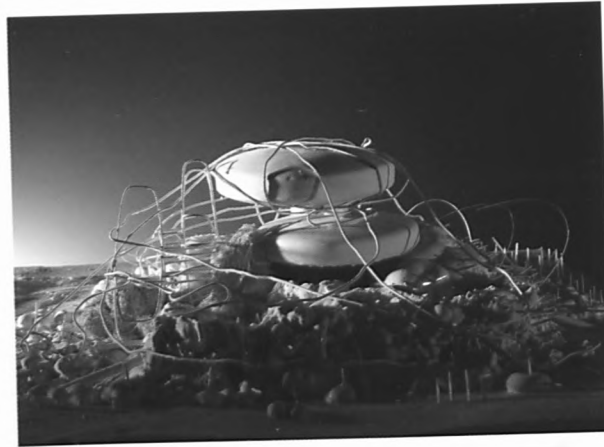
Το Σπίτι Δένδρο
γλυπτό παιχνίδι για παιδιά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπίτι για ένα Ζωγράφο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μαντρίο
Vienna Sezession exhibition

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Το Σπίτι μου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΒΑΡΛΑΜΗΣ

Ο Ευθύμιος Βαρλάμης, γεννήθηκε στην Ελλάδα το 1942 και είναι αρχιτέκτονας, ζωγράφος, συγγραφέας και παιδαγωγός. Σπούδασε Αρχιτεκτονική στην Ακαδημία Εφαρμοσμένων Τεχνών της Βιέννης, όπου είχαν διδάξει οι Josef Hoffman και Koloman Moser, ιδρυτές του Wiener Werkstätte.

Ο Βαρλάμης δίδαξε στο Τμήμα Αρχιτεκτονικής της Ακαδημίας, και έκανε παραδόσεις σε διάφορα Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια και Ακαδημίες.

Οργάνωσε και διηύθυνε πολυάριθμα πειραματικά ερευνητικά προγράμματα, όπως η «Πολιτειακή Ταύτιση», το «Αρχιτεκτονικό Σεμινάριο Σαντορίνης» και η «Οικολογική Ακαδημία Σαντορίνης», στα πλαίσια του προγράμματος Med-Campus της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τη συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαϊκών και των μη Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων. Το 1988 δίδαξε πειραματική αρχιτεκτονική στη Διεθνή Θερινή Ακαδημία Καλών Τεχνών του Salzburg, όπου ανέπτυξε τη θεωρία του Αυτοματισμού και παρουσίασε τις αρχές της «New Age» φιλοσοφίας στην αρχιτεκτονική, την τέχνη και το design.

Από το 1992 διευθύνει το Διεθνές Κέντρο Τέχνης και Σχεδιασμού «IDEA» στην Αυστρία.

Εκθέσεις και Project του Βαρλάμη έχουν παρουσιαστεί σ' όλο τον κόσμο.

Η μεγαλειώδης εικαστική Συλλογή του «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ 2000», που περιλαμβάνει περισσότερα από 1700 έργα, παρουσιάζεται από το 1997 σε Μουσεία στην Ελλάδα, την Κύπρο, την Αίγυπτο, την Αυστρία, την Ελβετία και το Βέλγιο και προγραμματίζεται η περιοδεία της σε χώρες της Εγγύς και της Άπω Ανατολής, και στην Αμερική. Η έκθεσή του «Μάνα Ολυμπιάδα-Η Δύναμη της Αγάπης» που παρουσίασε στην Ολυμπιάδα της Αθήνας θα φιλοξενηθεί από το Σεπτέμβριο του 2005 στα μεγαλύτερα Μουσεία της Κίνας.

Έργα του Βαρλάμη περιλαμβάνονται στη Συλλογή Γραφικών Τεχνών «Albertina Graphic Arts Collection» και στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Βιέννης, στη Συλλογή του Αλέξανδρου Ιόλα, στο Γερμανικό Μουσείο Αρχιτεκτονικής της Φρανκφούρτης και σε πολλά ακόμη μεγάλα Μουσεία και ιδιωτικές Συλλογές.

Επιλεγμένα προγράμματα και εκθέσεις:

1981-83	Vienna Festival, Πολιτειακή Τέχνη, Βιέννη	2000	“Artella”, παιδότοπος, Μουσείο Εφαρμοσμένων Τεχνών, Φρανκφούρτη
1982	“H.A.M.B.U.R.G.”, Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, Βιέννη	2001	“The Spirit of Tolerance”, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες
1983	“Vienna – Hamburg”, Kunsthau, Αμβούργο	2002	Βασιλικό Μουσείο Τέχνης και Ιστορίας, Βρυξέλλες
1985	“Une Cité Imaginaire”, Γερμανικό Μουσείο Αρχιτεκτονικής, Φρανκφούρτη	2003-04	“Η Εκκλησία του χαρμόσυνου μηνύματος”, σχεδιασμός και πραγμάτωση της ευαγγελικής εκκλησίας στο Waidhofen an der Thaya της Αυστρίας
1989	“Utopies”, Grand Palais, Παρίσι	2004	“Μάνα Ολυμπιάδα – Η Δύναμη της Αγάπης”, Ζάππειο, Αθήνα, Ολυμπιακοί Αγώνες
1991	“Tours du Monde”, Πύργος του Αιφελ, Παρίσι	2005	“Mysteries and Transformations”, MuseumsQuartier Βιέννης, Dommuseum Βιέννης, Κάστρο Δουβλίνου, Ιρλανδία
1993	“New Age Design”, Συνεδριακό Κέντρο Jacob K. Javits, Νέα Υόρκη	2005	“Μάνα Ολυμπιάδα”, Εθνικό Μουσείο Τέχνης, Πεκίνο
1994	“Design for Europe”, Αίθουσα Τέχνης Campo & Campo, Αμβέρσα	2006	Μουσείο Τεχνών Σανγκάης, Μουσείο Τεχνών Χονγκ-Κονγκ
1995	“Zoorella”, παιδότοπος, Βιέννη	2007	Niederösterreichisches Landesmuseum, Αυστρία
1996	“Teleport Town Tokyo”, Αρχιτεκτονικό Project, Τόκιο		Μουσείο Τεχνών Guangzhou, Κίνα
1997	“Αλέξανδρος 2000”, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Θεσσαλονίκη		Μουσείο Τεχνών Sichuan, Κίνα
1998	“Αλέξανδρος 2000”, Πολιτιστικό Κέντρο “Μελίνα Μερκούρη”, Αθήνα	2008	Διεθνές Εκθεσιακό Κέντρο Qingdao, Κίνα
1999	“Αλέξανδρος 2000”, Palais des Arts, Κάιρο; Musée des Beaux Arts, Αλεξάνδρεια		Εθνικό Μουσείο Πεκίνου

PROF. EFTHYMIOS WARLAMIS
IDEA INTERNATIONAL DESIGNCENTER AUSTRIA
A-3943 Schrems, PB 48
office@idea-design.at
www.warlamis.at • www.idea-design.at • www.warlamis.gr

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αυτό το βιβλίο είναι γραμμένο για τους ερασι-
τέχνες και πιο ειδικά για όλους αυτούς που
θέλουν ν' ανακαλύψουν τη δημιουργική ενέργεια
της ποίησης, να τη διευρύνουν και να την επικοι-
νωνήσουν. Δεν πρόκειται για ένα πρακτικό οδηγό
όπου ο κάθε αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει όταν
ενδιαφέρεται να κάνει δυνατά τα αδύνατα και να
φτάσει σε μια σφαιρική έκφραση. Και φυσικά οι
συνταγές κι οι συμβουλές μου δεν είναι «σα φάρμα-
κο για κάθε ασθένεια». Απαιτείται πάντοτε ο συν-
δυασμός με την προσωπική διαίσθηση και συνεί-
σθηση. Αυτή η προσωπική διαίσθηση παίζει τον πιο
σημαντικό ρόλο κι αυτό είναι το πρώτο βήμα για ν'
ανακαλύψει κανείς την προσωπική του ποίηση.

Ε. Βαρλάμης

